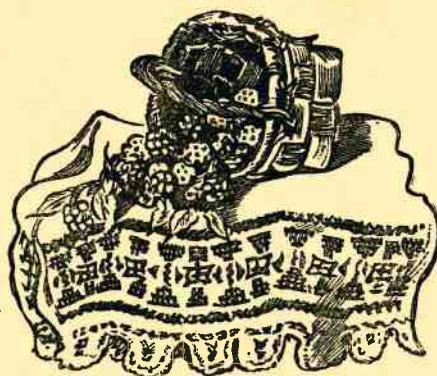

STEBUKLINGOS UOGOS

RUSŲ LIAUDIES PASAKOS

PARUOŠTOS A. NEČAJEVO

VERTĖ D. URBAS

1 9 5 3

VALSTYBINĖ GROŽINĖS LITERATŪROS LEIDYKLA

KAREIVIS SEMIONAS — GREITUOLIS ŽYGŪNAS.

Kitą kartą gyveno toksai senis ir turėjo tris sūnus. Vyresnysis buvo vardu Fidoras, vidurinis Stepanas, o jaunelis Semionas.

Pro pat jų sodžių éjo didelis kelias. Tatai buvo apylankos keliai: juo žmonës aplenk davavo klampynes, pelkes ir juodą raistą. Jei važiuodavo tiesiai — tereikédavo trijų dienų, o kol pelkes, klampynes ir juodą raistą apvažiuodavo — treji metai išeidavo.

Sumané senis žmonëms padéti: pataisyti kelią tiesiai. Liepė sūnumus iš pelkių, iš klampynių vandenį nuleisti, per juodą raistą klevo tiltus nugr̄sti, kad nei pēsciam, nei važiuotam ne-

tektų kojų sušlapti ir ne per trejus metus, o per tris dienas bei naktis būtų galima tiesiogiai iš miesto į miestą nukakti.

Ėmėsi darbo: vienas sūnus griovius kasa, vandenį nuleidinėja, kitas — medžius kerta, trečias — tiltus tiesia, grįstus grindžia; tėvas padeda visiems ir patarinėja, kaip geriau padaryti. Taip jie dirbo, dirbo ir padarė tiltą šimto varstų.

Gera pasidare žmonėms keliauti: eina, važiuoja ir visi tik džiaugiasi.

— Ačiū, — sako, — tiems, kas šį tiltą sumanė ir nutiesė, didelį palengvinimą žmonėms padarė.

O senis su savo sūnumis vėl prie žemės darbų grįžo: medžius kerta, kelmus, šaknis rauna ir javus sėja, kaip pirma.

Tuo laiku susiėjo ant tilto Saulė, Vėjas ir Mėnulis, klaušosi žmonių kalbos ir sako:

— Visi žmonės seni ir jo sūnus už gerą darbą šlovina, o jis vis, kaip ir seniau, vargiai tebegyvena: badgariauja tiktai, ir gana. Reikia mums padėti jam iš skurdo iškopti.

Pasišaukė seni ir sako:

— Kad tu žmonėmis pasirūpinai, tai mes tau atlyginsime.

Prašyk ko nori.

Nusilenkė senis Saulei, Vėjui ir Mėnuliui:

— Ačiū. Man, senam, nieko nereikia. Paminės žmonės geru žodžiu — ir to pakaks. Sūnus klauskite — jiems visas gyvenimas prieš akis.

Paklausė vyresnijį broli, Fiodorą:

— Tu kelią taisei, tiltus tiesei. Prašyk sau kokio nori atlyginimo — viskas įvyks.

Pagalvojo Fiodoras ir sako:

— Aš dirbau ne vienas, o su tėvu ir su broliais — ir nėzinau, ko jiems reikia.

— O tu sau ko prašai?

Atsako vyresnysis brolis:

— Va kad taip man javas gerai derėtų: ledai kad neišmuštū, šalnos nepakastą — daugiau nieko nereikia.

— Viskas bus, kaip tu nori, — Saulė, Vėjas ir Ménulis sako. — Eik, ark ir sėk — visad javo turėsi.

Paklausė vidurinį brolij, Stepaną:

— Tu su tévu ir broliais kelią per klampynes, per pelkes taisei, tiltus tiesei. Prašyk kokio nori atlyginimo — viskas įvyks.

Pagalvojo, pagalvojo Stepanas: „Pinigų paprašytum — išleisi pinigus ir liksi dykais nagais. Geriausia tai amato išmokti!“ ir sako:

— Man labiausiai prie širdies tai dailidžių amatas. O, kad taip išmokčiau tos meistrystės: greit ir gerai dirbti — imčiau žmonėms trobas ręsti, gražius namus statyti ir pats visada sotus būčiau.

— Gerai, — sako Saulė, Vėjas ir Ménulis, — tu būsi gerų geriausias dailidė, ir visi tave gerbs.

Pašaukė jaunelį brolij, Semioną:

— O tau kokį gi atlygi duoti už tai, kad su tévu ir broliais pelkes, klampynes nusausinai, tiltą nutiesei? Fiodoras panoréjo artoju likti, Stepanas — meistru tapti. O tu j ką patraukimą turi?

Semionas ir sako:

— Labiausiai man norisi kareiviu būti.

— Tu dar visai jaunas, — sako Saulė, Vėjas ir Ménulis, — niekur nebuvės, nieko nemateš. Sunki tau atrodys kareivio duona. Kad paskiau neimtum gailėtis!

Ir pavertė Semioną kiškiu pilkiu:

— Bék, pasižiūrėk pirma, kaip kareiviai gyvena.

Nubėgo Semionas kiškiu pilkiu, pasižiūrėjo kareivių. Žiūri, kaip moko juos rikiuotėje vaikščioti: „Viens, du! Viens, du!“ Liepia visiems kartu sukiotis: „Kairėn! .. Dešinėn! .. Aplink!“ Moko per daubas, per griovius šokinėti. Moko plaukti per sraunias upes, šautuvais šaudyti, durtuvais badytis: „Viens, du! Viens du!“ Rytą budina dar su patamsiu ir lig vakaro sutemu moko.

Grįžo Semionas namo.

Saulė, Vėjas ir Ménulis atvertė jį jaunikaičiu ir klausia:

— Matei, kaip sunku kareiviauti?

— Mačiau, — atsako Semionas. O vis savo traukia: — Labai noriu kareiviuapti.

Pavertė jį Saulė, Vėjas ir Ménulis elniu greitakoju:

— Bék tiesiai tris dienas, niekur į šalį nesukdamas, pasižiūrėk dar kartą kareivių.

Bégo Semionas elniu greitakoju tiesiai tris dienas — ir pamatė didžią kariuomenę žygiuojančią. Kiekvienas kareivis sunkius nešulius neša. Juos ir saulė svilina, ir troškulys kamuoja, ir lietutis mirko, ir šaltis spaudžia. Kad eina — čia dumblynė ligi kelių, čia dulkių sūkuriai kyla. Eina pulkai nuo ryto lig vakaro: „Viens, du! Viens, du!“ Visi kaip vienas vyras žengia.

Grįžo Semionas namo.

Saulė, Vėjas ir Ménulis atvertė jį jaunikaičiu ir sako:

— Tie pulkai, kur tu matei, eina į karą. Matai, kaip sunku yra kareiviams žygiuoti? Gal dabar apsigalvojai ir kito ko paprašysi?

O Semionas vis tą patį varo:

— Noriu kareiviuapti!

Tada Saulė, Vėjas ir Mėnulis pavertė jį trečiąkart — sakalu raibuoju:

— Skrisk, pasižiūrėk, kaip kareiviai mušasi, kaunasi.

Nuskrido Semionas sakalu raibuoju. Tris dienas skrido — ir pamatė kautynes, kruviną mūšį. Tie kareiviai, kur žygyje buvo, dabar susirėmė su priešininku. Iš šautuvų kad duoda, kaip griaustinis griaudžia, dūmai aplinkui tik verčiasi. Durtuvaissadosi, kardais kapojasi. Vienos kojos nebėr — ant kitos stovi; vienos rankos nebėr — kita šaudo.

Ir nebeatlaikė priešų pulkai, ēmė bėgti...

Grjōzo Semionas namo.

Saulė, Vėjas ir Mėnulis atvertė jį jaunikaičiu ir klausia:

— Pažiūrėjai, kaip kareiviams sunku kare? Ar beisi dabar į kareivius?

O Semionui dar labiau širdis įkaito:

— Noriu kareiviu būti, savo žemę nuo priešų ginti!

— Na, tebūnie, kaip tu nori, — Saulė, Vėjas ir Mėnulis sako. — O jeigu, kai kareivis būsi, prireiks kada priešininką žvalgyti ar kur paskubėti teks, tai atsimink kiškį ir duokis į žemę — ir pavirsi kiškiu, o paskui verskis per save — vėl žmogumi atvirsi. Atsiminsi elnią, duokis į žemę — pavirsi elniu, o kad sakalą atsiminsi ir į žemę susiduosi — sakalu skraidysi.

Ir tapo Semionas kareiviu.

Patarnavo jis metus, patarnavo kitus, ir kilo karas: svetimos šalies karalius su didžia kariuomene užpuolė kraštą. Visi kareiviai į žygį susiruošė, ir pats caras vedė kariuomenę į karą.

Ėjo priešininko pasitikti tris mėnesius ir pasiekė tą vietą, kur reikia mūšį pradėti. Priešo pulkai jau visiškai arti.

Tada caras stvėrėsi savo stebuklingojo kalavijo — nėra ka-

lavijo! Namie pamiršo. O be to stebuklingo kalavijo kaip eis caras į mūšį?

Ir sušuko šūkį visiems pulkams:

— Kas visų greičiausiai man atneš iš rūmų stebuklingajį kalaviją, tą už ištikimą tarnybą sutuoksiu su savo dukterimi, caraite Marja, ir kol gyvas pavesiu valdyti trečią dalį valstybės, o po mano mirties ir visa valstybė jam atiteks.

Norinčiųjų daug susirado. Vieni giriasi:

— Mes per mėnesį susisuksim, kalaviją atnešim.

Kiti apsiima ir per dvi savaites grįžti. O vienas didžiūnas prisižadėjo per dešimtį dienų sujodinėti to kalavijo.

Kareivis Semionas sako:

— Kad mane siųstų, aš į antrądien atneščiau.

Pasiekė ta žinia carą. Caras apsidžiaugė, pasišaukė kareivį Semioną ir sako:

— Gerai, še laišką caraitei Marjai, ji tau stebuklingajį kalaviją duos. Jei atneši laiku, tai būsi mano žentas.

Anksti rytą pasileido Semionas į kelionę. Paéjo kokį varstą, kur nebesimato, ir atsiminė kiškį. Davësi į žemę — ir šokuoja kiškis pilkis. Nuo kalnelio ant kalnelio tik eina, tik skrieja visu kiškio greitumu. Paskui pasivertė elniu greitakoju ir dar smarkiau ēmė bėgti.

Bėgo, bėgo elniu, pavargo, pasivertė sakalu raibuoju — ir lig pusiaudienio pasiekė sostinę. Apsuko ratą ant miesto, nusileido prie caro rūmų ir įlėkė pro langą į caraitės Marjos seklyčią. Išvydo ji sakalą, puolė gaudyti, o sakalas persivertė per galvą, ir atsistojė prieš caraitę Marją dailus jaunikaitis. Padavė jai laiškiuką:

— Caras valdovas siuntė mane stebuklingojo kalavijo atnešti.

Caraitė Marja laiškiuką perskaitė ir tučtuojau atnešė kalaviją. Kareivį Semioną pagirdė, pavalygdyino, émė klausinéti:

— Kaip tau pavyko sakalu raibuoju pasiversti? Parodyk man.

Semionas davësi į grindis ir émë skraidyt i seklycią rai buoju sakalu. Ratą apsuko, nusileido šalia caraitės. Ji spéjo išpešti vieną sakalo plunksną. Sakalas persivertė per galvą, vél jaunikaičiu atvirto. Kitą kartą davësi į grindis — kiškiu pilkiu pašoko po seklycią lakstyti. Ji nukirpo žiupsnelj kiškio plaukų. Trečią kartą davësi Semionas į grindis, ir atsistojo priešais mergelę elnias greitakojis. Caraitė Marja paglosté elnią ir nukirpo kuokšteli elnio plaukų. Persiverté elnias per galvą — vél jaunikaičiu atvirto.

Kareivis Semionas caraitei Marjai krito į akj, o ji taip pat jam prie širdies lipo. Tik ne laikas buvo kalbeles kalbëti. Semionas atsiminé, ką turi daryti, émë atsisveikinti su caraite. Ji paémé jam už baltų rankų, savuoju pavadino.

Tada jaunikaitis davësi į grindis, pastvérë stebuklingajį kalaviją ir išléké iš caro rūmų. Caraitė Marja pro langą žiūrėjo į jį išskrendantį tol, kol tik galéjo matyti danguje sakalą raibajį.

Skrido, skrido sakalu, — sparnai pailso, kiškiu pilkiu dūmè, paskui elniu greitakoju skriejo ir vakarop pasieké savo kariuomenę. Bebuvo likës tiktais koks varstas eiti. Persiverté elnias per galvą — tapo jaunikaičiu. Ir tokj pajuto nuovargj — žingsnio pažengti nebegali. Prisédo pagal daubą po žilvičio krūmu ir tuoju užsnūdo. Snausdamas galvoja: „Gi numigsiu kokią valandėlę, vis tiek laiku suspésiu.“ Nuvirto ir kietai kiečiausiai užmigo.

Miega kareivis Semionas, nè kokios bédos, nè kokios nelaimës nenujaučia.

Tuo laiku atsitiko eiti pro šalį tam didžiūnui, kur siūlėsi per dešimtį dienų sujodinėti ir atnešti kalaviją. Žiūri jis — caro žygūnas bemiegas, stebuklingajį kalaviją šalimaus pasidėjęs. Pirmiausia didžiūnas nusistebėjo, o paskui išsitraukė kardą, nukrito kareiviu Semionui galvą. Nubloškė kūną į daubą, pasiėmė stebuklingajį kalaviją ir nunešė carui.

— Sit, care valdove, buvau žadėjęs per dešimtį dienų atnešti, o susisukau per vieną dieną, ne taip kaip kareivėlis pagyrūnas. Jis nė dvidešimties varstų dar nenuėjo: ką tik jojau čionai — buvau jį sutikęs. Per pusę metų sostinę pasieks!

Caras nusistebėjo, paėmė kalaviją į rankas:

— Tas pats!

Didžiūną pagyrė ir klausia:

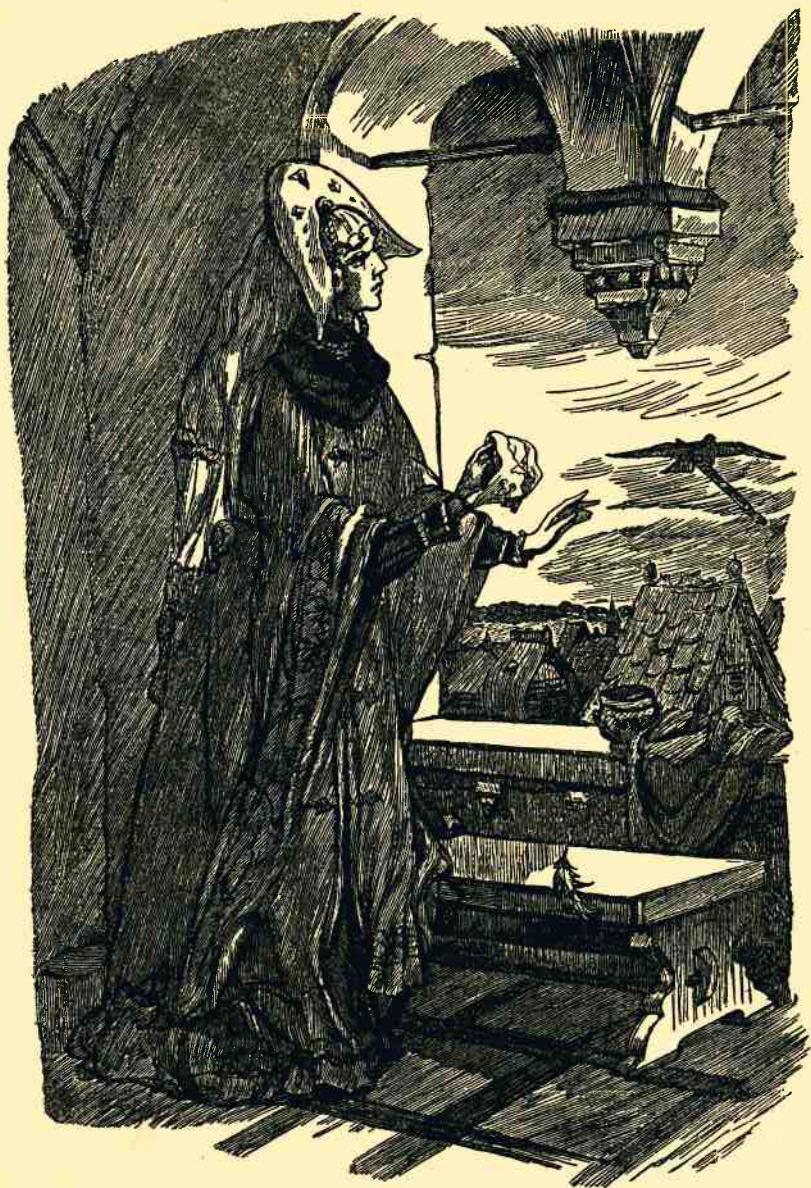
— Kas naujo sostinėje? Ar viskas gerai einasi? Ir kaip tave caraitė Marja sutiko? Juk aš savo laiškiuką per kareivį pa-
siunčiau.

— Sostinėje viskas ramu. Laukia tavęs, caro didenybe, su pergale. O caraitė Marja manimi, tavo didžiūnu, ir be laiškiuko patikėjo — aš jai viską žodžiu pasakiau — ir padavė man stebuklingajį kalaviją, dar liepė tau nusilenkti.

Kitą rytą caras išsivedė kariuomenę į mūšį ir sumušė priešų kariuomenę visiškai. Pusę svetimos šalies kareivių iškapojo, kitus į nelaisvę paėmė. Tiktai karaliui su artimaisiais generolais pavyko pabėgti.

Liepė caras paskui savo kariuomenei ilsėtis. Išrito statines vyno, vaišes iškėlė ir ėmė puotauti. Dūdas pučia, būgnus muša, griežia, dainuoja. O kai prisipuotavo, kariuomenė iškeliaavo namo. Pakeliui visur juos su džiaugsmu pasitinka, garbina...

Praėjo kiek laiko — pamatė Mėnulis dauboje nužudyto kareivio kūną ir sako Vėjui bei Saulei:

— Semionas tarnavo išlikimai ir teisingai ir žuvo ne mūšyje, o nuo kažkokio piktadario rankos. Reikia jį atgaivinti, iš bėdos išvaduoti.

Saulė siuncia:

— Lék, Véjau, už devynių marių, už devynių kalnų, gauk iš karalienės ilganosės sveikojo ir gyvojo vandens.

Gavo Véjas sveikojo ir gyvojo vandens, parlékė.

Sušlakstė Semiono kūną sveikuoju vandeniu — žaizda užgijo, priaugo galva kaip reikiant. Pašlakstė gyvuoju vandeniu — atsiduso kareivis Semionas, atmerkė akis, atsistojo:

— Vai, ar tik nebūsiu pramiegojės?

Dairosi aplinkui, ieško kalavijo...

— Amžinai būtum čia miegojės, jei tavęs nebūtume atgaivinę, — Saulė, Véjas ir Ménulis sako. — Per vėlu dabar caro čia ieškoti: karas seniai baigėsi, ir visa kariuomenė su pergale į sostinę grįžo. Reikia ir tau tenai skubėti, nes gali būti per vėlu.

Kareivis Semionas Saulei, Véjui ir Ménuliui viską apie savo tarnybą papasakojo, už pagalbą padėkojo ir nubėgo sau kiškiu pilkiu. Paskui pasivertė elniu greitakoju. Béga skuba — ne čia pat parbėgti.

— Kokia didelė mūsų žemė — nei krašto, nei galo nematyti!

Bégo, bėgo elniu, pavargo, pasivertė sakalu raibuoju.

Lekia viršum traškančią girių, viršum plačių laukų, viršum sraunių upių, viršum aukštų kalnų. Žemai matyti kaimai, miestai dideli, plačiai išstatyti.

Ir štai pasimatė sostinę.

Nusileido sakalas raibasis netoli miesto vartų, persivertė — atvirto jaunikaičių.

O mieste visi namai išdabinti. Patrankos trenkia, varpai skambina, ir žmonės apsitaisė kaip šventą dieną. Visi juokiasi, ūžauja, „ura“ šaukia.

Klausia kareivis Semionas miestiečius:

— Kas per šventę jūsų mieste?

Stebisi praeiviai:

— Matyt, iš tolo atėjai, kad nieko nežinai! Nesenai grįžo laimėjusi mūsų kariuomenę. Ir štai visi žmonės šlovina savo kareivius ir karvedžius, o labiausiai kelia į padangę tą didžiūną, kuris per vieną dieną stebuklingajį kalaviją iš rūmų į mūšio lauką carui atnešė. Šiandie kelia vestuvės: veda tas didžiūnas caraitė Marją, ir visi žmonės yra užprašyti į rūmus, į vestuvų puotą.

Kareivis Semionas įsiprašė pas tokią bobutę, kad priimtu apsistoti. Pasilsėjo kiek, paskui nusiprausė, pasipuošė, émė kankles ir nuéjo į vestuvės.

Caro dvare stalai sustatyti. Gérimų ir valgių visokių pridėta gausybė gausiausia. Tie stalai visiems miestiečiams. O didžiajame priebytyje už atskiro stalo, visų akyse, sėdi caras su cariene, jaunikis su jaunaja ir artimieji didžiūnai.

Visi puotoje geria, valgo, linksmínasi. Tik viena jaunoji nelinksma.

Žmonės kalbasi už kraštinio stalo:

— Nemielai caraitė Marja už didžiūno eina. Matyt, varu stumiamaa.

Prisigretino kareivis Semionas prie paskutinio stalo, išgérė taurę žalio vyno ir émė nebalsiai kanklémis kankliuoti ir gailiai rypuoti:

— Vai varge mano, vargeli mano!

Tai pamiršo mane mergelė širdelė.

O ar čia seniai ji, mergelė širdelė,

Meilius žodelius kalbėjo, savuoju vadino,

Pro langą mane, sakalėlj raibąjį, palydėjo...

Caraitė Marja sujudo visa, kai užgirdo dainą. Ėmė žvalgytis į visas puses ir pamatė kareivį Semioną.

Pakilo iš vietas, išėjo trumpam iš užstalės, sugrižo ir sako:

— Care valdove, nebausk, o leisk žodį tarti!

Caras leido:

— Tark, dukterie mylimoji.

Caraitė Marja nusilenkė į visas keturias puses, o carui ir carienei — skyrium:

— Kad tu žinotum, care valdove, — ne tas yra manasis, kur greta manęs sėdi, o tas manasis, kur už paskutinio stalo kieme kanklémis kankliuoja.

Cia ir caras su cariene, ir jaunikis, ir didžiūnai, ir visi svečiai sujudo:

— Kas yra? Kas jaunajai atsitiko?

O caraitė Marja sako:

— Parodyk, kareivi Semionai, kaip galėjai greit sulakstyti caro kalavijo.

Išėjo Semionas iš užstalės, davësi į žemę — kiškiu pilkiu pašoko. Apibégo ratą aplink kiemą ir užšoko ant didžiojo priebučio.

Caraitė Marja atrišo ryšuliuką, išémė kiškio plaukų žiupsnelį:

— Pažiūrėkite tiktais, téveli motinéle ir jūs visi, garbingieji svečiai, iš kur aš turiu kiškio plaukų.

Pridéjo žiupsnelį plaukų į tą vietą, kur buvo nukirpusi, ir visi mato: taip ir būta.

Persivertė Semionas per galvą — atvirto jaunikaičiu ir vėl davësi į žemę — tapo elniu.

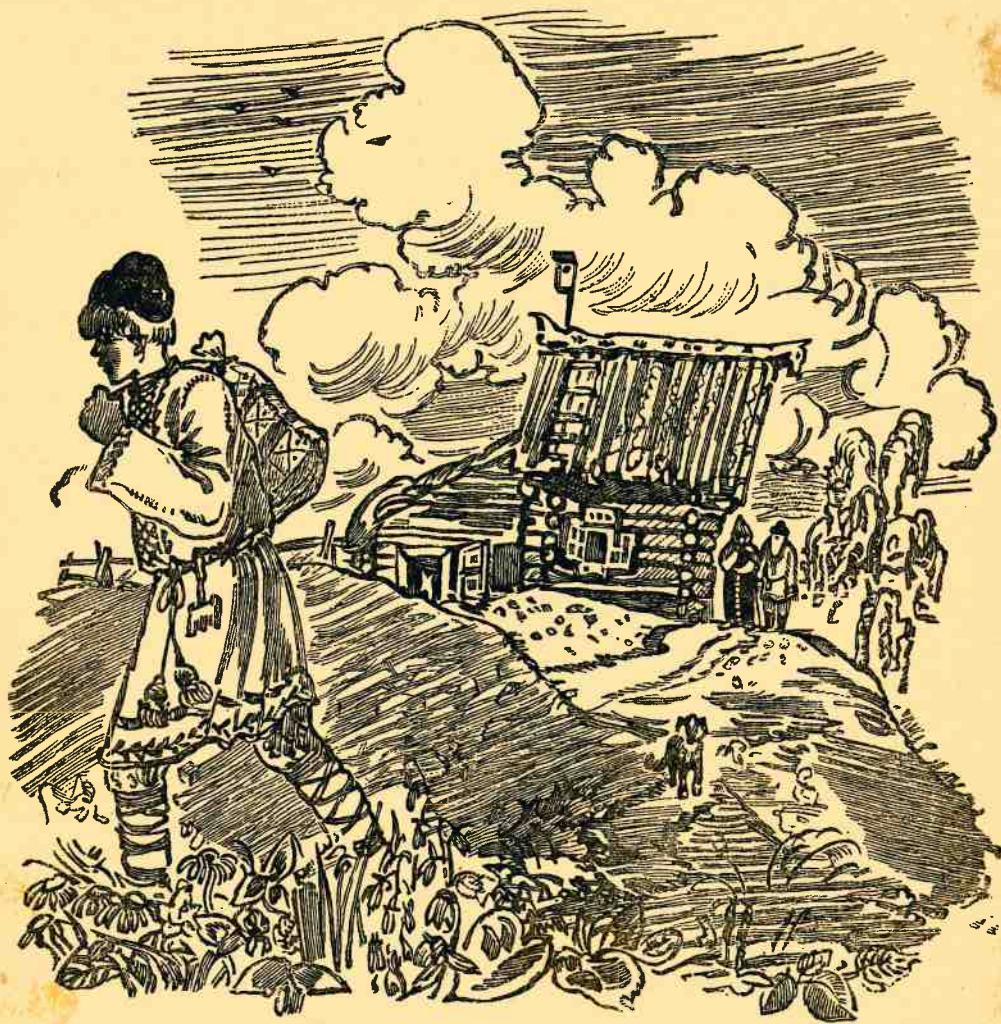
Išémė caraitė elnio plaukų kuokštelię, ir visi mato: ta pati.

Paskui Semionas pavirto sakalu raibuoju. Pridéjo caraitė salalo plunksną: kaip čia buvusi.

Kareivis Semionas ir caraítė Marja papasakojo carui su ca-
riene ir svečiams visą teisybę, o didžiūnas stovi nei gyvas nei
miręs.

Caras liepė didžiūną pasodinti į belangę, o kareivį Semioną
sutuokė su caraite Marja, ir pasidarė kareivis Semionas vyriaus-
asis tos šalies karvedys.

MATIUŠA PELENIUS

Vienoj tokioj karalystėj, labai toli tenai, kur nesimato iš čionai, gyveno sau seniukas ir bobutė. Jie turėjo sūnų, vardu Matiušą.

Augo bernas ne dienom, o valandom, lyg tešla kilo, o dar labiau proto ir gudrumo visokio sau į galvą ėmėsi.

Penkioliktuosius metus užkliudęs, jis ēmė tėvą motiną prašyti:

— Leiskite mane eiti savo dalios ieškoti!

Ēmė verkti motina, įkalbinėti:

— Na kur tu eisi, sūneli? Juk tu niekur nebuvės, nieko nemateš.

Ir senis nuliūdęs sėdi. O Matiuša vis sako:

— Leisit — eisiu, neleisit — eisiu: ar taip ar taip namie negyvensiu.

Pasielvartavo tėvai, pasikrimto, — nėra ko daryti: iškepė ragačio kelionei, atsisveikino, ir Matiuša iškeliaavo sau.

Ėjo ējo, keliaavo keliaavo ir priėjo didelį, tankų mišką. Ir čia jam subiuro oras: pakilo lietus su ledais. Ilipo Matiuša į patį didžiausią ąžuolą — nuo audros slėptis, o tenai ant šakos lizdas besas. Lizde paukščiukai pypčioja. Jie išalkę, sušalę, ledai juos kapoja, lietus čaižo. Pagailo jų Matiušai — nusivilko švarką, užklojo lizdą ir pats užsiklojo, papenėjo paukščiukus iš savo paviržio.

Kiek buvus, kiek nebuvinus — praėjo audra su visom darganom. Pasirodė saulutė, ir ūmai vėl viskas aptemo, ūžimas pakilo. Atskrido didelis paukštis Magajus ir ēmė mušti, kapoti Matiušą.

Paukščiukai prašneko:

— Nieko, mama, nedaryk šiam žmogui! Jis mus savo švarku užklojo, papenėjo ir nuo mirties mus išgelbėjo.

— Jei taip, — tarė Magajus, — tai atleisk man, geras vaikine! Aš tave piktdariu palaikiau. O už tai, kad mano vaikus papenėjai ir dar nuo blogo oro pridengei, aš tau geru užmo-

késių. Pagal ažuolą yra užkastas ąsotis. Atsigerk iš to ąsočio lygai tris gurkšnius — ir pamatysi, kas bus.

Išlipo Matiuša žemén, išsikasė ąsotį ir atsigérė iš jo lygai tris gurkšnius.

Klausia paukštis Magajus:

— Na kaip, ar jauti savyje permainą?

— Jaučiu savyje tiek jégos, kad jei įkastume į žemes stulpą lig pat dangaus ir įsikabinčiau į tą stulpą, tai apversčiau žemę motinėlę!

— Na, tai dabar eik toliau, tik atmink: savo jéga be reikalo nesigirk, nė kokio darbo nesišalink, o jei bėda ištiks, ąsočio su gydomuoju vandeniu ieškok ten, kur buvo.

Ir vėl viskas aptemo: išskleidė paukštis sparnus, pakilo viršum medžių ir nuskrido.

Išėjo Matiuša iš miško, ir ne ką trukus pasimatė priešais didelis miestas. Tik spėjo įeiti pro miesto vartus, jau priešais beateinąs caro rūmų užvaizdas:

— Ei tu, kaimo išsikételi, traukis!

Matiuša pasitraukė, o caro rūmų užvaizdas sustabdė arklį ir sako:

— Tai ką, jaunikaiti, ar darbo ieškai, ar nuo darbo bėgi? Jei darbo ieškai, tai eime, duosiu tau ką veikti: gausi vandenį vežioti caro šeimynai.

Pasidarė Matiuša caro vandenvežys. Nuo ankstaus ryto lig vėlaus vakaro vandenį vežioja, o naktigulto jam nér kur prisi-glausti. Rado sau naktigulto vietą kažkur galukiemy, kur versdavo visokias šiukšles ir pelenus. Ir émė jį caro šeimynykšciai vadinti Matiuša Pelenium.

Caras buvo nevedės ir vis ieškojo nuotakos: ta nepatinka, kita negraži, — taip ir vaikščiojo vienstypis. O čia atėjo gandas: už

kalnų, už jūrų marių caras Vachramiejus turi dukterį galiūnę, tokią gražuolę, jog jau gražesnės visame pasaulyje neberasi.

Važiavo į Vachramiejaus karalystę piršliuos ir caraičiai, ir karalaičiai, tik atgal tai nė vienas negrijžo: visi tenai galvas padėjo.

Sužinojo caras apie užjūrių caraitę ir galvoja:

„Šit kai tą caraitę išsipiršiu, tai kad ims man pavydėti visi carai, visi karaliai! Nueis garsas per visus kraštus, per visus miestus, kad gražesnės kaip mano carienės néra pasaulyje“.

Ir tuoj liepė laivą rengti. O patsai susišaukė kunigaikščius bei didžiūnus ir klausia:

— Ar atsiras kas norėtų važiuoti už kalnų, už jūrų marių, piršti man galiūnės Nastasjos Vachramiejevnos?

Čia dičkis slepiasi už vidutinio, vidutinis už mažio, o mažis tai ir liežuvį prariojo.

Kitą dieną caras sušaukė bajorgalius visokius, pirklius žymesniuosius ir vėl klausia:

— Kas iš jūsų važiuos už kalnų, už jūrų marių, piršti man Nastasjos Vachramiejevnos?

Ir vėl dičkis slepiasi už vidutinio, vidutinis už mažio, o mažis tai ir liežuvį prariojo.

Trečią dieną sušaukė į caro dvarą visą liaudį. Išėjo caras į didijį priebutį ir sako:

— Kas iš jūsų, vyručiai, važiuos už kalnų, už jūrų marių, piršti man galiūnės Nastasjos Vachramiejevnos?

Čia susirado norinčiųjų važiuoti į užjūrių šalį — bestigo tiktais vieno žmogaus. O kaip tik tuo laiku važiavo pro šalį Matiuša su vandeniu.

Riktelėjo caras:

— Ei, Matiuša Peleniau, važiuojam į užjūrį piršti man galiūnės Nastasjos Vachramiejevnos!

Matiuša ir sako:

— Ne pagal save tu, didenybe, užsimanei medį kirsti. Kad tik netektų gailėtis paskui!

Supyko caras:

— Ne tavo nosiai, cholope, mane mokyt, tau tik manęs klausyti!

Nieko daugiau nebesakė Matiuša Pelenius ir nuėjo į laivą. Greit susirinko visi norintieji važiuoti, ir laivas ėmė plaukti. Plaukia dieną, plaukia antrą. Orai pasitaikė gražūs, šilta. Išejo caras ant denio patenkintas, linksmas:

— Ech, gerumėlio, gražumėlio! Kad žirgą turėčiau, — pasijodinėčiau; kad lanką gaučiau — tai su juo šaučiau; kad lankas būtų — į mūšį eičiau, šimtą strėlių paleisčiau; kad kardas būtų — aš juo kapočiau. Kad gražią mergelę gaučiau — ją pa-bučiuočiau.

O Matiuša Pelenius jam sako:

— Taip, caro didenybe, bus lankas, tik ne tavo rankoms; bus kardas paauksuotas, tik ne tau juo kapoti; bus ir žirgas eiklus, tik juo jodinėsi ne tu; bus ir graži mergužėlė šilkakasė, tiktais ne tu ją vesi!

Supyko caras už tokią kalbą dar labiau negu pirma. Jis liepė Matiušai Peleniui rankas kojas apkalti ir prie stiebo pririšti.

— O kai grįsim namo, po vestuvių liepsiu galvą nukirsti!

Praėjo dar šešios savaitės, ir nuplaukė laivas į Vachramiejaus šalį.

Kitą dieną nuėjo caras pas Vachramiejų.

— Jūsų didenybe, aš esu tokios ir tokios garsingos valstybės caras ir atplaukiau pas tave su geru reikalui: noriu sau išsipiršti Nastasją Vachramiejevną.

— Tai ir gerai! — tarė caras Vachramiejus. — Seniai jau piršlių bebuvo, pasigenda jų Nastasja Vachramiejevna. Tiktais

sutartas žodis už viską brangesnis: mano duktė tvirta, stipri galiūnė; jei tu esi galiūnas ir stipresnis už ją, tai atlik tris uždavinius ir veskis caraitę į jungtuves, o jeigu ne — tai jau nepyk. Mano kalavijas tik pamoja — ir tavo galva po kojų! Eik dabar pasilsėt, o rytoj sulig diena ateik su visa savo palyda. Duosiu tau pirmajį uždavinį. Yra mano sode ąžuolas — trijų šimtų metų, ir duosiu tau kalaviją šimto pūdų svorio. Jei perkirsi vienu kirčiu tą ąžuolą mano kalaviju, tai imsime tave jauniku laikyti.

Parejo į laivą caras jaunikis nusiminės. Palydovai klausia:

— Ko, valdove, nelinksmais tavo veidas, ko taip galvą nuleidės?

— Na kaip, vyručiai, nebūsiu nusiminės? Man yra liepta rytoj šimtapūdžiu kalaviju didžių didžiausią ąžuolą nukirsti vienu kirčiu. Visiškai be reikalo važiavom į tokią tolybę, ir arčiau būtų susiradusi nuotaka, ne prastesnė už šitą. Reikia kelti inkarą ir naktį plaukti namo!

— Ne, — sako Matiuša Pelenius, — netinka mums, nelyginant vagims, bėgti nakčia, gėdą sau darytis. Aš dar atplaukiant sakiau: bus kardas paauksuotas, tik ne tau juo kapoti. Šit ir išėjo, kaip aš sakiau! Na, tiek to, rytoj pažiūrėsim, kaip dugną dėsim. Eik, didenybe, gulti, o kai nueisim rytoj rytą pas carą Vachramiejų, tu sakyk: „Tokiu vaikišku kalaviju tegu kas iš mano tarnų pasišvaisto, o man tai né pradėt néra ko.“

Išgirdo tokią kalbą caras jaunikis ir nudžiugo:

— Na, Matiuša Peleniau, jei išvaduosি mane iš bėdos, kol gyvas tavęs neužmiršiu! Ei, palydovai! Atriškite Matiušą Pelenij nuo stiebo, nuimkite jam geležinius ir duokite taurę degtinės!

Kitą dieną eina piršliai pas carą Vachramiejų, o ten jau susirinkę žmonės, ir Nastasja Vachramiejevna balkone sėdi. Patimatė ją Matiuša Pelenius — ir taip jam pasidarė gera ir linksma, it vasaros saulė pašildė.

Nuvedė juos prie ąžuolo milžino, ir trys galiūnai kalaviją beatnešą.

Pažiūrėjo caras jaunikis į kalaviją, nusišypsojo:

— Pas mus tokiai kalavijais tik maži vaikai žaidžia. Tai jau tegu kas iš mano tarnų pažaidžia, o man nepritinka nė pradėti.

Tada išėjo Matiuša Pelenius, paėmė kalaviją viena ranka:

— Taip, ne caro rankai žaislas!

Užsimojo ir trenkė ąžuolą į šipilius, o kalavijo tiktai gniaužtas liko.

Pažiūrėjo caraitė į Matiušą Pelenių ir nuraudo kaip aguonos žiedas.

Tada caras jaunikis visai įsidrąsino:

— Jei ne susigiminiuoti būčiau atvažiavęs, tai pajuoka laikyčiau tokį vaikišką kalaviją!

— Matau, matau! — sako caras Vachramiejus. — Pirmajį uždavinį įveikėte. Rytoj pažiūrėsim, ar jaunikis moka šaudyti. Turiu aš lanką trijų šimtų pūdų, o strėlės po penkis pūdus. Reikia iš to lanko šauti ir numušti vieną bokštelių nuo senųjų rūmų mano brolio Berendiejaus karalystėje. Aš ten šiandien žygūnus išsiusi, o rytoj vakarop jie grīš ir pasakys, ar taikliai tu šaudai.

Pritilo caras jaunikis, nusiminė. Grīžo į laivą kaip nesavas.

— Iš teisybės, jei tik žinočiau kelią namo ir mokēčiau valdyti laivą, nė valandos čia nebebūčiau!.. Liepk, kapitone, inkarą kelti, néra čia ko mums veikti! Ir kraštas nelinksmas, ir nuotakos nieko pavydėtinio néra!

— Ne, didenybe, — sako Matiuša Pelenius, — ne garbė mums, o gėda vogčiomis pabėgti.

— Tai ką gi darysi? Girdėjai, kokį uždavinį davė caras Vachramiejus!

— O atmeni, aš tau sakiau: bus lankas, tik ne tavo ran-

koms? Taip ir išėjo! Nereikėjo griebti, kur nepasieki! Nepaklausei manęs — dabar neturi kur dėtis. O dėl lanko tu nesirūpink. Rytoj, kai nueisim, sakyk: „Aš maniau, jūs turite didžiavyrių lanką, o čia bobų žaislelis! Gal iš mano tarnų kas jo nepaniekins, o man tai čia ne kažkiek garbės.“

— Oi, Matviejuška Peleniau, nejaugi tu gali tokį lanką nuvaldyti? — paklausė caras.

— Kaip nors nuvaldysiu.

Pradžiugo caras:

— Duokite greičiau visai įgulai po taurę degtinės, o Matiušai Peleniui dvi taures statau!

Ir pats iš to džiaugsmo išgérė ir įkaušo:

— Ai, kokia graži nuotaka! Viso pertekusi: ir augumo, ir gražumo. Šit parvesiu žmoną, ir už mano Nastasją Vachramiejevną gražesnės carienės visame pasaulyje niekas neturės! O tau, Matiuša Peleniau, pavesiu valdyti miestą.

Klausosi Matiuša Pelenius įkaušusio caro kalbos, šypsosi.

Rytą vėl visi nuėjo pas Vachramiejų į rūmus.

O ten žmonių jau pilna. Didžiajame priebytyje sėdi caras Vachramiejus su Nastasja Vachramiejevna, žemiau ant laiptų — kunigaikščiai ir didžiūnai.

Devyni galiūnai lanką neša, o trys galiūnai — saidoką su strėlėmis.

Sutinka piršlius caras Vachramiejus:

— Na, žadėtasai žente, imkis!

Pažiūrėjo jaunikis į lanką ir sako:

— Tai ką jūs iš manęs vis juokiatės: vakar vaikišką kalaivią atnešėte, šiandien kažkokį lankelį boboms žaisti, o ne galiiūnams šaudyti! Tegu jau šauna kuris iš mano tarnų, kur silpnesnis, o man tai nė žiūrėti nesmagu! .. Eikš bent tu, Matiuška Peleniau, padaryk žmonėms pramogą.

Itempė Matiuša Pelenius templę, nutaikė ir paleido strėlę.
Subimbė templę, sugaudė strėlę, it griausmas sugriaudė, ir dingo iš akių.

— Neškit sau šalin iš akių tą lankpalaikį! Tas žaisliukas ne mūsų carui.

Ir bloškė lanką į akmenų grindinį, ir dėjo taip, kad jis šipuliukais išlakstė.

Nastasja Vachramiejevna rankomis suplojo ir nuraudo visa.
Suūžė žmonės:

— O, tai bent piršliai! Tokių dar pas mus nebuvo.

O caras jaunikis tik vaikštinėja, sau barzdą tik glostinėja, į visus iš aukšto žiūri:

— Tai didelė kupeta, tai didelis daiktas šis vaikiškas lankas!
Jūsų kraštas nors ir linksmas, bet labai jau mažytis, ir žmonės, matyt, geri, malonūs, tik nelabai stiprūs, kai lygini su mūsų.

Tada caras Vachramiejus visą piršlių draugę paprašė į vidų:

— Eikite, piršleliai, į seklyčią mūsų rūgšties paragauti, o tuo laiku, žiūrėk, ir žygūnai iš Berendiejaus šalies pargriž.

Tik svečiai pradėjo valgyti gerti, jau parlekia ir žygūnai iš Berendiejaus:

— Pataikė strėlę tiesiai į senuosius rūmus ir numušė visą bokšteli, o žmonių nieko neužgavo.

Caras Vachramiejus ir sako:

— Na va, dabar matau: susirado Nastasjai Vachramiejevnai piršliai, verti jos: ir galiūnų kalaviju moka kirsti, ir šaudyti įgudę. Ačiū, padarėte pramogą nuotakai ir man, seniui, ir visiems mano žmonėms! .. O dabar, brangūs sveteliai, prašom nepeikti vaišių: tai ne vestuvių puota, o šiaipsau pobūvis — vestuvių puota dar priešais. Eikite šiandien pasilsėti, o rytoj paskutinį uždavinį duosių. Turiu tokį arklį. Stovi arkliidėje už dvylirkos durų,

už dvylikos spynų. Ir nėra kam to arklį prajodinėti: kas tik mėgino joti, arklys né vieno gyvo nepaliko. Tai reikia tą arklį prajodinėti, tada jaunikiui bus kuo į jungtuves joti.

Išgirdo Vachramiejaus kalbą caras jaunikis ir tuoj pritilo, émė atsisveikinti:

— Ačiū, jūsų didenybe, už vaišes, reikia mums skubėti, su šviesa į laivą pareiti.

— Ilsékis, ilsékis, kad stipresnis būtum! Šitokį arklį reiks rytąj jodinėti! — kalbėjo caras Vachramiejus.

Grįžo svečiai į laivą, prašneko caras jaunikis:

— Greičiau reikia maut namo! Vachramiejus minkštai kloja, o miegoti keta: sulig kiekviena diena vis nauja bėda. Prireikė jam tą pasiutėli arklį jodinėti!

O Matiuša Pelenius jam:

— Atmeni, didenybe, ką aš tau sakiau: bus žirgas eiklus, tik juo jodinési ne tu! Vėl manap išėjo! Tik bęgti dėl to tai nėra reikalo. Rytoj tu pasakyk: „Sésk, Matiuša Peleniau, išmégint arklį — ar atlaikys galiūną?“ — o po manęs jau galési ramiai sesti.

— Na, o jei tas žvérvis užmuš tave? Tada juk ir aš mirties nebeišvengčiau.

— Nebijok nieko, aš arklį sutramdysiu.

— Na, Matviejuška Peleniau, kol gyvas tavo paslaugų neužmiršiu! Tu buvai vandenvežys, o dabar aš keliu tave į caro vaivadas. Užrašysiu tau tris miestus, kuriuose turgai būna.

O pats po denį vaikštinėja, šūkauja:

— Ko gi mano palydovai pritilo? Skirių visiems po tris taurės degtinės.

Išgérė caras vieną taurę, išgérė antrą, émė girtis:

— Daug piršlių buvo atvažiavę pas Vachramiejų, tik niekam nebuvovo tiek pagarbos, kiek man. Mat, žmonės sako: kas drąsus

ir vykės, tam ir vyksta. Ne veltui Nastasja Vachramiejevna nuo manęs akių nenuleido, vis žiūrėjo į manę! O caras Vachramiejus įmanytą visą karalystę atiduoti, kad tik aš nebeatsimesčiau.

Paskui jis visai nusikaušo ir griuvo miegoti.

Rytą Matiuša Pelenius anksti atsikėlė, baltai nusiprausė ir budina carą:

— Kelkis, didenybe, metas eiti arklio prajodinėti.

Ir greit nuėjo į caro rūmus.

Didžiajame priebytyje sėdi caras Vachramiejus ir Nastasja Vachramiejevna, o žemiau ant laiptų — kunigaikščiai ir artimieji didžiūnai.

— Prašom, brangūs sveteliai. Mūsų viskas parengta, tuoju arkli atves.

Ir atveda arkli dvidešimt keturi galiūnai. Vietoje pavadžio — dvylika storų grandinių. Galiūnai iš paskutinių tamposi.

Apžiūrėjo caras jaunikis arkli ir šaukia:

— Nagi, Matiuša Peleniau, išmègink, ar juo galima joti galiūnui?

Prisitaikė Matiuša Pelenius, užšoko ant arklio. Vos tik spėjo galiūnai pabėgti į šalį, arklys kad šoks — ir išlékė aukščiau caro rūmų, ir išjojo vyras smarkuolis iš caro kiemo. Nujojo į pajūrį, varo arkli per gilų smėlį, o grandinėmis tik tvoja per šlaunis, tik čaižo mėsą ligi kaulo. Ir tol mušė, kol arklys ant kelių parpuolė.

Emė maldauti arklys:

— Oi, tu smarkuoli, nemušk, nežalok manęs! Pasiduodu tavö valiai.

Apgręžė Matiuša Pelenius arkli ir sako:

— Grįsim dabar į caro dvarą, pabalnosiu tame, tai kai sės ant tavęs jaunasai caras, tu žemén igrimzk, o kai rykšte sudroš — ant kelių pulk. Pulk taip, lyg trijų šimtų pūdų naštos

užgultas. O jei nepaklausysi — užmušiu negyvai, varnomis su-
šersiu!

— Viską padarysiu, kaip tu sakai...

Parjojo Matiuša Pelenius į caro dvarą, o caras jaunikis ir
klausia:

— Ar paneš arklys galiūną?

— Mane paneša, o kaip tave neš — nežinau.

— Gerai, balnokit greičiau, pats išmėginsiu.

Pabalnojo arkli, ir kai tik caras jaunikis užšoko, tuoj kano-
pos žemén įgrimzdo.

— Nors ir nepaneša, bet užsėdus atlaiko, — sako caras jau-
nikis.

Šmaukštelių rykšte trupučiuką — arklys ir sukniubo.

Caras Vachramiejus su Nastasja Vachramiejevna ir kuni-
gaikščiai su didžiūnais stebisi:

— Niekas dar šitokios jėgos neregėjo!

O jaunasai caras nusėdo nuo arklio:

— Ne, Matiuša Peleniau, ne galiūnams jodinėti tokiais ark-
liais: tokiu kuinu tik vandenį vežioti. Veskit ji šalin iš akių, o
jei ne, tai blokšiu laukan, tegu šarkos ir varnos pietauja!

Caras Vachramiejus liepė išvesti arkli ir pradėjo atsisvei-
kinti.

Čia caras jaunikis sako:

— Na, jūsų didenybe, mes padarėme viską, ko reikėjo, da-
bar metas žibinti žvakutes ir užbaigti viską.

— Mano žodis tvirtas, — atsakė Vachramiejus ir liepė duk-
teriai rengtis jungtuves.

Caro gyvenime nei alaus daryti, nei degtinės varyti — caras
Vachramiejus visko turi į valias. Linksmai suūžė trupučiuką —
ir į jungtuves. Surišo carą su Nastasja Vachramiejevna ir iš-
kėlė linksmą puotą.

Sédi Nastasja Vachramiejevna už vestuvių stalo: „Pałaukš, paméginsiu dar kartą savo vyro jégą!“

Spustelėjo jam ranką trupučiuką. Neišlaikė caras: plūstelėjo kraujas į veidą ir akys išvirto.

Nugalvojo caraitė: „Ehé, tai va koks iš tavęs galiūnas stipruolis! Ir pavyko gi tau apgaule įsipiršti man, mergelei, ir téveliuką apgauti!“

Neišsiduoda, degtinę pilsto, vaišina:

— Valgyk, care valdove, mano vyre brangusis!

O sau viena galvoja: „Palaukš, vyreliuk, tau šita apgaulė nepraeis taipsau!“

Paūžė dieną, paūžė kitą, papuotavo. Ėmė atsisveikinti jau nasai caras.

— Ačiū, uošvi, sveikas privaišinės, gražiai priémės. Metas mums namo važiuoti.

Kraičius sukrovė, atsisveikino, ir laivas išplaukė į jūrą.

Kiek ten plaukus, kiek neplaukus, išeina caras į denj, mato: miega Matiuša Pelenius kietai įmiges, kaip tikras galiūnas.

Atsiminė caras Matiušos žodžius: „Bus lankas, tik ne tavo rankoms; bus kardas paausquotas, tik ne tau juo kapoti; bus ir žirgas eiklus, tik juo jodinėsi ne tu; bus ir graži mergužėlė šilakakasė, tiktais ne tu ją vesi“ — ir labai supyko: „Kas tai matės, kad cholopas taip su caru kalbėtų!“

Įsiskverbé jam į širdį negeras sumanymas. Išsitraukė karą, nukirto miegančiam tarnui kojas ligi kelių ir nustumė jį į jūrą.

Pasigriebė Matiuša Pelenius kojas į rankas — reikia kaip nors ligi kranto nusigauti. Plaukė plaukė, — visiškai pailso beplaukdamas. O tuo tarpu jį pastvérė banga ir išnešė į krantą.

Pasilsėjo kiek ir atsiminė paukštį Magajų:

„Na, tai negi čia amžinai gulésiu! Nors kūlio risdamasis,

bet pasieksiu tą vietą, kur užkastas ąsotis su gydomuoju vandeniu.“

Tik žiūri — beinąs į krantą koks žmogus, kas žingsnis knapsėdamas. Riktelėjo Matiuša Pelenius:

- Kur eini? Argi nematai, kad priešais vanduo?
- Taigi tas ir yra, kad aš neregys, sau kelio nematau.
- Kad taip, tai eik ant mano balso.
- O kas tu toks ir ką čia veiki?
- Aš guliu, nepaeinu: man kojos ligi kelių nukapotos.

Priėjo neregys arčiau ir sako:

- Jei tu regi, tai eikš, aš tave nešiu, o tu kelią rodyk.

Paėmė neregys Matiušą Pelenių ant rankų:

— Esu girdėjės iš senų žmonių: esą kažkur gyvojo vandens. Tai, kad mudu jo rastume! Tu tuo vandeniu kojas išsigydytum, o aš akis pasitepčiau ir šviesą išvysčiau.

— Žinau, kur gydomojo gérimo yra. Nešk mane, o aš tau kelią rodysiu.

Greit pasakyti, ne taip greit padaryti. Neregys su bekoju kraustosi pirmyn. Pavargsta beeidami — pasilsi, uogų, grybų pavalgo, kartais paukštiena pasistiprina — ir vėl toliau.

Taip jie éjo per laukus plačiausius, per miškus tankiausius, per lieknus ir raistus ruopštési ir nuéjo į tą mišką, kur Matiuša Pelenius kitąkart paukščiukus sušildė. Priéjo tą ąžuolą — nušiémė neregys Matiušą nuo pečių. Prisirito Matiuša prie medžio ir greit iškasė vario ąsotį. Patepė gydomuoju gérimu akis savo išigytam broliui — neregys praregėjo. Verkia ir juokias iš džiaugsmo:

- Ačiū, gerasai žmogau, kol gyvas tavo gerumą minésiu!
- Dabar padék man kojas prisiauginti.

Pridéjo kojas kaip reikia, pašlakštė gyvuoju vandeniu — priaugo kojos.

— Tai šit, abudu mudu ir susitaisėme, — sako Matiuša Pelenius. — Einam dabar pasižiūrėti, kas gero girdėti mūsų šalyje. Caras man už ištikimą tarnybą gausiai atlygino — miegančiam kojas ligi kelių nukirto ir į jūrą išmetė. Reikia su juo pasimatyti ir už viską pilnu saiku atmokėti.

Išgérė jie po gurkšnį gydomojo gérimo — ir nuovargio kaip nebūta, o jégos dukart daugiau kaip pirma atsirado.

Išėjo iš girių, ir greit pasimatė miestas priešais. Prieš pat miestą caro pievoze didelė karvių banda ganos. Priėjo arčiau, ir tik žiūri Matiuša Pelenius, kad piemuo — tai jo buvęs caras. Klausia:

— Kieno čia karalystė?

Pravirko piemuo:

— Oi, gerieji žmonės, nežinot jūs mano sielvarto: šita karalystė buvo mano, ir aš pirmiau buvau caras, o dabar, mat, karves ganau. Daug laiko išgyvenau nevedęs, paskui parveidžiau pačią iš už kalnų, iš už jūrų marių, caro Vachramiejaus dukterį galiūnę, Nastasją Vachramiejevną. Sužinojo ji, kad aš neturiu galiūnų jégos, ir liepė man eiti karvių ganyti, o pati į sostą atsisėdo. Kiekvieną dieną, kai pargenu karves, ji plūsta mane, koneveikia paskutiniais žodžiais, o valgyt duoda tik pusbadžiu.

— O ar atmeni, kaip aš tau sakiau: bus graži merguželė šilkakasė, tiktais ne tu ją vesi. Vėl, matyt, viskas išėjo taip, kaip aš sakiau!

Tada caras piemuo pažino Matiušą Pelenių ir émė verkti dar labiau:

— Oi, Matiuša Peleniau, padék man karalystę susigrąžintil! Aš tave už tai ministru padarysiu, o tavo įsigytajam broliui vaivadijų paskirsiu.

— Geras tu ir greitas žadéti, kai bëda spaudžia. O ar už-

miršai, kaip už mano pirmykštę tarnybą man atsilyginai? .. Reikėtų tau galvą nuimti, tiktais nesinori rankų teptis. Eik sau laukan iš šitos karalystės, kad čia tavo nė smarvės nebebebūtų! Pasipainiosi dar kartą man po akių — nepagailėsiu!

Kai caras piemuo išgirdo šitokią kalbą, jis baisiai išsigando ir šoko lékti, kiek tik įkabindamas.

O Matiuša Pelenius su savo įsigytuoju broliu atėjo į miestą ir apsistoję galukiemy pas vieną bobutę nakvynės.

Bobutė į Matiušą Pelenių pažiūri, pažiūri ir sako:

— Kažkur aš tave esu mačiusi, vaikine smarkuoli. Ar tik ne tu anksčiau į caro dvarą vandenį vežiodavai?

Prisipažino Matiuša Pelenius:

— Aš, senute.

— Ak, tu vaikeli mielas, gi tu sveikas gyvas pargrįžai! O čia paėjo kalbos, kad tavęs ir gyvo nebéra. Naujasis vandenvežys niekam samčio neipils, o tu visiems beturčiams ir besveikačiam duodavai vandens kiek tik nori. Už tai tavęs visi gailisi, visi tave geru žodžiu mini.

Sujudo sukruto bobutė ruošą ruoštis. Pagirdė vaikinus, parvalgydino, pirtį iškūreno. Nusimazgojo svečiai iš kelionės, išsivanojo ir sugulė miego. O bobutė nuėjo į caro dvarą ir sako:

— Grįžo į miestą Matiuša Pelenius.

Pasiekė ta žinia ir rūmų menes. Rytą carienė siunčia mergą:

— Pašauk greičiau Matiušą Pelenių!

Nuėjo Matiuša Pelenius į rūmus. Pamatė jį Nastasja Vachramiejevna, nuo aukšto priebučio greit greit nuskrido, už baltų rankų paémė:

— Ne tas mano žadėtasis, kur karves gano, o tas, kur mojėjo mane nupelnyti! Maniau, kad tavęs gyvo nebéra. Kalbė-

jo caras apgavikas, kad tu nusigéręs laive ir į jūrą įkritęs. Verkłau tavęs, ilgėjausi, o jি išvariau karvių ganyti.

Išsakė jai Matiuša Pelenius visą teisybę: kaip caras jam kojas miegančiam nukirto ir į vandenį įmetė ir kaip jie su įsigytuoju broliu gyvojo vandens gavo.

— O apie piemenį tai ir nebekalbékim. Dabar jo né padujų nebér. Niekad jis neišdržs bepasirodyti!

Įsivedė jি carienę į seklyčią, apkrovę stalą visokiais valgiais gérimalis. Vaišina svečią:

— Valgyk, mano mielasai!

Pavalgė, atsigérę Matiuša Pelenius, émė atsisveikinti:

— Reikia skirtis, važiuoti tėvų aplankytı.

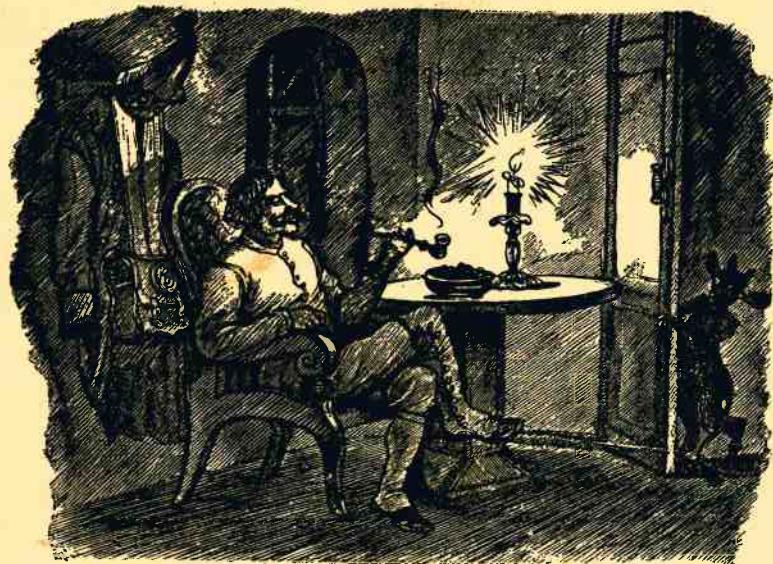
Liepė Nastasja Vachramiejevna karietą pakinkyti:

— Važiuok, atsivežk greičiau tėvą motiną, tegu su mumis gyvena.

Atsivežę tėvus Matiuša Pelenius, ir tuoj vestuves iškélę, puotavo, ūžę.

Matiuša Pelenius caru pasidarę, o savo įsigytajį broli ministru paskyrę. Ir visi gražiai gyveno, alų midų gérę, vargo nežinojo, visas bédas pamiršo.

KAREIVIS IR GILTINĖ

Ištarnavo kareivis dvidešimt penkerius metus, ir paleido jį į visus vėjus:

— Atitarnavai tu savo, kareivi, eik sau dabar, kur tik nori.
Susirengė kareivis ir eina, o sau vienas galvoja:

„Ištarnau carui dvidešimt penkerius metus, o neužsitar-
navau nė dvidešimt penkių ropių. Išdavė kelionei tik tris sau-
sainius. Ką daryti? Kur galvą priglausti kareiviui? Eisiu į
gimtinę. Aplankysiu tėvą motiną, o jei gyvū neberasiu, tai bent
ant jų kapo pasėdésiu.“

Ir iškeliavo kareivis į didelę kelionę. Ėjo, ējo, du sausainius suvalgė, bėliko jam tik vienas sausainis, o ligi namų dar toli eiti.

Tuo laiku pasitaikė jam kelyje elgeta ir émè prašyti:

— Duok, kareivéli, pavargéliui ko nors!

Ištrauké kareivis paskutinį sausainį ir padavé senukui:

— Pats aš vis kaip nors versiuos: kareivis tai vis kareivis, o senas ir be sveikatos iš kur ką gaus?

Pypkutę prisikimšo, užsirüké ir traukia keliu toliau. Eina, papsi.

Ėjo, ējo ir pamatė palei kelią ežerą. Prie pat krašto lauki-
nés žąsys plauko. Prisélino kareivis, nutaiké ir užmušé tris
žąsisi.

— Dabar bus ko pietų pakirsti!

Išejo į kelią ir greit priéjo miestą. Susiieškojo užeigos na-
mus, padavé visas tris žąsis šeimininkui:

— Še tau tris žąsis. Vieną man iškepsi, kitą sau pasiimk už
triūsą, o už trečią degtinutés man prie pietų pastatysi.

Kol kareivis vilkos ir kürési poilsio, jau ir pietūs pataisyti.

Padavé jam keptą žąsi, pastatė degtinutés, kareivis sédì,
vaišinasi: išgeria degtinutés, žąsienos užkanda. Ar tai prastai?

Neskuba kareivis, šeimininką klausinéja:

— Kieno čia skersai gatvés nauji namai tokie gražūs
matyti?

Šeimininkas sako:

— Gi pirklys tokbai, iš turtingųjų turtingiausias, pasistaté
tuos rūmus, tik vis niekaip negali juose gyvent įsikurti.

— Tai kodėl? — klausia kareivis.

— Įsimeté, matai, tenai piktas nelabas. Velniai jodosi nak-
timis: tūskia, rékauja, šokinéja, spiegia kas nakti, jog rimt ne-
gali. Žmonės artyn prieiti bijo, kai sutemsta.

Kareivis išsiklausė šeimininko, kaip jam tą pirkli rasti.

— Norėtūsi man su juo pasimatyti ir pakalbėti. Gal aš jam padėčiau kuo?

Popiet prigulė valandėlę numigtį, o kai atėjo pavakarys, išėjo į miestą. Susirado pirkli. Tas klausia:

— Ką pasakysi, kareiveli?

— Aš žmogus pakeleivingas. Leisk man savo naujuosiuose namuose pernakvoti, juk vis viena niekas juose negyvena.

— Ką tu, žmogau! — sako pirklys. — Kas tau per reikalas ližt į tikrą pražūtį? Pernakov pas ką nors, bene maža mieste namų. O mano naujuosiuose namuose, kai tik juos pastatė, įsimetė velniai, ir niekaip jų išveisti negalima.

— Gal man pavyks išvyti velnius. Gal seno kareivio pakausys piktas nelabas!

— Buvo ir prieš tame drąsuolių, tik nieko neišėjo. Nieko negalima padaryti. Antai, ir pernai vasarą taip pat va apsiémē vienas pakeleivis išvaduoti nuo velnų namus, išdrīso nakvoti, o ryta jo tiktais kaulelius beradome. Pražudė jį piktas nelabas!

— Rusų kareivis nei vandenį skėsta, nei ugny dega. Tarnavau dvidešimt penkerius metus, ir žygiuose ir mūšiuose buvau, bet, mat, gyvas likau, o jau nuo velnų tai kaip nors atsiginsiu, nepasiduosime.

Pirklys sako:

— Na, kaip sau žinai. Jei nebijai, eik. O jeigu išvaduosis namus nuo piko nelabo, tai atlyginimo nesiprašydinsiu. Aš į juos dešimt tūkstančių kapitalo sukišau, kaip į vandenį sumečiau.

— Duok man, — sako kareivis, — žvakių, kaitintų riešutų ir vieną keptą ropę, kur stambesnę.

— Eime į krautuvę, imkis, ko reikia.

Nuėjo kareivis į krautuvę, pasiėmė dešimtį žvakių, tris svarus kaitintų riešutų, o paskui pasižvalgė pirklio virtuvėje, pasičiupo pačią stambiajają keptą ropę ir nuėjo į naujuosius namus.

Įsikūrė didžiojoje menėje, Milinę ir savo maišą pasikabino ant vinies. Žvakes užsižibino, prisikimšo pypkutę. Papsi, riešutus trakši — leidžia sau laiką.

Pačiamė vidunaktyje — tiktai girdi — triukšmas, bildesys, durys tik pyška, grindys girgžda. Kad ims šokti, kad ims spiegti iš visų pusiu, — nors ausis užsikimšk! Viskas galvom eina.

O kareivis sėdi, lyg niekur nieko nebūtų: riešutus triaunija, pypkelę dūmija. Tiktai šit durys prasivérė, įkišo galvą velniūkštis. Kareivį pamatė ir užriko:

— Cia žmogus sėdi! Eikit šen, bus šviežienos!

Tik tu-tu-tu-tu, ir visi velniai sulékė į tą menę, kur kareivis sédėjo. Susigrūdo prie durų, žvilgčioja, kits kitam kumšnoja ir žvygauja:

— Sudraskykim jį, suéskim!

— Palaukit jūs man nesigyrė! — sušuko kareivis. — Ne tokiu dar esu matęs begyvendamas, ag ir mušti jūsiškių teko nemažai. Užspringsite!

Cia prasigrūdo į priekį pats dičkis velnias ir sako:

— Eikš pasirungti!

— Gerai, galim rungtis, — sako kareivis. — Ar gali kas iš jūsų taip suspausti akmenį ranka, kad sunka tekėtų?

Vyresnysis velnias liepė atnešti iš gatvės akmenį. Vienas velniukas išbėgo, atnešė tokį sau akmeniuką. Paduoda kareivini:

— Še, pamégink!

— Pirma tegu kas iš jūsų pamégina, o aš tai nesiprašydin-
siu.

Pats dičkis velnias stvérė akmenį ir taip stipriai suspaudė, jog tik smėlio sauja liko:

— Ziūrėk!

Kareivis keptą ropę iš maišo išsitraukė:

— Matai, mano akmuo didesnis už tavo!

Kad suspaudė ropę ranka — sunka émė tekėti.

— Matéte?

Nustebo velniai, tyli. Paskui klausia:

— O ką tu čia vis kremti?

Kareivis atsako:

— Riešutus. Tik jūs nė vienas neperkásite mano riešutų! — ir padavé vyresniajam kulką: — Paragauk kareiviškų riešutų.

Tas įsimetė kulką į burną. Kramtė, kramtė, visą sumaigė, bet perkästi niekaip negali. O kareivis tik triauškia. Méto ir mēto sau į burną riešutus vieną po kito.

Aprimo velniai, pritilo. Nuo vienos kojos ant kitos mindžiuoja, į kareivį dirščioja.

— Esu girdėjės, — sako kareivis, — kad jūs, velniai, esate labai primanūs ką sugalvoti: galite iš mažų dideli pasidaryti, o iš didelių maži virsti ir pro bet kurią skylutę išlendate.

— Tą tai mes viską galim! — sušuko velniai.

— Tai imkit ir pamèginkit visi, kiek tik čia jūsų yra, sulisti į mano maišą!

Velniai puolė už kits kito. Skuba, grūdasi, vienas kitą stumdo. Né minutės nepraejo, ir jau nieko namuose nebeliko: visi į maišą susimetė.

Kareivis priέjo prie maišo, diržus kryžium perdėjo, suveržė ir sagtis užsagstė.

— Na, dabar galima ir pačiam pasilsėti!

Milinę pasiklojo, miline užsiklojo ir užmigo.

Rytą pirklys siunčia savo parankinius:

— Eikite pasižiūrėti, ar dar gyvas tas kareivis. Jei nugalabytas, tai bent kaulus surinkite.

Parankiniai atėjo, o kareivis jau nebemiega, po menes vaikštinėja, pypkelę papsi.

— Labas rytas, kareivéli! Nebesitikéjom tavęs sveiko gyvo rasti. Va, skrynią atsinešéme — tavo kaulams sudëti.

Juokias kareivis:

— Dar ne laikas mane laidoti! Geriau padékite man, šit, maišą į kalvę nunešti. Ar toli kalvę?

— Netoli, — parankiniai atsako.

Paémé maišą ir neša. Atėjo į kalvę. Kareivis sako:

— Na, vyručiai, kalveliai meistreliai, dékite šitą maišą ant priekalo ir gerai užduokite, kalviškai!

Kalvis su savo padéjéju kad émè duoti, kad émè kulti kūjais. Riestai pasidaré velniams. Émè šaukti balsu:

— Pagailék, kareivéli, paleisk mus!

Kalviai tik sau kala, o kareivis pritaria:

— O taip, o taip, vyručiai, duokit dar smarkiau! Pamo-kysim, kaip žmonéms jeibes daryti!

— Kol gyvi būsim, į tuos namus nosies nebekišim, — rékia velniai, — ir kitiems pasakysim, kad prie šito miesto né artyn neitų, o tau kuo didžiausių išpirkų duosim, — tik palik gyvus!

— Taigi, užtat! Zinosit, kaip su rusų kareiviu grumtis!

Liepé kalviam liautis ir émè velnius po vieną leisti laukan. Paliko tik patį vyriausiąjį:

— Kai atnešite išpirką, tai ir šitą paleisiu.

Ir tik spéjo pypkutę išrūkyti, žiūri — jau atbèga velniükštis, atneša seną krepšį:

— Še tau išpirką!

Kareivis paėmė krepšį. Lengvas pasirodė. Atrišo, pažiūrėjo, o jame nieko nėra. Ėmė rėkti ant velniuko:

— Tai ką tu čia, šaipytis iš manęs sumanei? Tuojau jūsų vyriausiąjį dviem kūjais imsime ramdyti!

O tas iš maišo rėkia:

— Nebemušk, nebežalok manęs, kareivėli, o paklausyk, ką pasakysiu! Tas krepšys yra ne paprastas, o stebuklingas. Jis vienas toks ir téra pasaulyje. Ko tik tu užsinorësi, atsirišęs krepšį pažiūrék — viskas pasidarys, kaip tu nori. O jei paukštį sumanysi pasigauti arba daiktą kokį įsigieisi gauti, tai mostelék tiktai šituo krepšiu ir ištark vieną žodį: „Ljsk!“ — jame ir rasi.

— Nagi, išmèginsime, ar tu teisybę sakai: tegu atsiranda krepšyje statinaitė degtinės!

Ir tuoj pajuto sunkumą rankose. Atrišo krepšį — jame statinaitė degtinės besanti. Atidavé degtinę kalviam:

— Gerkit, vyrai!

O pats išėjo iš kalvės, dairosi. Pamatė ant stogo žvirblį. Krepšiu mostelėjo ir tarė:

— Ljsk!

Tik spėjo pasakyti — žvirblis nuo stogo pakilo ir tuoju krepši jlékė.

Grjžo kareivis į kalvę ir sako:

— Teisybę kalbėjai. Néra šiicia apgavystės. Šitoks krepšys pravers man, senam kareiviui.

Atsagsté diržus, atidaré maišą ir išleido vyriausiąjį velnią:

— Eik, kur nori, tik atmink, jei dar kartą pasipainiosi man po akių, tai gailėsies!

Velnias su velniuku tik pasispardė — tiek juos ir bematé! O kareivis pasiémė maišą, krepšį, atsisveikino su kalviais ir nujéjo pas pirklij:

— Kraustykis ramus į naujuosius namus. Niekas tau tenai daugiau nerimasčio nebekels.

Pirklys į kareivj žiūri ir savo akimis netiki:

— Teisybė, kad rusų kareivis nei vandeny skęsta, nei ugny dega! Papasakok: kaip tau pavyko nuo pikto nelabo apsiginti, sveikam gyvam išlikti?

Kareivis apsakė, kaip viskas buvo, o parankiniai patvirtino.

Pirklys galvoja:

„Gerai, dieną kitą reikia padelsti, su kraustymusi palaukti. Sužinosiu: ar ten visiškai ramu, ar nebegrjš piktas nelabas?“

Vakare išsiuntė su kareiviu tuos vyrus, kur buvo ryta nuję į naujuosius namus:

— Igyvenkite. Jei kas atsitiks, tai kareivis apgins.

Tie permiegojo ramiausiai, kaip niekur nieko. Ryta parėjo sveiki gyvi, smagūs sau.

Trečią naktį ir pats pirklys išdrįso su jais nakvoti. Ir vėl naktis praėjo tyliai, ramiai. Niekas jiems nieko nedarė.

Po to pirklys liepė viską įrengti naujuosiuose namuose ir ēmė ruoštis įkurtuvėms. Prikepė visko, privirė, pričirškino. Suprašė svečius. Visokių valgių, vynų ir skanumynų tiek pridėjo — net stalai lūžta! Gerk, valgyk, ko širdis giedžia!

Kareivj pirklys pasodino garbingoje vietoje ir myli kaip patį brangujį svečią:

— Vaišinkis, kareivėli! Kol gyvas tavo gero darbo neužmiršiu!

Puota užtruoko ligi aušros. O kai subudo, ēmė kareivis į kelionę ruoštis.

Pirklys jam įkalbinėja:

— Neskubék, pagyvenk pas mane. Paviešék dar nors savaite!

— Ne, ačiū, ir taip ilgai viešejau. Reikia man greičiau namo parsigauti.

Pripylė jam pirklys sidabro maišelį:

— Va tau pradžiai gyvenimo!

O kareivis jam sako:

— Aš žmogus vienišas, ir sveikatos dar turiu. Duoną sau galēsiu pelnytis. Išdalink tą sidabrą elgetoms ir pavargēliams, o man nieko nereikia.

Išsiuntė vyrus į miestą elgetų šaukti. Ėmė eiti pavargēliai prie pirklio namų, ir kiekvienam kareivis po sauja sidabro davė.

— Matai, — sako kareivis, — kiek mes ašarų nušluostėme, kiek džiaugsmo žmonėms pridarėme — tartum ir saulutė ēmė skaidriau švesti. Ir mums patiemis it šventė širdyje!

Po to atsisveikino su pirkliu, persimetė per petj stebuklingą krepšį ir savo tuščią maišą ir iškeliavo.

Ėjo ėjo, keliavo keliavo ir parėjo į gimtąją šalį.

Pamatė nuo kalnelio savo kaimą, ir pasidarė jam linksma, lengva. Ėmė žengti dar sparčiau, į visas pusės dairydamasis:

— Tai gražumėlis visur! Daugelyje kraštų buvau, kiek visokiu miestų ir kaimų mačiau, o gražesnės kaip mūsų vietas vi same pasaulyje nerasi!

Priėjo kareivis savo trobą. Palipo ant priebučio, pasibeldė. Pasitiko jį sena senutėlė. Pripuolė prie jos kareivis, apkabino.

Senutė sūnų pažino ir juokiasi iš džiaugsmo:

— Vis tave, sūneli, senis minėjo, tik, va, nebeteko pamatyti, nebesulaukė. Jau penketas metų, kaip pakasėme jį.

Paskui senutė susigriebė, sukruto ruoštis, o kareivis atkalbinėja:

— Nieko neieškok. Dabar mano darbas tave vaduoti ir tavimi rūpintis.

Krepšiu pamojo — visko išémė iš jo, stalą nukrovė, vaišina motiną:

— Valgyk, gerk, kiek tik širdis priima!

Kitą dieną vėl krepšiu pamojavo, prikratė sidabro ir ēmési ūkių tvarkyti. Pirkia naują pastatę. Nupirko karvę, arklių, įtaisė viską, ko ūkyje reikia. O po to nusiziūrėjo nuotaką, vedė ir gyveno sau, ūkininkavo. Senutė motina vaikaičius nešioja, sūnumi neatsidžiaugia.

Taip praėjo kokie šešeri septyneri metai. Sunegalavo kareivis, guli dieną, kitą, trečią — nei bevalgo, nei begeria. Ir vis jam blogyn ir blogyn. Trečią dieną pamatė — prie lovos giltinė stovi, dalgį pusto, į kareivį žvilgčioja:

— Renkis, kareivi! Tavęs atėjau. Tuojau numarinsiu tave.

— Palauk, duok man pagyventi dar trisdešimt metų! Vai kus užauginsiu, sūnus vesdinsiu, dukteris ištekinsiu, vaikaičių susilauksiu, pasižiūrēsiu — tada ir ateik, o dabar man nėra kada mirti.

— Ne, kareivi, neduosiu nė trijų valandų tau begyventi.

— Na, jei negalima beišgyventi trisdešimties metų, tai palauk bent trejus metus! Ar maža man visokių darbų! Reikia viską padirbtį.

— Neprašyk, nebeduosiu tau nė trijų minučių gyventi, — atsakė giltinė.

Kareivis nieko nebeprāšo, tik mirti tai jam nesinori. Pristaikinės išstraukė šiaip taip iš po galvos stebuklingajį krepšį. Mostelėjo juo ir sušuko:

— Ljisk!

Tik spėjo pasakyti — ir junta: lengviau pasidarė. Apsidairė — giltinės nebéra ten, kur buvo. Žvilgt į krepšį — ogi ji ten jau besėdinti.

Kareivis stipriai stipriai užrišo krepšį, ir jam visiškai gera pasidarė, valgyti įsinorejo.

Atsikėlė, atsiriekė duonos, pasidažė į druską ir suvalgė. Daugiau išgérė samtelį giros — ir visai atsigavo.

— Nenorėjai tu, benose, su manim geruoju kalbēti, tai sužinosi dabar, kaip su rusų kareiviu grumtis!

Girdi balsą iš krepšio:

— O ką tu man padarysi?

Kareivis atsako:

— Kad ir gaila man krepšio, bet ką gi darysi — reiks sujuo skirtis. Tuojau einu ir nuskandinu tave pasmirdusiamė raiste, o iš krepšio tu per amžius neišsikrapštysi.

— Paleisk mane, kareivi! Duosiu tau trejus metus gyventi.

— Na ne, dabar nebepaleisiu!

Giltinė nerimauja, prašosi:

— Paleisk! Tieki to, gyvenk dar trisdešimt metų.

— Gerai, — sako kareivis, — paleisiu tave, jei visus trisdešimt metų nieko žmonių nepiausi.

— Taip negaliu, — atsako giltinė. — Kaip aš gyvensiu, jei nieko nepiausi? Kuo misiu?

— Visus tuos trisdešimt metų tu krimsk kelmus, šaknis ir akmenis laukuose.

Giltinė į tą kalbą nieko neatsako, tyli. Kareivis apsiavė kolas, apsivilko ir sako:

— Kad nesutinki, tai nešiu į pasmirdusį raistą.

Užsivertė krepši ant pečių.

Tada giltinė vėl prakalbo:

— Tegu būna, kaip tu nori: nieko žmonių nepiausu visus trisdešimt metų. Kelmus, šaknis ir akmenis laukuose krimsiu, tik paleisk mane!

— Ziūrėk tiktais, kad nesukčiautum! — tarė kareivis.

Išnešė giltinę į pakluonę, krepši atrišo:

— Drožk, kol kitaip nesugalvojau.

Giltinė tik dalgį pasičiupo ir nukūrė į girią. Ėmė versti kel-

mus, šaknis ir akmenis laukuose. Išverčia ir grāužia — ką darysi!

O žmonės tuo laiku tik gyvena — nei bédos, nei rūpesčio. Visi sveiki — niekas neserga, nemiršta.

Ir taip éjos bemaž trisdešimt metų. Giltiné visiškai nusibaigė nuo nepripasto mitalo, o žmonės atsiganė, smagūs paliko.

Kareivui per tą laiką vaikai užaugo. Sūnūs vedë, dukros ištekėjo. Pasidarė šeima didelė. Vienam reikia padėti, kitam partiti, trečiam proto jdėti, kiekvienam darbo duoti ir dar pamokyti.

Rūpinasi visais kareivis ir tik džiaugiasi: viskas jam sekasi — gyvenimas kaip tekinis rieda. Ir dirbi, ir nori. Bene apie mirtį kareivis galvos? O gilitiné jau ir čia:

— Šiandien trisdešimt metų sukako. Priéjo tavo laikas. Renkis, kareivi, tavęs atéjau!

Kareivis nesiginčijo:

— Kareivis — tai vis kareivis: esu prateš, kai tik ženklą duoda, tuož vykdyti, kas reikia. Kad jau priéjo laikas, nešk grabą.

Giltiné atnešė ažuolinę grabą su geležiniais lankais, nukélė viršų:

— Gulkis, kareivi!

Kareivis papyko, rėkia:

— Tai kaip? Tvarkos nežinai? Argi statutas leidžia senam kareivui va šitaip pačiam ką nors imti ir daryti? Tarnyboje gi kaip būdavo: kai tiktai ko naujo būrininkas moko, visada pats parodo, ką ir kaip daryti, o tik po to duoda komandą mums vykdyti. Taip ir čia dabar: tu pirma pati parodyk, o jau paskui komandą duok!

Giltiné į grabą atgulė:

— Žiūrék, kareivi, va taip reikia gultis: kojas ištiesti, o ran-
kas ant krūtinės susidėti.

O kareivis to tik ir laukė: viršų taukš, užvožé, lankus užkalė.

— Gulék tame pati, o man ir čia gerai!

Paskui įvertė grabą į vežęčias, nuvežé ant stačios pakriūtės
ir įmetė į upę.

Pagavo upę grabą ir nunešé giltinę į jūrą...

Daug metų praéjo, o giltinė vis plauko jūrų vilnimis.

Žmonės gyvena dainuodami, kareivį garbina. Ir pats karei-
vis nesensta. Anūkus vesdino, anūkes už vyru išleido. Proanū-
kius išminties moko. Rūpinasi ūkiu, bégioja nuo ryto lig nak-
ties, kojų nejaučia.

Ir šit kartą atsitiko, kad jūroje pakilo didelė audra. Sudaužė
vilnys grabą į uolas. Išsiruopštė giltinė į krantą leizgyvę, vėjo
pučiamą sverdinėja.

Paguléjo ant kranto, atsigaivelėjo ir šiaip taip nusivilko į
tą kaimą, kur kareivis gyveno. Užėjo į jo kiemą ir pasislépė:
tyko, kada kareivis išeis.

O kareivis susiruošė eiti rugių séti. Pasiémė tuščią maišą ir
eina į klėtj sėklas. Tik baigia prieiti klėtj, žiūri — iš už kampo
giltinė beišlendant. Juokiasi:

— Dabar tai jau tu man nebeišsisuksi!

Mato kareivis — bėda, ir galvoja:

„Et, kaip bus, taip, vis tiek! Jei mirties ir neišvengsiu, tai
bent išgąsdinsiu benosę.“

Stvérė iš po pažasties tuščią maišą ir kad suriks:

— Krepšio pasiilgai? I pasmirdusį raistą užsimanei?

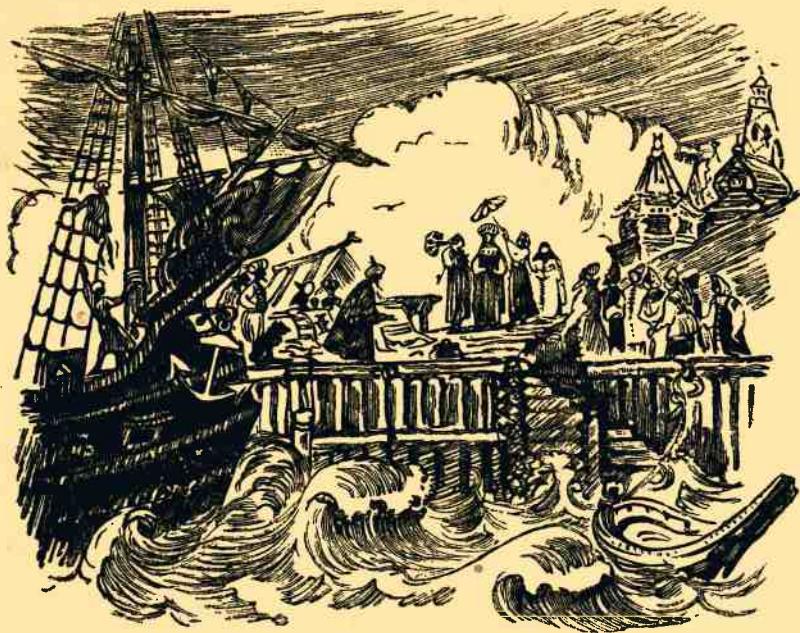
Pamatė giltinė kareivio rankose tuščią maišą. Pasirodė jai
išsigandusiai, kad ten ir yra stebuklingasis krepšys. Tik šoko
iš šalį ir nurūko, tiek ją kareivis ir bematé!

Ir pradéjo nuo to laiko giltinė žmones galabtyti iš pasalų.
Tiek ji ir tegalvoja:

„Kad tik kareiviui po akių nepasipainiočiau. Jei pamatys — nebeišvengsiu pasmirdusio raisto.“

O kareivis sau gyvena ir juokiasi, ir dabar dar, sako, tebe-gyvena.

STEBUKLINGOS UOGOS

Už devynių jūrų, už devynių marių gyveno caras ir carienė. Jiems augo duktė gražuolė. Tévas motina nebesižinojo nė kaip mylėti ją ir saugojo iš akies vyzdį.

Šit vieną kartą atplaukė į tą miestą svetimos šalies laivas. Subėgo žmonės į uostą. O laivo šeimininkas, didelis pirklys, ėmė rodyti visokias retenybes, negirdėtus daiktus, kokių niekas nebuvvo matęs tame mieste. Nuéjo gandas per miestą apie užjūrio

pirklij. Pasiekė tas gandas ir caraités rūmus. Užėjo jai noras bent viena akute dirstelti į užjūrių keistybes. Ėmė prašytis tėvų:

— Leiskit mane į miestą, pasižiūrėti užjūrių laivo!

Caras ir carienė leido, auklėms ir nešiotėms griežčių griežčiausiai prisakė:

— Saugokite caraite! Jūs už ją atsakote.

Išėjo caraité su auklėmis, nešiotėmis ir mergomis kambarinėmis. Tik nuėjo į uostą, tuoj pasitiko jas patsai užjūrių pirklys ir sako:

— Gražiausioji caraite, užeik į mano laivą! Ten aš turiu tokį katiną, kur moka dainas dainuoti ir pasakas sekti; turiu kankles, kur pačios kankliuoja, ir staltiesę, kur pati apsidengia. Niekam tų retenybų nerodžiau, tau laikiau.

Ir norėtusi eiti, ir baugu caraitei, o pirklys neatlyždamas vadina:

— Kas tik tau patiks, viską liepsiu į rūmus nunešti, padovanosiu tau.

Ji nebeatsilaiķė ir liepė auklėms, nešiotėms ir mergoms kambarinėms ant krantinės palaukti, o ji pati su pirkliu įlipo į laivą. Nuvedė ją šeimininkas į prabangią kajutę:

— Pasėdék čia, gražiausioji caraite, o aš eisiu visų tų neregėtų daiktų atnešti.

Išėjo ant denio, duris užrakino ir sukemandavo:

— Išplaukti!

O laive tik to įsakymo ir laukė. Greit pakélé visas bures — ir išlėkė laivas į jūrą.

Auklės, nešiotės ir mergos kambarinės sukélé riksmą, puldinėja po krantinę, rauda, o laivas tik plaukia ir plaukia tollyn.

Davė žinią į rūmus. Greit atvažiavo į uostą caras su cariene, o laivo jau nė nebesimato. Ką daryti?

Carienė galuojasi, o caras liepė visas aukles, nešiotes ir mergas kambarines suimti. Paskui liepė paskelbti:

— Kas suieškos caraitę, tam ją atiduosiu už pačią ir pusę karalystės užrašysiu, o po mano galvos jam visa karalystė atiteks.

Daug susirado norinčių. Ieškojo po visą pasaulį — ir niekur nerado.

O tame mieste kareiviaavo Ivanas, valstiečio sūnus. Priėjo laikas jam tarnybą eiti, caro draustini sodą saugoti. Stovi kareivis po medžiu, nemiega. Pačiame vidunaktyje atskrido du varnai, sutūpė į tą medį, po kuriuo kareivis stovėjo, ir prašneko žmogaus balsu. Ivanas kareivis klauso.

Vienas varnas sako:

— Šios žemės carui dingo duktė. Treji metai ieško — neranda.

Kitas jam atsako:

— Ė, čia nedidelis daiktas! Jei kas plauktų jūra visą dieną, tai patektų į Didžiažmogio karalystę. Jis pagrobė caraitę ir laiko savo rūmuose. Nori ją išleisti už savo sūnėno, Slibino Gorynyčiaus. Rasti caraitę visiškai lengva, tiktais gyvas iš ten tai nebeišeisi. Niekas nejstengs nugalėti Didžiažmogio!

— Ne, — tarė pirmasis varnas, — atsiras galybė ir Didžiažmogiu nugalėti! Yra jūrų vandenyne sala netoli nuo jo karalystės. Tai toje saloje du giriniai gyvena. Trisdešimt metų jie draskosi, niékaip negali pasidalinti kalavijo kirtiklio, kuris patasi kerta. Kas atsirastų drąsus ir narsus, kad paimtų iš jų tą kalaviją kirtiklį, tai lengvai galėtų Didžiažmogį priveikti.

Ir nuskrido sau varnai.

Ivanas kareivis ilgai negalvojo. Kai tik priėjo laikas pasikeisti sargybiniams, tuoj jis nuėjo į rūmus.

Caras klausia:

— Ko atejai, kareivi?

— Išleisk mane, didenybe! Eisiu caraitės ieškoti.

Nustebo caras:

— Daug norinčiųjų buvo ir be tavęs. Kunigaikščiai, didžiūnai, jžymieji pirkliai ir generolai ieškojo caraitės po visą maragą pasaulį — nerado. Kur tu, prastas kareivis, eisi ieškoti? Pats niekur nebuves, nieko nemaťęs.

— Jūsų didenybe, kas važiuoja, tas ir kelią žino. Jei aš eisiu, tai ir žinosiu, kaip caraitę suieškoti ir namo parvežti.

— Na, žiūrėk, kareivi, mano žodis — tai caro žodis, jis tvirtas: rasi caraitę — žentas mano būsi, ir pusę karalystės atiduosiu dar gyvendamas, o jei nerasi — mano kalavijas čiaukšt, tavo galva šmaukšt!

— Vieną kartą mirsi, ne du, ir to karto vis tiek neišvensisi, — atsakė kareivis. — Liepk rengti laivą ir įsakyk kapitonui manęs visur klausyti.

Liepė caras laivą rengti, ir greit Ivanas kareivis išplaukė į kelionę.

Plaukė plaukę, keliavę keliavę, pasiekė negyvenamą salą.

Ivanas kareivis sako kapitonui:

— Stok čia ir visą įgulą laikyk parengtyje. Aš eisiu į krantą. O kai tiktais grįšiu į laivą, kelk visas bures ir plauk iš čia kuo greičiausiai.

Išsikėlė Ivanas kareivis į krantą, užlipo ant stataus kalno ir nuėjo išilgai salos. Ējo, ējo — išgirdo triukšmą girioje, ir staiga išpuolė jam priešais du giriniai. Tąso kažką viens iš kito.

Vienas rėkia:

— Mano! Vis tiek neatiduosis!

O kitas į save tempia.

Pamatė Ivaną kareivį, sustojo, paskui abu vienu balsu prasneko:

— Pabūk mums teisėju, gerasai žmogau! Mes paveldėjome kalaviją kirtiklį. Kalavijas vienas, o mes du, ir šit jau trisdešimt metų kamuojamės, daužomės — niekaip pasidalinti negalime.

Ivanas kareivis to tik ir laukė:

— Cia nedidelis dalykas. Aš paleisiu strėlę, o jūs ją vykitės. Katras greičiau ras strėlę ir sugriš, tam kalavijas kirtiklis teks.

Taip ir sutaré. Nulékė strėlę, puolė jos vytis abu giriniai, o Ivanas kareivis pasičiupo kalaviją kirtiklį ir — viso labo!

Tik spėjo užlipti ant denio, tuoj vėjas išpūtė bures, ir laivas išlėkė į atvirą jūrą.

Plaukė dar dieną ir naktį ir kitą rytą priplaukė Didžiažmogio karalystę.

Ivanas kareivis pasiėmė kalaviją kirtiklį ir išėjo caraitės ieškoti. Netoli kranto pamatė didelius namus. Užlipo į priebutų, atidarė duris ir mato: sėdi seklyčioje caraitė, ašaras lieja, rauda.

Pažiūrėjo ji į Ivaną kareivį:

— Kas tu, gerasai jaunikaiti? Kaip čia patekai?

— Aš esu Ivanas kareivis, atėjau tavęs iš nelaisvés išva-duoti ir namo parvežti.

— O, jaunikaiti! Iš čia tai kelias platus, tik iš čia niekam kelio atgal nėra. Nugaluos tave Didžiažmogis, gyvo nepaleis!

— Katras katrą nusigaluosime, tai dar matysime, dabar nėra ko spėlioti, — atsakė Ivanas kareivis.

Apsimaldė caraitė, nustojo verkti:

— Va, kad tu mane iš Didžiažmogio išvaduotum ir pas téte mamą parvežtum, tai aš su džiaugsmu už tavęs ištekėiau.

— Na, žiūrėk, davusi žodį — laikykis!

Padavė ji savo žiedą:

— Še tau mano žiedą su vardu: aš turiu valdžią savo žodžiui!

Tik spėjo ji taip pasakyti, ir pakilo baisus triukšmas.

— Slépkis, jaunikaiti! — sušuko caraitė. — Didžiažmogis pareina!

Atsistojo Ivanas kareivis už krosnies. Tą pat akimirką durys smarkiai atsivérė, žengė per slenkstį Didžiažmogis ir užstojo šviesą: tuož viskas aptemo.

— Šniukš šniukš šniukš, seniai Rusijoje bebuvau, rusų kvapo beuosčiau, o dabar rusų kvapas pats į mane teikési ateiti. Eik šen, užkrosmio didvyri, pasirungti! Pasidėsiu tave ant delno, kitu priplosiu, ir liks iš tavęs tik drumzlių ir vandens.

— Per anksti giriési, prakeiktoji baidykle! Ne man, o tau pakasynas kelti reikés! — sušuko Ivanas kareivis. Mostelėjo savo kalaviju ir nukirto galvą Didžiažmogui.

Tada subėgo Didžiažmogio tarnai, apipuolė Ivaną kareivį, o jis kalaviju kirtikliu ir tuos visus iškapojo ir išsivedė caraitę į laivą.

Greit jie parplaukė į savo šalį.

Caras su cariene juokiasi ir verkia iš džiaugsmo, caraitę glamonėja. Visa liaudis šlovina Ivaną kareivį. Iškélé rūmuose puotą, džiaugési. Ir visi svečiai puotoje gérė, valgė, linksminosi ir gyré Ivano kareivio didvyrišką darbą.

O kai pasibaigė puota, caras jam sako:

— Tai va, Ivanai, valstiečio sūnau: tu buvai prastas kareivis, o dabar už savo narsumą būsi generolas.

— Ačiū, jūsų didenybe, — atsako Ivanas.

Praéjo kiek laiko, Ivanas carą ir klausia:

— Tai kaip, jūsų didenybe, juk tartas žodis brangesnis už pinigus: ar nebūtų metas vestuves ruošti?

— Atmenu, atmenu, tik, matai, primygės peršasi dar vienas jaunikis, kitos šalies karalaitis. O versti caraitės aš neversti...

Kaip ji pasakys, taip ir bus.

Parodė Ivanas caraitės žiedą.

— Ji pati man pasižadėjo ir davė sužadėtuvių žiedą.

Nesinori carui su valstiečio sūnumi giminiuotis ir gaila atsakyti karalaičiui, tiktais nér ko daryti: bijo užpykdyti Ivaną.

— Mano žodis nepakeičiamas: jei caraite su tavimi susižadėjo, tai ir kelsim vestuves.

Tik spėjo Ivano su caraite jungtuves padaryti ir sēdo prie vestuvių stalo, jau žygūnas atléké su nelinksma žinia — svetimos šalies karalaitis prięjo karalystę su didele kariuomene ir liepė pasakyti: „Jei geruoju neduos už manęs caraiteis, tai jéga paimsiu ją ir visą šalį!“

Nusiminé caras, nei geria, nei valgo, ir didžiūnai sēdi kaip nesavi. O caraite galvoja:

„Trumpą valandėlę proto pritrūko, o dabar kol gyva graužkis! Jei nebūčiau tada susižiedavusi su Ivanu, valstiečio sūnumi, dabar ištekėčiau už karalaičio, ir tėvui né kokios bédos nebūtų.“

O Ivanas sako:

— Nesisielokite, care valdove ir jūs, artimieji didžiūnai! Aš josiu, pasirungsiu jéga su karalaičiu.

Išėjo iš užstalės, sēdo ant arklio ir nujojo sutikti priešininko.

Sujojo su svetimos šalies pulkais ir émę kariuomenę kirsti, it žolę šienauti: kai tik moja kalaviju — gatvę, atgal atmoja — skersgatvis, ir greit visą kariuomenę išnaikino. Tik pats karalaitis su svarbiausiais generolais spėjo pabègti.

Grjzo Ivanas nugaléjës. Visa liaudis jí šlovina, ir caras atsigavo, malonai žentą pasitinka. Tik caraite nesidžiaugia:

„Matyt, man visą gyvenimą reiks nugyventi su tuo juodnugariu, sodžiaus išsikételiu!“

O išsiduoti neišsiduoda.

Praéjus nedaug laiko — vél žinia carui:

— Puola svetimos šalies karalaitis su nauja kariuomene, grasina visą šalį nukariauti ir caraitę atmušti!

— Na, ženteli mielas, — sako caras, — tu visa viltis: eik į karą!

Ivanas šoko ant arklio — ir tiek jį tematė! Sujojo su karalaičiu, išsitraukė kalaviją kirtiklį ir kerta svetimos šalies kariuomenę, it žolę guldo.

Mato karalaitis neišvengiamą bėdą. Apgręžė arklių ir drauge su artimaisiais generolais pasileido bėgti. Parbėgo į savo šalį, rašo iš tenai caraitei: „Išklausk Ivaną, valstiečio sūnų, iš kur jo tokia stiprybė, padék man pergalėti, ir aš tave vesiu, o jei ne, tai visą gyvenimą gausi būti juodnugario pati.“

Caraitė Ivanui meilinasi:

— Pasakyk, vyreli brangusis, iš kur ta tokia tavo stiprybė? Kaip tu galėjai Didžiažmogį apveikti ir vienas dvi nesuskaitomas kariuomenes sumušti?

Nenujaučia Ivanas sau bėdos:

— Aš turiu kalaviją kirtiklį. Su tuo kalaviju aš kiekvieną galiūną apveiksiu ir bet kokią kariuomenę sumušiu, o pačiam nieko nebus.

Kitą dieną caraitė nuėjo pas ginklų meistrą:

— Prirink man tokį pat kalaviją kaip mano vyro.

Pririnko ginklininkas tokį pat kaip Ivano kalaviją — atskirt negali.

Pakeitė caraitė naktį kalaviją kirtiklį paprastu kalaviju ir slapčia svetimos šalies karalaičiui žinią nusiuntė:

„Rink kariuomenę, eik į karą, nieko nebijok!“

Po to praėjo truputėlis laiko, ir atbėgo žygūnas:

— Vėl svetimos šalies karalaitis eina kariauti mūsų kalytės!

Išjojo Ivanas sutikti, kaunasi su priešininku, o nuostolių

priešo kariuomenei visiškai maža. Spėjo tik tris žmones pakirsti pamušti, ir jį patį sužeidė, nuvertė nuo arklio.

Veikiai karalaitis visą karalystę paveikė. Sutiko jį caraitė su džiaugsmu:

— Amžinai mane nuo juodnugario išvadavai!

Tada karalaitis vedė caraitę, ir buvo rūmuose iškelta puota didžiausia, vaišės.

Ivanas, valstiečio sūnus, pagulėjo, atsigavo ir tik tada atsiminė, kaip caraitė kamantinėjo, iš kur jo stiprybė.

„Matyt, ji pakeitė kardą ir karalaičiui žinią davė!“

Nušliaužė jis į didelį, tankų mišką, žaizdas apsitvarstė, ir jam paliko geriau. Eina, kur akys veda, pavargo. Išalko labai, ir gerti norisi. Pamatė ant krūmo prisirpusių geltonų uogų.

„Kas čia per uogos? Nagi paragausiu!“

Suvalgė porą uogelių, ir staiga pradėjo jam skaudėti galvą. Nė kur dėtis, kaip skauda! Pasičiupinėjo ranka ir junta — jam išauge ragai.

Nuleido galvą Ivanas, nusiminė:

„Negalēsiu dabar nė žmonėms pasirodyti, miške reiks ir gyventi.“

Paėjo dar kiek — pasitaikė medelis: auga ant jo stambios, raudonos uogos.

Nusiraškė Ivanas vieną uogą, suvalgė — ragas nukrito. Suvalgė kitą — ir kitas ragas nukrito. Ir junta — jėgos beturis bent trigubai kaip pirma.

„Na, dabar aš visiškai atsigavau. Reikia man tik kalaviją kirtiklį atgauti!“

Nusipynė dvi pintinėles, prisiuogavo raudonų ir geltonų uogų. Prie miesto vartų jis išsimainė savo puošnius drabužius ir su varaganais trinyciais bei vyžomis atėjo į caro rūmus:

— Uogų įsirpusių! Uogų kvepiančių!

Išgirdo caraitė ir siunčia mergą kambarinę:

— Nuéjusi sužinok, kas per uogos. Jei saldžios, nupirk man.

Išbėgo tarnaitė į priebutį:

— Ei, prekijau, ar saldžios tavo uogos?

— Skanesnių uogų kaip mano niekur, gražuole, nerasi. Te, paragauk pati!

Ir padavė jai raudoną gydomąją uogą.

Mergaitei uoga labai patiko. O jai Ivanas davė geltonųjų uogų.

Grjžo mergaitė į menę:

— Oi, kokios saldžios to prekijo uogos! Kaip gyva tokiu nebuvau valgiusi.

Suvalgė caraitė vieną, kitą uogelę — negera jai pasidarė:

— Kas čia, kad man galvą ēmė skaudėti?

Žiūri į ją merga kambarinė, pamatė, kad caraitė su ragais, ir iš siaubo né žodžio nebeištaria.

Tą valandėlę caraitė pasižiūrėjo į veidrodį ir apmirė pasižiūrėjusi. Paskui atsigavo, koja treptelėjo:

— Kur tas prekijas? Laikykit ji?

Į riksmą subėgo visos auklės, nešiotės ir mergos kambarinės. Atbėgo ir caras su cariene, ir karalaitis. Puolė visi į kiemą:

— Laikykit prekiją, čiupkit ji!

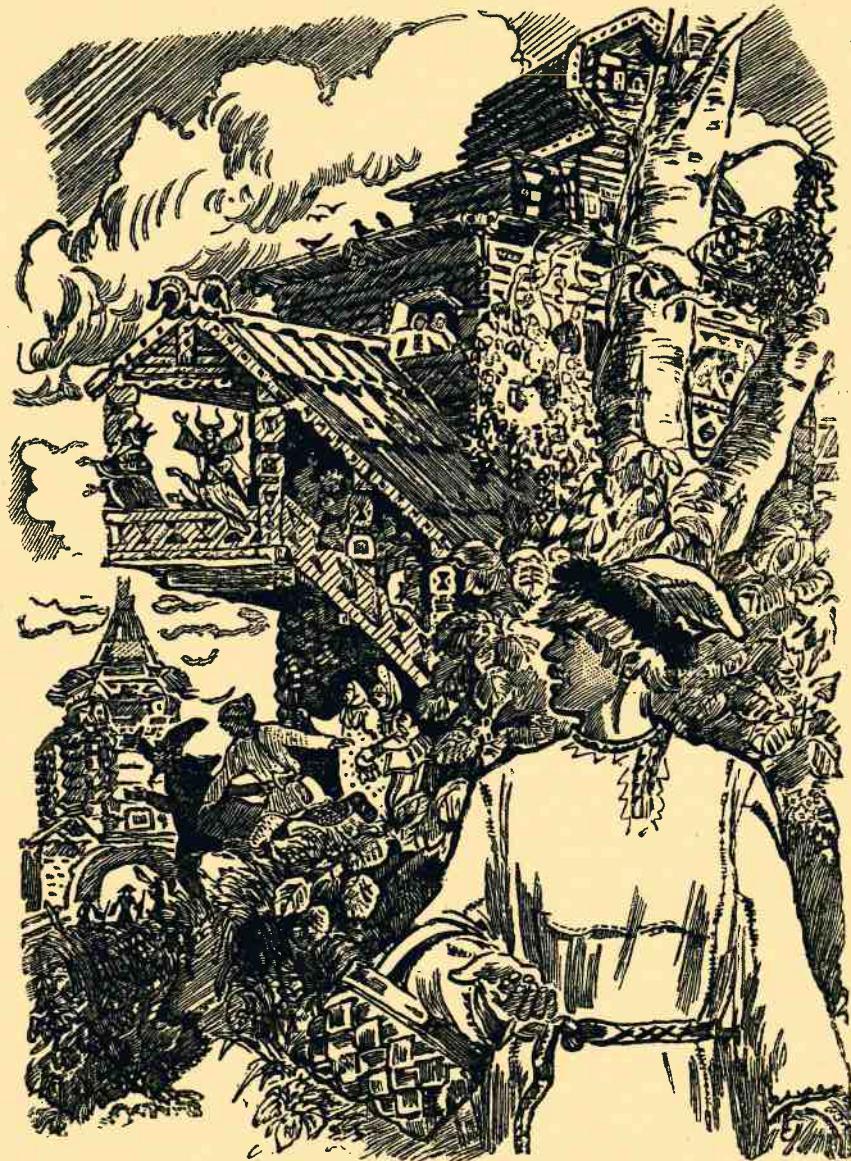
O prekijo seniai né kvapo nebėr. Niekur jo negalėjo rasti.

Ēmė caraitę gydyti. Kiek begydė visokie žiniuonys, vis nieko nepadėjo: niekaip nenugydė ragų.

Per tą laiką Ivanas, valstiečio sūnus, užsiželdė barzdą, apsimetė seniu ir atėjo pas carą:

— Aš, jūsų didenybe, turiu vaisto, kur visas ligas gydo. Aš apsiimu išgydyti caraitę.

Apsidžiaugė caras:

— Jei teisybę kalbi ir dukterį išgydysi, tai prašyk iš manės ko tik nori, o žentas karalaitis skyrium tau užmokės.

— Ačiū, caro didenybe, nereikia man nė kokių užmokesčių. Vesk mane pas caraitę ir prisakyk visiems, kad niekas nedristų į tuos kambarius eiti, kol aš nešauksiu pats. Jei caraitė ims rėkti, jei skaudės jai, tai vis tiek eiti į kambarį niekam negalima, o kad nepaklausysite — kol gyva ragų nebenusigydys.

Paliko Ivaną su caraite menėse. Jis užrakino duris, pačiupo beržo žabą ir kad ims duoti caraitei!

Beržo žabas — tai ne alksnio: šmaikštus, nelūžta, aplink kūną vyniojas.

— O tai tau mokslas — neapgaudinék daugiau nieko!

Pažino caraitę Ivaną, valstiečio sūnų, émė pagalbos šauktis.

O jis tik lupa sau ir dar vis sako:

— Neatiduosi kalavijo — negyvai užplaksiu!

Paréké, paréké caraité, nieko neprisišaukė ir émė maldauti:

— Atiduosiu tau kalaviją, tiktais nežudyk manęs, Ivanuška brangusis!

Nubégó ji į kitą menę, atnešė kalaviją kirtiklį.

Paémė Ivanas kalaviją, išbέgo iš menés, pamatė priebytyje karalaitį, mosteléjo kardu — ir nugriuvo karalaitis nebegyvas.

„Apgaulės néra, tikrai mano kalavijas!“

Grjzo į menę, padavé caraitei dvi gydomąsias uogas:

— Valgyk, nebijok.

Suvalgė caraité raudoną uogą — vienas ragas nukrito, suvalgė antrą — kitas ragas nukrito, ir tapo ji visai sveika. Verkia ir juokiasi iš džiaugsmo:

— Ačiū tau, Ivanuška, jau antrą kartą tu mane iš bédos iš vaduoji, kol gyva tavo gerumo nepamiršiu! Išvyk karalaitį, o man atleisk, ir būsiu tau ištikima žmona.

Atsako Ivanas, valstiečio sūnus:

— Tavo karalaičio jau nė gyvo nebéra. O tu su tévu ir motina nešdinkis iš mūsų karalystės, kur tikta nori, kad jūsų nė smarvės čia nebeliktu! Neturėjau žmonos, o ir tu man ne žmona!

Ir išvijo Ivanas, valstiečio sūnus, carą su cariene ir caraite, o pats sėdo į sostą ir ėmė valdyti. Nuo to laiko gyvena sau gražiausiai ir jokios bėdos nemato.

IVANAS MAŽIULIS — GUDRUOLIS DIDŽIULIS

Gyveno sau seniukas ir bobutė. Seniukas gaudė paukščius, medžiojo — iš to ir mito abu. Daug metų jie taip išgyveno, tik turto neužgyveno. Liūdi bobutė, dūsauja:

— Visą gyvenimėlį prasikamavom, nei gardesnio kąsnelio, nei saldesnio gurkšnelio matém, nei gražesnės drapanos nešiom, nei vaikų susilaukém. Ateina senatvė, kas penès mus?

Tuo metu seniukas į medžioklę ruošési. Ramina bobutę:

— Nesikrimsk, bobute! Kol rankos pakruta ir kojos paneša,
sotūs būsim, o į priekį nežiūrėkim.

Taip pasakė seniukas ir išėjo.

Vaikščiojo, vaikščiojo po mišką nuo ryto lig vakaro — ne-
pasitaikė nučiupti nei paukščio, nei žvėrelio. Nesinorėjo dykom
namo eiti, bet ką gi veiksi? Saulutė arti laidos, reikia gržti...

Tik pasinešė eiti — šit, visiškai šalimais, iš po krūmo išlékė
didelis didelis paukštis, neregėto gražumo.

Kol senis émè šaudyklę, kol prisdéjo — ir nulékė paukštis.

„Matyt, ir tas ne mano buvo!“

Pažiūrėjo po krūmu, iš kur paukštis pakilo, o ten gūžtoje
trisdešimt trys kiaušiniai.

„Pasinaudosiu nors šituo geru.“

Susiveržė diržą, susidéjo visus trisdešimt tris kiaušinius už
ančio ir eina namo.

Éjo, éjo, ir jam diržas atsileido. Ir émè jam po vieną kristi
iš užančio kiaušiniai. Kai tik kiaušinis krinta, tuoj jaunikaitis
išsoka. Kai tik kiaušinis krinta, tuoj jaunikaitis ir išsoka... Tris-
dešimt du kiaušiniai iškrito, trisdešimt du jaunikaičiai pašoko.

I tą tarpą seniukas diržą pasiveržė, ir liko trisdešimt trečias
kiaušinis už ančio. Atsigréžęs pažiūrėjo, ir savo akimis netiki:
eina iš paskos trisdešimt du jaunikaičiai. Visi kaip vienas, augu-
mas į augumą, plaukas į plauką. Ir prašneko visi vienu balsu:

— Jei jau mokėjai mus surasti, tai dabar tu mums tévas, o
mes tau vaikai. Veskis mus namo!

— Neturéjom né vieno, o čia iš karto trisdešimt du sūnūs!

Paréjo namo. Seniukas sako:

— Vis tu, bobut, verkei dejavai, kad vaikų neturim. Še tau
trisdešimt du sūnus, trisdešimt du jaunikaičius. Paieškok, ko tu-
rédama, atnešk pavalgysti vyrams!

Ir pasakė jai, kaip vaikus rado.

Bobutė stovi, žodžio nebeištaria. Pastovėjo, pastovėjo ir puo-
lėsi valgyt duoti.

O senis atsiuosė diržą, émę vilktis rudinę — iškrito iš už-
ančio paskutinis, trisdešimt trečias kiaušinis, pašoko trisdešimt
trečias jaunikaitis.

— Iš kur tu atsiradai?

— Aš irgi tavo sūnus, Ivanas Mažiulis.

Atsiminė senis:

— Ag iš tikro, juk gūžtoje buvo trisdešimt trys kiaušiniai.
Séskis vakarienės, Ivanai Mažiuli!

Nespėjo trisdešimt trys jaunikaičiai susēsti už stalo, jau su-
šutino visus bobutės ištaklius ir éjo nuo stalo neprivalge.

Pernakvojo. Rytą sako Ivanas Mažiulis:

— Mokėjai, téve, mus rasti, tai mokék mums ir darbo duoti.

— Kokio gi aš jums, sūneliai, darbo duosiu? Mudu su bo-
butė nei séjam, nei ariam; nei arklo, nei arklio — nieko mes
neturime.

— Kad neturit — ir nereikia, — sako Ivanas Mažiulis. —
Eime į žmones darbo ieškoti. Tu, téve, nueik į kalvę, paprašyk
nukalti trisdešimt tris dalgius.

Kol seniukas kalvėje triūsė, dalgius kalė, Ivanas Mažiulis su
broliais padirbo trisdešimt tris dalgiaukočius ir trisdešimt tris
gréblius.

Tévas paréjo iš kalvés. Ivanas Mažiulis išdalino broliams
dalgius ir gréblius:

— Eime darbo ieškoti. Užsidirbsime pinigų, įsitaisysisime
ūki, tévui motinai padésime.

Atsiveikino broliai su tévais ir iškeliaavo. Éjo, éjo ir pamatė
beidami didelį miestą. Važiuoja iš to miesto caro ūkvedys. Su-
sitiko ir klausia:

— Ei, vyručiai, ar iš darbo, ar į darbą? Jei į darbą — eime su manim, duosiu ką veikti.

— O ką pas tave reikės veikti? — klausia Ivanas Mažiulis.

— Ne kažin ką, — atsako ūkvedys: — reikės draustines pievas nupiauti, šieną išdžiovinti, sugrėbti ir į stirtas sukrauti. Kas iš jūsų vyresnysis?

Visi tyli. Išėjo į priekį Ivanas Mažiulis:

— Vesk, rodyk darbą!

Nuvedė juos ūkvedys į caro pievas:

— Ar apsidirbsit per tris savaites?

Atsako Ivanas Mažiulis:

— Gi jei gražus oras bus — ir per tris dienas apsidirbsim.

Apsidžiaugė ūkvedys:

— Kibkit, vyručiai, į darbą! Užmokesčio nenusuksiu, o dėl valgymo — kokio reikės, tokį ir duosiu!

Ivanas Mažiulis sako:

— Iškepk mums tik trisdešimt tris jaučius, vyno pastatyk trisdešimt tris kibirus ir duonos duok po kepaliuką kiekvienam broliui, — ir daugiau nieko mums nereikia.

Caro ūkvedys nuvažiavo. Broliai dalgius pasipustė ir taip émë mojuoti — tik švilpia vien. Darbas éjos greit: į vakarą visas pievas nuguldė. Tuo tarpu iš caro virtuvės atvežé trisdešimt tris keptus jaučius, trisdešimt tris kepalus duonos ir trisdešimt tris kibirus žaliojo vyno. Broliai po puskibirį vyno išgérė, po puskepalį ir po pusę jaučio surašė ir atvirto miegoti.

Kitą dieną, ligi tik saulė pakilo, émë šieną džiovinti ir į kuperatas krauti, o lig vakaro visą į stirtas sukovė. Vėl po puskibirį vyno išgérė, po puskepalį ir pusę jaučio suvalgė.

Nusiuntė Ivanas Mažiulis vieną broli į caro dvarą:

— Sakyk, kad ateitų darbo priimti.

Grj̄o brolis. Iš paskos ūkvedys eina, o toliau ir pats caras atvažiuoja į draustines pievas. Stirtas caras suskaičiavo, po pievas pavaikščiojo — niekur stačios žolelės nerado ir sako:

— Na, vyručiai, sugebėjote greit ir gerai mano draustines pievas nupiauti, šieną išdžiovinti ir į stirtas sukrauti. Už tai jus pagiriu ir dar dovanoju šimtą rublių pinigų ir bosą vyno. O dabar sugebėkit šieną išsaugoti. Priprato kažkas kiekvienais metais šiose pievose šieną ėsti, ir niekaip to vagies nutvérти negalime.

Ivanas Mažiulis sako:

— Paleisk, didenybe, mano brolius namo, o šieną aš vienas saugosiu.

Caras neprieštaravo. Broliai nuéjo į caro dvarą, gavo pinigus, pagérē vyno, pavakarieniaivo ir išéjo namo pas tévus.

Ivanas Mažiulis grj̄o į caro draustines pievas. Naktimis nemiega — šieną saugo, o dieną į caro virtuvę valgyt gerti vaikšto, ten ir pasilsi.

Ruduo atéjo, naktys pasidaré ilgos ir tamsios.

Ivanas Mažiulis iš vakaro ant stirtos užlipo, į šieną įsikasė, gulė ir nemiega. Pačiamе vidunaktyje staiga viskas kad nušvito, tartum saulė suspindo. Pakélė Ivanas akis ir mato: iššoko iš marių kumelę auksakartę ir tiesiai prie stirtos. Kumelė bégā, žemė dreba, aukso karčiai plevésuoja, iš šnervių liepsnos tik eina, iš ausų dūmai tik verčiasi. Pribégo ir éda šieną.

Sargas nusitaikė ir šoko jai ant nugaros. Puolé į šalį kumelė nuo šieno, émė daužytis po draustines caro pievas. Sédí raitas Ivanas Mažiulis, kaire ranka už karčių laikosi, o dešinéje šikšninj rimbą turi. Tuo rimbu kumelę auksakartę lupa ir varo į samanynes, į pelkes.

Siauté, siauté ji po samanynes, po pelkes, lig papilvés į dumbllynę nuklimpo ir sustojo, prašneko:

— Na, Ivanai Mažiuli, mokėjai mane pagauti, mokėjai ant manęs nusėdėti ir mane nuramdyti. Nebemušk manęs, nebekankink! Aš tau ištikimai tarnausiu.

Parvedė ją Ivanas Mažiulis į caro dvarą, užrakino arklidėje, o pats atvirto miegoti.

Kitą dieną sako carui:

— Jūsų didenybe, aš sužinojau, kas tavo pievose šieną ėsdavo, ir vagį pagavau. Eime, pažiūrėk!

Pamatė caras kumelę auksakartę, nudžiugo:

— Na, Ivanai, nors tu ir mažiulis, bet gudruolis didžiulis! O už ištikimą tarnybą keliu tave į vyriausius arklininkus.

Nuo to laiko taip visi ir vadino jaunikaitį: Ivanas Mažiulis — gudruolis didžiulis.

Darbuojasi jis sau caro arklidėje. Per naktis nemiega — apie arklius ruošiasi. Caro arkliai atsiganė, paliko lygus, plaukas kaip šilkas žvilga, karčiai, uodegos iššukuoti, pasipūtę — miela malonu žiūrėti!

Caras už tai giria ir nebežino kaip girti:

— Tai vyras, Ivanas Mažiulis — gudruolis didžiulis! Tokio arklininko per gyvenimą neturėjau.

O senus arklininkus pavydas ima:

— Padėjo čia mums vyresniuoju mužiką, kaimo išsikėtėlį.

Ar tai jam caro arklidžių viršininku būti!

Ir émė pikta galvoti. O Ivanas Mažiulis — gudruolis didžiulis savo darbą varo, bédos nenujaucia.

Tuo metu atsivilko į caro dvarą senas girtuoklis, prašo arklininkus:

— Duokit, vyručiai, atsipagirioti! Galvą po vakarykščios skauda. Aš už tai jums vieną gudrybę pasakysiu, pamokysiu, kaip vyriausiąjį arklininką išbūti.

Arklininkai su džiaugsmu davė jam stiklinę degtinės. Išmaukė girtuoklis ir taip prašneko:

— Mūsų carui baisiausiai norisi įsigyti kankles skambuoless, kur pačios skamba, žąsiną šokėją ir katiną griežeją. Daug gerų vyrų buvo išvažiavę savo valia, o dar daugiau — ne savo valia tų neregėtų keistybų parvežti, tik niekas neparvažiavo. Tai jūs ir pasakykite carui: giriasi, sakykite, Ivanas Mažiulis — gudruolis didžiulis, kad jam tai padaryti esas menkniekis. Caras jį išsiūs, o namo jis nebegrįš.

Arklininkai girtuokliui padėkojo, davė jam dar stiklinę degtinės ir nuėjo prie didžiojo caro rūmų priebučio. Stovi jie ten pažangėje, šnekasi. Caras juos pamatė, išėjo ir klausia:

— Apie ką šnekatės, vyrai, ko jums reikia?

— Gi mat, care valdove, vyriausasis arklininkas, Ivanas Mažiulis — gudruolis didžiulis, giriasi: „Aš žinau, kaip gauti kankles skambuoless, žąsiną šokėją ir katiną griežeją.“ Tai mes čia ir ginčijamės: vieni sako — gaus, kiti kalba, kad jis tik taipsau giriasi.

Kai tik caras taip kalbant išgirdo, tai net iš veido išėjo. Rankos kojos dreba, sau vienas galvoja:

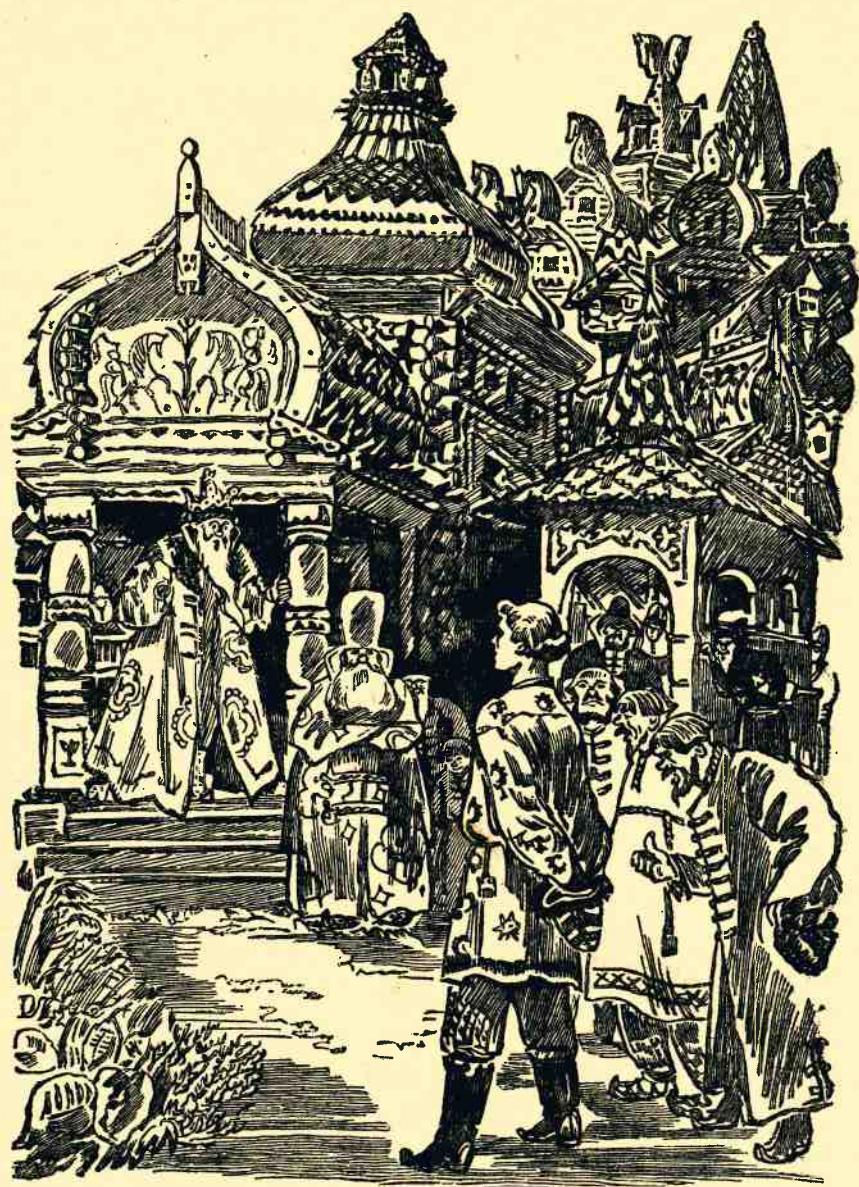
„Kad taip aš gaučiau kur tas retenybes, tai visi carai man imtų pavydėti. Kiek žmonių buvau išsiuntęs — niekas neparagrižo...“

Ir tučtuojau liepia pašaukti vyriausiąją arklininką. Tik pamatė jį ir jau rėkia:

— Važiuok parvežti kanklių skambuolių, žąsino šokėjo ir katino griežėjo!

Sako jam Ivanas Mažiulis — gudruolis didžiulis:

— Ką tu, didenybel! Aš apie juos nė girdēti nesu girdėjęs — kurgi aš važiuosiu?

Karalius papyko, karūnā ant šalies nusibraukė, koja treptelėjo:

— O ką tu čia susimanei kalbas kalbēti, mano, caro, žodžiu priešintis! Gausi — atlyginsiu, negausi — mano kardas čiokšt, tavo galva keberiokšt!

Išėjo Ivanas Mažiulis — gudruolis didžiulis iš rūmų nelinksmas, galvą nuleidęs. Paėmė ir balnoja kumelę auksakartę. Ta klausia:

— Ko, šeimininke, toks nusiminęs? Gal bėda kokia ištiko?

— Kur aš nebūsiu nusiminęs? Caras liepia gauti kankles skambuoles, žąsiną šokėją ir katiną griežėją, o aš apie juos nė girdėti nesu girdėjęs!

— Na, čia nedidelė bėda! — sako kumelė auksakartė. — Sėsk raitas, ir jojam pas Jagą Jagišną. sužinosim, kur gauti tuos negirdėtus neregėtus daiktus.

Ivanas Mažiulis — gudruolis didžiulis susiruošė į kelionę. Tieki ir tematė, kaip jis ant kumelės auksakartės raitas sėdo, o niekas neregėjo, kaip smarkuolis jaunikaitis iš kiemo išrūko.

Jojo jojo, keliavo keliavo ir prijojo didelį mišką, tokį tankų, jog net tamsu. Kumelė auksakartė sublogo, ir jis pats pavargo. Išjojo į aikštę ir mato: stovi trobelė ant vištos kojos, iš rytu į vakarus sukasi. Prijojo Ivanas Mažiulis ir sako:

— Trobele, trobele, tu nuo miško nusisuk, o į mane atsisuk! Aš čia amžiais neviešesi, tik vieną naktį per gulėsiu.

Trobelė atsisuko į jį. Jis prisirišo kumelę auksakartę, užlipo į priebutį, duris atidarė. Sėdi trobelėje ragana žiežula, nosis jai į lubas įaugusi, šalimais stovi piesta ir grūstuvas.

Pamatė Jaga Jagišna svečią ir sako:

— Seniai aš rusų kvapo beuosčiusi, o čia rusų kvapas pats pas mane malonėjo ateiti! Sakyk, jaunikaiti, ko atjojai?

— Ko gi tu, senele, taip nemeiliai svečią sutinki, kamanti-néji alkaną ir sušalusį? Pas mus, Rusuose, žmogų iš kelionės pirmiausia pavalgydina, pagirdo, pirty išvanoja ir išsimiegoti paguldo, o tik po to klausinéja.

Tada ragana žiežula susigriebé:

— Ai, gerasai jaunikaiti, ko tu čia iš manęs benori! Pas jus — tai ne pas mus, atleisk man, senai! Padarysim viską kaip reikia.

Ir sujudo ruoštis. Apdėjo stalą, pavalgydino, pagirdė svečią, paskui pirtelę iškūreno. Išsivanojo, išsiprausė Ivanas Mažiulis — gudruolis didžiulis. Ragana žiežula patalą paklojo, paguldė jį, o pati atsisėdo galvūgaly ir klausinéja:

— Pasisakyk, jaunikaiti, ar savo valia čia atjojai, ar varu kas tave atvaré, ir kur linkui keliauji?

Sako svečias:

— Liepė man caras gauti kankles skambuoless, žąsiną šokėją ir katiną griežeją. Kad taip tu man, senele, pasakytum, kur juos rasti, kol gyvas tavo gerumą minėčiau!

— Ak tu, vaikeliuk! Žinau, kur yra tie daiktai neregëti, tik paimiti juos sunku. Daug ten šaunių jaunikaičių jojo, tik atgal nė vienas negržo.

— Na, senele, kas bus, tas bus. O tik tu padék man, vargsui: pasakyk, kur man joti?

— Gaila man tavęs, vaikuti, bet ką gi darysi — reikia tave paremti. Tu savo kumelėlę auksakartę pas mane palik, jai čia bus gerai. Ir še tau va šitą kamuoliuką. Rytoj, kai išeisi, mesk jį žemén: kur kamuoliukas riedės, ten eik ir tu. Nuves jis tave pas mano vyresniją seserį. Tu kamuoliuką parodyk, ir ji tave nugabens pas vyriausiąją seserį ir padės visu kuo.

Kitą dieną Jaga Jagišna pabudino svečią dar prieš aušrą, pavalgydino, pagirdė, į kiemą išleido. Ivanas Mažiulis — gud-

ruolis didžiulis padėkojo raganai žiežulai, atsisveikino ir iškeliavo.

Greit pasakyti, ne taip greit padaryti. O kamuoliukas vis rieda ir rieda, paskui jį jaunikaitis vis eina ir eina. Ėjo dieną, ējo kitą. Trečią dieną kamuoliukas pririedėjo trobelę ant žvirblio kojos. Sustojo jaunikaitis ir sako:

— Trobele, trobele, tu nuo miško nusigręžk, o į mane atsigręžk.

Trobelė atsigręžė, ir jaunikaitis užkopė į priebutį, duris atidarė.

Šeimininkė jį nemeiliai sutiko:

— Seniai aš rusų kvapo beuosčiusi, žmogaus mėsos bevalgiusi, o čia žmogus pats pas mane atėjo! Ko tau reikia, sakyk!

Padavė jai Ivanas Mažiulis — gudruolis didžiulis kamuoliuką. Ragana žiežula pažiūrėjo į kamuolėlį, rankomis suplojo:

— O, gi tavo esama ne svetimo, o brangaus svečio! Tave mano jaunėlė sesuo pas mane atsiuntė. Tai tu taip ir sakyk!

Ir sujudo, ir sukruto: stalą nukrovė, visokių valgių ir gėrimų pridėjo, ėmė svečią vaišinti:

— Valgyk, gerk, kiek širdis priima, atgriūk pasilsėti, o paskui apie reikalus pašnekėsim.

Ivanas Mažiulis — gudruolis didžiulis pavalgė, atsigérė, atgriuvo pasilsėti, o ragana žiežula, vidurinė sesuo, prisėdo galvūgaly, ėmė klausinėti. Pasipasakojo jai svečias, kas jis toks, iš kur ir ko keliauja.

Ragana žiežula sako:

— Netoli tau beliko keliauti, tik nežinau, kaip tu gyvas išliksi. Kankles skambuoless, žąsiną šokėją ir katiną griežeją turi mūsų seserėnas, Slibinas Gorynyčius. Daug šaunių jaunikaičių pas jį buvo nuėjė, tik niekas neparėjo — visus nužudė Slibinas Gorynyčius. Jis mūsų vyresniosios sesers sūnus. Reikia papra-

šyti, kad ji tau padėtų, nes kitaip tai tu neišneši galvos. Nusiu-

siu šiandie pas ją varną, paukštį gudragalvį, tegu iš anksto se-

seriai pasako. O tu kol kas miegok, ilsėkis. Rytoj anksti pa-

budinsiu.

Naktį jaunikaitis išmiegojo, rytą anksti atsikélė, nusiprausė.

Pavalgydino jį ragana žiežula ir davė raudoną vilnonį kamuoliuką.

Išvedė į takelį, ir čia jie išsiskyrė. Kamuoliukas sujudo

riedėti, Ivanas Mažiulis — gudruolis didžiulis paskui jį eiti.

Taip jis eina, eina nuo ryto lig vakaro, nuo vakaro lig ryto.

Kai pavargsta — paima kamuoliuką į rankas, pasédi, suvalgo

sausainj, šaltinio vandens atsigeria ir vėl keliauja.

Trečiądien į vakarą kamuoliukas sustojo prie didelių namų.

Stovi sau tie namai ant dvylikos šulų, ant dvylikos akmenų, o

aplinkui aukšta tvora.

Sulojo šuo, ir išlékė ragana žiežula, vyriausioji sesuo, šunij

nutildė ir sako:

— Žinau, viską žinau apie tave, jaunikaiti! Buvo atlékės pas

mane varnas, paukštis gudragalvis, vidurinės sesers siūstas.

Kaip nors padésiu tau bėdoje. Eik gi į vidų, sėskis užkasti, atsi-

gerti iš kelionės.

Pavalgydino svečią, pagirdė.

— Dabar tau reikia pasislėpti. Greit mano sūnelis, Slibinas

Gorynyčius, parléks alkanas ir piktas. Kad jis tavęs nesuēstų!

Atidarė rūsi:

— Ljisk į pogrindį, sédék čia, kol pašauksiu.

Tik spėjo rūsi uždaryti — kad pakilo ūžesys, kad sutrinko

subildo aplinkui. Durys smarkiai atsidarė, ir įlékė Slibinas Gory-

nyčius. Visi namai sujudo.

— Užuodžiu, rusu kaulu kvepia!

— Ką tu, sūneli! Kas čia tau duos rusu kaulą, juk jau štieki

metų, kaip nė vilkas pilkas čia nebeužbėga, sakalėlis raibasis

nebeužleks! Tu pats plačiai visur lekiojai, tenai rusų kvapo ir prisigaudei.

Ir tik ruošiasi, neša jam į stalą valgyti. Ištraukė iš krosnies keptą jautį trejų metų, pastatė kibirą degtinės. Slibinas išgérė degtinę, jautienos užkando — tuoj linksmiau pasidarė.

— Ech, motin, su kuo man pasilinksinti? Bent kortomis paskelti, kvailio palošti!

— Rasčiau aš tau, sūneli, su kuo pasilinksinti — kvailio palošti, tik bijau, kad tu jam ko nepadarytum.

— Šauk, motin, nebijok, niekam blogo nedarysiu. Baisiai norisi pasilinksinti, palošti!

— Na, atmink, sūneli, savo pažadą, — tarė ragana žiežula ir atidarė rūsj: — Lipk šen, Ivanai Mažiuli — gudruoli didžiuoli, pagerbk šeimininką, palošk kortomis!

Susėdo prie stalo. Sako Slibinas Gorynyčius:

— Lošim taip: kas ką aploš, tas tą ir suės.

Visą naktį lošė. Ragana žiežula svečiui padėjo, ir ryto metą, auštant, Ivanas Mažiulis — gudruolis didžiulis aplošė Slibiną Gorynyčių, paliko kvailiu.

Tas émė prašyti:

— Paviešék, jaunikaiti, pas mus! Vakare, kai grįšiu namo, dar palošim. Noriu atsilošti.

Slibinas Gorynyčius išskrido, o Ivanas Mažiulis — gudruolis didžiulis išsimiegojo sočiai. Ragana žiežula pavalgydino jį, pagirdė.

Vakare Slibinas Gorynyčius parlékė, suédė treigį jautį keptą, išgérė degtinės pusantro kibiro ir sako:

— Na, dabar sëskim lošti, imsiu atsigriebti.

Sédi, lošia. O Slibinas Gorynyčius tą naktį nemiegojo, po pa-sauli lekiojo — buvo nuvargęs, užėjo jam snaudulys. Ivanas

Mažiulis — gudruolis didžiulis ir ragana žiežula vėl jį aplošė, antrąkart paliko kvailiu.

Slibinas Gorynyčius ir sako:

— Reikia man dabar lėkti savo reikalų tvarkyti, o vakare trečiąkart sulošim.

Ivanas Mažiulis — gudruolis didžiulis pasilsėjo, išsimiegojo. O Slibinas Gorynyčius buvo dvi naktis nemigės, visą pasaulį aplakstęs, parlékė nuvargęs. Suėdė keptą jautį, išgérė du kibirus degtinės, šaukia svečią:

— Sėskis, vyruti, noriu atsilošti.

O pats sėdi ir snaudžia. Ir greit jį šaunus jaunikaitis trečiąkart aplošė, kvailiu paliko.

Persigando Slibinas Gorynyčius, puolė ant kelių, émė maldauti:

— Oi, jaunikaiti, nežudyk, neésk manęs! Aš tau tarnausiu, kaip tik tu norësi! — Ir motinai į kojas puolė: — Mama, perkalbék svečią, kad mane gyvą paliktų!

O Ivanui Mažiuliui — gudruoliui didžiuliui to ir tereikia:

— Gerai, Slibine Gorynyčiau! Aplošiau tave tris kartus. Jei atiduosi man tris negirdėtus neregėtus daiktus: kankles skambuoless, žasiną šokėją ir katiną griežeją, tai mes ir susitarsim.

Slibinas Gorynyčius émė juoktis, šoko apkabinti svečio ir raganos žiežulos:

— Su džiaugsmu atiduosiu tuos visus tris daiktus, aš sau dar geresnius gausiu!

Iškélė puotą didžiausią. Toje puotoje jaunikaitį vaišino, broliu vadino. Paskui pats pasisiūlė:

— Ką tu, sveteli, pésčias eisi ir kankles skambuoless, žasiną šokėją bei katiną griežeją neši, geriau aš tave nugabensi, kur tik tau reikia.

— O, sūneli, tai gerai! — sako ragana žiežula. — Nunešk svečią pas mano jauniausiąją seserį, savo tetą, o grįždamas viduriniąjį seserį aplankyk — jau seniai tu pas jas besi buvės.

Puota pasibaigė. Ivanas Mažiulis — gudruolis didžiulis pa- siémė savo negirdėtus neregėtus daiktus, su ragana žiežula atsisveikino. Pačiupo ji Slibinas Gorynyčius ir į padebesius išlėkė. Nė valandos nepraejo, ir Slibinas Gorynyčius nusileido prie jauniausiosios raganos trobelės. Šeimininkė išbėgo į priebutį, su džiaugsmu svečius pasitiko.

Ivanas Mažiulis — gudruolis didžiulis ilgai nebegaišo — pasibalnojo savo kumelaitę auksakartę, atsisveikino su jauniausiaja ragana žiežula ir Slibinu Gorynyčiumi ir išvyko į savo šalį.

Pargabeno visus tuos neregėtus negirdėtus daiktus sveikus ir gyvus. O pas carą tuo laiku viešėjo trys carai su caraičiais, trys svetimų šalių karaliai su karalaičiais ir ministrai su didžiūnais.

Jaunikaitis jėjo į menę ir padavė carui kankles skambuoless, žąsiną šokėją ir katiną griežėją. Nudžiugo caras:

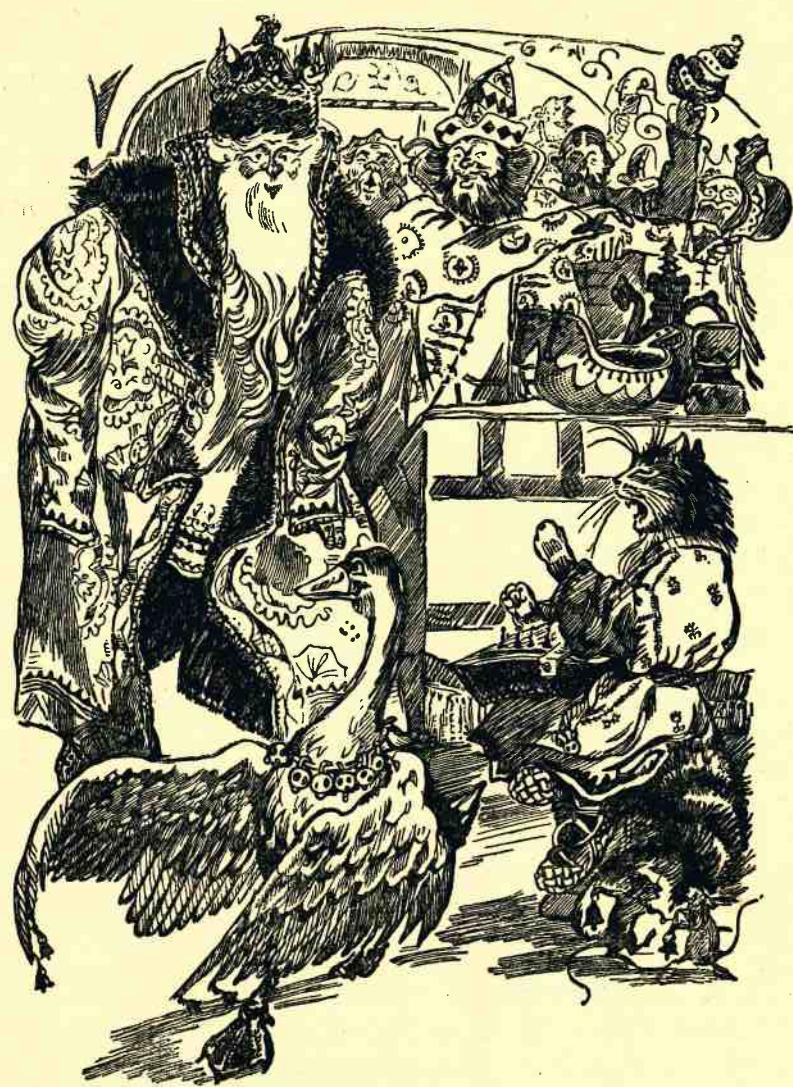
— Na, Ivanai Mažiuli — gudruoli didžiuli, šitokį darbą tu man nudirbai! Aš giriu už tai tave ir pareiškiu tau malonę. Bu- vai vyriausasis arklininkas, o dabar būsi mano, caro, patarėjas.

Didžiūnai bei miñistrai susiraukė, tarpusavy pasitarė:

— Sédeti šalimais su arklininku — mums garbės pažeidi- mas! Še tau, ką caras sugalvojo!

Tada kanklės skambuoless émė pačios kankliuoti, katinas griežėjas émė plonutėliai tintiliuoti, o žasinas šokėjas — trepsėti. Ir kilo tokia linksmybė — vietoj nusédéti niekas nebege- léjo! Visi žymenybės svečiai išėjo šokti.

Laikas eina, o visi šoka ir šoka. Carams ir karaliams karū- nos nusmuko ant šalies, caraičiai ir karalaičiai karusele pritūp-

dami skrieja, ministrai ir didžiūnai prakaitą lieja, o iš šūkčioja, o niekas sustoti negali. Caras ranka moja:

— Oi, Ivanai Mažiuli — gudruoli didžiuli, sustabdyk tą linksmybę! Visiškai suplukome.

Jaunikaitis visus tris negirdėtus neregėtus daiktus į maišą sudėjo, ir iš karto visi nurimo.

Svečiai išvirto, kur kam pakliuvo, vėdinasi:

— Na ir pramoga, na ir linksmybė! Tokios kaip gyvi nesame matę!

Kitų šalių svečiai pavydi. Caras linksmas visas: dabar visi carai ir karaliai sužinos ir iš pavydo sprogs: niekas šitokių retenybių neturi!

O didžiūnai su ministrais kalbasi:

— Šitaip tai greit prastas mužikas, kaimo išsikėtėlis, pasidarys pirmu valstybėje žmogumi ir visą savo mužikų giminę į tarnybas susodins, o mums tai pasaulyje vietas nebeliks, jei juo nenusikratysime.

Kitą dieną susirinko ministrai ir didžiūnai, sėdi, suka galvas, kaip naują caro patarėjų išbūti.

Vienas senas kunigaikštis patarė:

— Pašaukit girtuoklį: jis meistras tokiems dalykams.

Atėjo girtuoklis, nusilenkė:

— Žinau, ponai ministrai ir didžiūnai, kam jums manės prireikė. Jei pusę kibiro degtinės pastatysite, tai pamokysi, kaip naujuoju caro patarėju nusikratyti.

— Sakyk! Dėl puskibirio nesiprašydinsime.

Pradžiai davė taurelę. Išgérė girtuoklis ir sako:

— Jau daug metų mūsų caras našlys. Ir per tą laiką daug sykių piršosi Alionai, gražiajai caraitei, tik vis neprisipiršo. Tris kartus éjo kariauti anos karalystės, kiek kariuomenės išguldė ir jéga nepaémė. Tegu siunčia Ivaną Mažiulį — gudruoli didžiuli

pargabenti Alionos, gražiosios caraitės. Tenai nuvažiuos, atgal nebeparvažiuos.

Didžiūnai ir ministrai pralinksmėjo. Rytą nuėjo pas carą:

— Gudrų tu, care valdove, naują patarėją susiradai: šitokius negirdėtus neregėtuš daiktus sugebėjo gauti, o dabar giriasi, kad jis gali Alioną, gražiąją caraitę, pagrobtį ir čia parvežti!

Kai caras išgirdo apie gražiąją Alioną, tai nebenusėdėjo vietoje, nuo sosto pašoko:

— Ogi teisybė, visai buvo iš galvos išėjė! Štai ką reikia siusti gražiosios Alionos pargabenti!

Pasišaukė naujają patarėją ir sako:

— Važiuok už devynių jūry, už devynių marių, parvežk man Alioną, gražiąją caraitę.

Ivanas Mažiulis — gudruolis didžiulis sako:

— Jūsų didenybe, Aliona, gražioji caraitė, tai ne kanklės skambuolės, ne žasinas šokėjas ir katinas griežėjas: caraitės į maišą nejgrūsi. O gal dar ji né važiuoti į mus nepanorės!

Caras ēmė kojom trypti, rankom mojuoti, barzdą kratyti:

— Neprieštarauk man! Nieko žinoti nenoriu! Kaip išmanai, taip ir daryk! Parveši Alioną, gražiąją caraitę, — duosiu tau miestą valdyti ir ministru padarysiu, o jei neparveši — galvą liepsiu nukirsti.

Išėjo nuo caro Ivanas Mažiulis — gudruolis didžiulis nuliūdės, galvą sukdamas. Ēmė balnotis kumelaitę auksakartę, o ta klausia:

— Ko, šeimininke, toks susimastęs? Gal kokia bėda, negerovė slégia?

— Bėdos didelės neturiu, tik ir džiaugtis nėra kuo. Siunčia caras pargabenti jam Alionos, gražiosios caraitės. Pats trejus metus piršosi — nieko neišėjo, tris karos žygius surengė — nieko nelaimėjo, o mane vieną siunčia!

— Na, čia didelės bédos nėra, — tarė kumelaitė auksakartė. — Aš padësiu, ir kaip nors pavyks mums.

Ivanas Mažiulis — gudruolis didžiulis neilgai rengësi, tiktais greit į kelionę leidosi. Tieka jis ir tematė, kaip į balną sėdo, o niekas nematė, kaip iš kiemo smarkuolis išrūko.

Jojo jojo, keliavo keliavo ir pasiekė tą šalį, kur už devynių jūrų, už devynių marių. Stovi skersai kelio aukšta tvora. Kumelaitė auksakartė per tą tvorą tik strykt, ir jaunikaitis atsidūrė caro draustiniame sode.

Kumelaitė auksakartė ir sako:

— Aš pasiversiu gražia obelim su aukso obuoliais, o tu parisk ſalia manęs ir pasislépk. Rytoj išeis į sodą pasivaikščioti Aliona, gražioji caraite, ir užeis jai noras aukso obuolių nusiskinti. Kai tik prieis artyn — tu nežiopsok, griebk caraite, o aš būsiu belaukianti. Sėsk kuo greičiausiai su caraite ant manęs. Jei tiktais ką žiopliškai padarysi, tai nei tau, nei man gyvenimo nebėbus!

Kitą rytą išėjo gražioji Aliona į sodą pasivaikščioti. Pamatė obelį su auksiniais obuoliais ir sušuko savo auklėms, nešiotėms ir mergoms kambarinėms:

— Ai, kokia obelis graži, ir obuoliai auksiniai! Pastovėkite čia, palaukite manęs, aš pabégusi bent vieną obuolėlių nusiskinsiu.

Vos pribėgo — tuo, kur buvės, kur nebuves, prišoko Ivanas Mažiulis — gudruolis didžiulis, sučiupo gražiąją Alioną už rankų. Ir tą pat akies mirksnių obelis atvirto kumelaite auksakarte. Trypia tiktais kumelaitė auksakartė, skubina greičiau. Šoko į balną smarkuolis jaunikaitis ir gražiąją Alioną užsikélė. Tieka juos ir bematė auklės, nešiotės ir mergos kambarinės! Jos sukélé riksmą. Subėgo sargai, o gražiosios Alionos — né kvapo.

Caras sužinojo, išsiuntė vyrus vytis: į visas puses raitelius

pasiuntė. Kitą dieną visi grįžo dykom rankom — tik arklius nulakstė, o vagies niekas nė matyt nematė.

Ivanas Mažiulis — gudruolis didžiulis tuo tarpu daug žemiu perjojo, daug upių ir ezerų užpakal savęs paliko.

Iš pradžių gražioji Aliona mušėsi, spardėsi. Paskui aptilo, émė verkti. Paverkia, paverkia ir vėl į smarkuojį jaunikaitį pažiūri, paverkia ir vėl pažiūri. Kitą dieną prakalbo:

— Sakyk: kas tu esi? Iš kurios žemės, iš kokios karalystės? Kieno sūnus ir kuo vardu?

— Aš vadinuosi Ivanas Mažiulis, o pravarde — gudruolis didžiulis. Esu iš tokios ir tokios karalystės, valstiečio sūnus

— Pasakyk, Ivanai Mažiuli — gudruoli didžiuli, ar tu mane sau pasigrobei, ar kito kieno liepiamas?

— Liepė tave pargabenti mūsų caras.

Aliona, gražioji caraité, rankas sugniaužė ir sušuko:

— Aš kaip gyva už tokio senio netekésiu! Jis trejus metus piršosi — nieko negavo, tris kartus mūsų karalystę buvo užpuolęs — nieko nelaimėjo, tiktais kariuomenę prarado. Ir dabar jis tiek mane matys, kiek savo ausis!

Smarkiajam jaunikaičiui ta kalba labai prie širdies buvo. Nieko jai nepasakė, tik sau vienas pagalvojo: „Tai, kad sau tokią pačią gaučiau!“

O čia greit ir savas kraštas pasirodė.

Senis caras visas dienas nuo lango nesitraukė, vis į kelią dirščiojo, laukė, kol pasirodys Ivanas Mažiulis — gudruolis didžiulis.

Smarkusis jaunikaitis dar tik artyn miesto tebejojo, o jau caras didžiajame priebytyje laukė. Ir nespėjo į kiemą įjoti, jau caras nulékė nuo priebručio, Alioną, gražiąją caraitę, nukélé nuo balno, paémė už baltų rankų ir sako:

— Kiek metų aš piršlius siuntinėjau ir pats piršausi, vis atsisakinėjote, o dabar jau reikės už manęs tekėti!

Nusišypsojo Aliona, gražioji caraitė:

— Tu, caro didenybe, bent atsikvėpti man iš kelionės duotum, o jau paskui apie jungtuves imtumeis kalbėti.

Caras sujudo sukruto, pašaukė aukles, nešiotės ir mergas kambarinės:

— Ar jau įrengtas būsta brangiajai viešnai?

— Viskas seniai prirengta.

— Tai va, priimkite savo būsimąją carienę! Viską, ką tik sakys, vykdykite, kad nieko jai nestigčiau, — prisakė caras.

Auklės, nešiotės ir mergos kambarinės išsivedė Alioną, gražiąją caraitę, į jai prirengtą būstą. O caras Ivanui Mažiuliui — gudruoliui didžiuliui sako:

— Vyras iš tavęs, Vania! Už šitokį gero padarymą tu būsi mano vyriausasis ministras, ir skiriu tau dar tris miestus valdyti.

Praėjo diena ar dvi — nenukenčia senis caras: norisi greičiau vestuves kelti. Klausia Alioną, gražiąją caraitę:

— Kuriai gi dienai svečius kviesime? Kada važiuosime jungtuvių?

Caraitė atsako:

— Kaip aš važiuosiu jungtuvių, kad čia nėra nei mano jungtuvių žiedo, nei vestuvių karietos!

— Na, dėl to neteks laiko gaišti, — sako caras: — žiedų ir karietų mūsų karalystėje — kiek tik nori, yra iš ko rinktis. O jei jau nieko nerasi kas patikytų, tai siūsim žygūną į užjūrą, iš tenai parsigabensim.

— Nė, caro didenybe, jokia kita karieta, kaip tiktais sava, į jungtuves nevažiuosiu ir su jokiu kitu žiedu, kaip tik su savu, prie jungtuvių stalo nestosiu, — atsakė Aliona, gražioji caraitė.

Caras klausia:

— O kur yra tavo žiedas ir tavo vestuvių karieta?

— Žiedas — dėžutėje, dėžutė — karioje, o karieta — pačiam dugne okeano, prie pat salos, prie Bujano. Ir kol jų negausi, tol apie vestuves su manim nė kalbėti nekalbék!

Caras nusivožé karūną, pasikasé pakauši:

— Kaipgi tavo karietą iš okeano dugno ištrauksi?

— O kas man galvoj, — sako caraitė. — Kaip išmanai, taip ir trauk!

Ir nuéjo į savo būstą.

Paliko caras vienas. Galvojo, galvojo ir atsiminė Ivaną Mažiulį — gudruolį didžiulį:

— Va kas man žiedą ir karietą ištrauks!

Pašaukė Ivaną Mažiulį — gudruolį didžiulį ir sako:

— Na, mano ištikimas tarne, Ivanai Mažiuli — gudruoli didžiuli, tu tik vienas sugebėjai gauti kankles skambuoless, žąsiną šokęją ir katiną griežęją. Tu man gavai ir Alioną, gražiąjų caraitę. Patarnauk dar vieną tarnystę — parvežk jungtuvių žiedą ir vestuvių karietą. Caraitės žiedas dėžutėje, dėžutė karioje, o karieta — pačiarne dugne okeano, prie pat salos, prie Bujano. Jei parveši žiedą ir karietą, aš tau trečią dalį karalystės užrašysiu.

Sako jam Ivanas Mažiulis — gudruolis didžiulis:

— Ką tu, caro didenybe! Juk aš ne žuvis, ne banginis. Kaip aš ieškosiu jūros dugne žiedo ir karietos?

Caras supyko, émė kojom trypti, rékti:

— Nieko nenoriu nei žinoti, nei girdéti! Mano, caro, darbas — įsakyti, o tavo — klausyti! Parveši žiedą ir karietą — atlyginsiu kaip caras, o jei neparveši — galvą nukirsiu!

Nuéjo jaunikaitis į arklidę, balnoja kumelaitę auksakartę. Ta klausia:

— Kur, šeimininke, susirengei?

— Nė pats dar nežinau kur, o joti reikia. Liepia caras gauti caraitės jungtvių žiedą ir vestuvių karietą. Žiedas dėžutėje, dėžutė karietoje, o karieta pačiam dugne okeano, prie pat salos, prie Bujano. Tai ir eisiu ištraukti.

Kumelaitė auksakartė sako:

— Ši kartą bus sunkiau kaip visus kitus. Nors netoli kelio galas, bet kad tik nebūtų ir mums galas. Žinau, kur karieta, bet ją gauti nelengva. Aš pasinersiu į okeano dugną, pasikinkysisiu ir išvešiu į krantą, jei manęs jūrų arkliai nepamatys. Bet jei pamatys jūrų arkliai — užpiaus mane negyvai! Tada nebepamatysi nei manęs, nei karietos!

Ivanas Mažiulis — gudruolis didžiulis susimastė.

Galvojo, galvojo ir sugalvojo. Nuėjo pas carą:

— Duok man, caro didenybe, dvylika jaučių odą, duok dvylika pūdų dervinos virvės, dvylika pūdų dervos ir katilą.

— To gero imk kiek tik nori, tik greičiau padaryk kas liepta!

Susikrovė jaunikaitis odas, virves, dervą ir didelį katilą į ratus, pasikinkė kumelaitę auksakartę ir išvažiavo.

Privažiavo Ivanas Mažiulis jūros krantą.

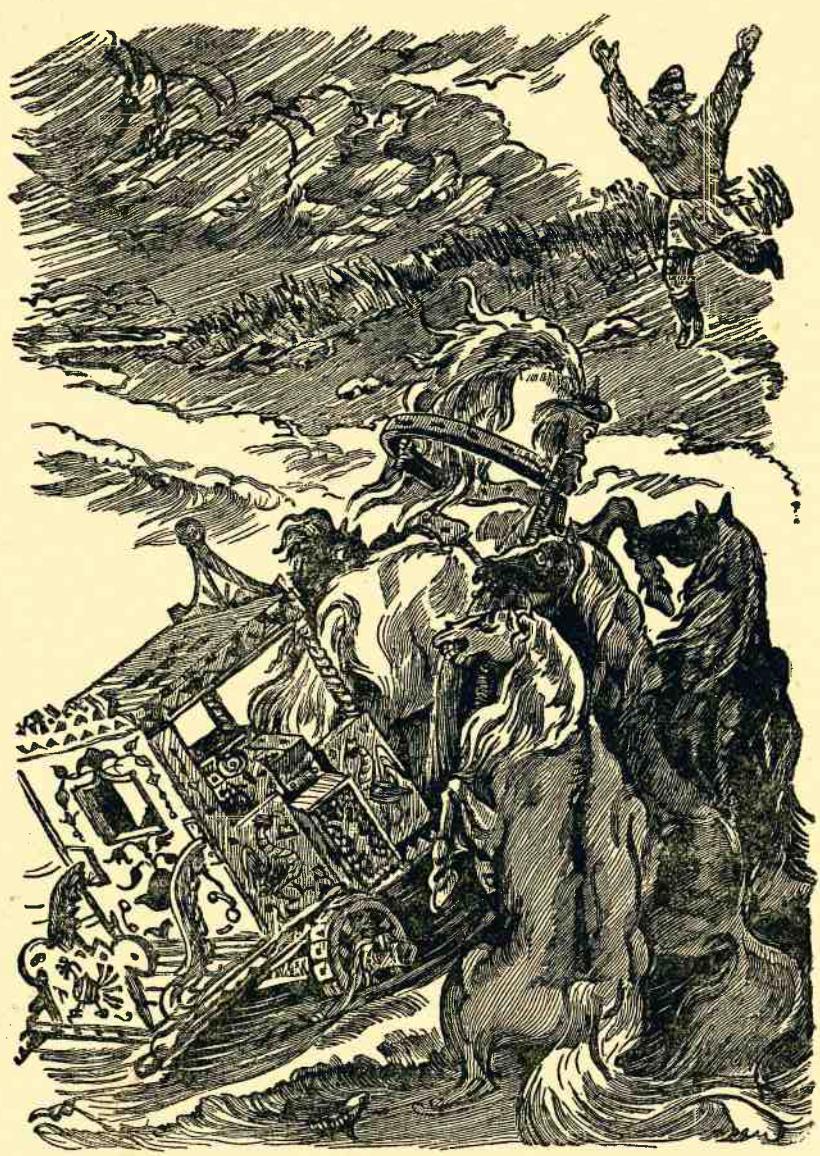
Emė jaunikaitis kumelaitę auksakartę odomis klostytį, dervinomis virvėmis vynioti:

— Jei jūrų arkliai pamatytu ir užpultu, tai ne taip greitai tave dantimis pasieks.

Ivanas Mažiulis dvylika odą apklojo, dvylika pūdų dervinų virvių aprišo. Paskui émė dervą kaitinti ir lieti. Dvylika pūdų dervos ant odų ir virvių supylė.

— Va, dabar man jūrų arkliai nebaisūs, — kalbėjo kumelaitę auksakartę. — Sédék lankoje ir lauk manęs tris dienas, kanklėmis skambink, o akių nesumerk.

Taip pasakiusi, ji puolė į jūrą ir pasinérė. Paliko Ivanas Ma-

žiulis — gudruolis didžiulis ant krančio. Praėjo diena, praėjo antra. Nemiega jaunikaitis, kanklėmis kankliuoja, į jūrą žvalgosi. Trečiadien pradėjo labai miegas imti, nė kanklės nebelinks-mina. Laikėsi, laikėsi ir nebeatsispyré — užsnūdo. Kiek ten snaudė, kiek nesnaudė — tik išgirdo pro miegą, kad arklių kanopos tūskia. Pakėlė akis ir mato: iššoko į krantą kumelaitė auksakartė su karieta. Šeši jūrų arkliai auksakarčiai įsikibę į šonus.

Ivanas Mažiulis — gudruolis didžiulis puolė pasitikti.

Sako jam kumelaitė auksakartė:

— Jei nebūtum suvyniojės manės jaučių odomis, apsukęs virve ir apliejės derva, tiek būtum ir besulaukęs manės. Visa govėda jūrų arklių mane apipuolė, devynias jaučių odas visiškai sudraskė, dar dvi gerokai apkramtė. O šitie šeši arkliai taip įvarė dantis į dervą ir virves, jog atsitraukiti nebegalėjo. Na niekis, jie tau pravers!

Smarkusis jaunikaitis supančiojo visas kojas jūrų arkliams, pasičiupo šikšninį rimbą ir kad ims jiems duoti! Lupa ir sako:

— Ar klausysite manės, pripažinsite šeimininku? O tik ne-klausykite — negyvai užmušiu, vilkams supenėsiu!

Sujudo maldauti arkliai:

— Nekankink, nemušk, smarkusis jaunuoli! Klausymis taveiš ir ištikimai tau tarnausim. Jei bėda užeis — vaduosim tave.

Nubloškė jaunikaitis rimbą, susikinkė visus arklius į karietą ir parvažiavo.

Sustojo prie caro rūmų, ties didžiuoju priebučiu. Kumelaitė auksakartę ir jūrų arklius pastatė arklidėje, o pats nuéjo pas carą:

— Imk, caro didenybe, karietą su visais kraičiais: antai, sto-vi prie durų.

Caras jam nė dėkui nepasakė. Greit greit nubėgo, pačiupo dėžutę ir nunešė Alionai, gražiajai caraitei:

— Aš tau, Aliona, gražioji caraite, džiaugsmo padariau: vi-sus tavo norus išpildžiau, dėžutę ir žiedą tau atnešiau, o vestuvių karieta stovi prie durų. Sakyk: kada kelsim vestuves, kuriai dienai reikia svečius kvieсти?

Sako gražioji caraité:

— Tuoktis tai aš sutinku, ir vestuves kelti galima greit. Tik-tai man nesinori, kad tu toks senas ir žilas su manim tuoktis eitum. Ims žmonės ir šiaip ir taip kalbėti, iš tavęs juoktis, sakys: „Senas, žilas jauną paémė.“ O kad tu pasijaunintum prieš vestuves, tai viskas mums puikiai eitų.

Klausia caras:

— Pamokyk: kaip iš seno pasidaryti jaunam? Pasijauninti tai kurgi kaip gerai, tik pas mus dar lig šiol tatai negirdėtas daiktas.

Aliona, gražioji caraité, sako:

— Reikia gauti tris didelius vario katilus. Vieną pripilti pil-ną pieno, antrą ir trečią — šaldo vandens iš versmės. Tą katilą, kur su pienu, ir vieną vandens katilą užkaitinti. Ir kai pradės virti kunkiliuoti pienas ir vanduo, tada pulk pirma į pieną, pas-kui į karštą vandenį, o jau paskui — į šaltą. Kai pasinersi aukš-čiau galvos visuose trijuose katiluose — išeisi jaunas ir dailutis, kaip dvidešimties metų.

— O ar aš nenusišutinsiu? — paklausė caras.

— Mūsų karalystėje visiškai senių nėra, — atsakė gražioji caraité: — visi taip jauninasi, ir nė vienas nenusišutina.

Nuėjo caras ir liepė suruošti viską taip, kaip mokė Aliona, gražioji caraité.

O kai pradėjo kunkiliuoti vanduo ir pienas, tai caras émė

svyruoti. Baisu paliko. Vaikščiojo, vaikščiojo aplink katilus, pliaukštėlėjo sau per kaktą:

— Ko čia ilgai svarstyti! Tegu Ivanas Mažiulis — gudruolis didžiulis pirma pamègina maudytis, o aš pasižiūrēsiu: jei gerai, tai ir pats išsimaudysiu. O jei Ivanas sušus — nebus kam verkti: arkliai man atiteks ir trečdalio karalystės neberekės duoti.

Ir liepė pašaukti Ivaną Mažiulį — gudruoli didžiulį.

— Kam, caro didenybe, šaukei mane? Gi aš iš po kelionės dar pasilsėti nespėjau.

— Tuojau tave atleisiu, — sako caras. — Išsimaudyk šiuose trijuose katiluose ir eik ilsėtis.

Pažiūréjo jaunikaitis į katilus: pienas ir vanduo tiktais kunkliuojas, vien tik trečiajame vanduo ramus.

— Tai ką tu čia, caro didenybe, susimanei gyvą mane išvirti? Už visą mano ištikimą tarnybą nori taip atlyginti?

— Na ne, Vania, kas visuose trijuose katiluose nusimaudys, tas iš seno pasidarys jaunas ir gražus.

— Aš ir taip nesenas, caro didenybe, ir man nereikia jau nintis.

Caras èmė pykti:

— Ko tu toks atkaklus? Geruoju nesimaudysi — varu pri-versiu, o už atkaklumą nukirsti galvą liepsiu!

Tuo tarpu Aliona, gražioji caraite, atbègo iš savo bùsto ir, carui nepastebint, pakuždèjo jaunikaičiui:

— Prieš nerdamas į katilą, duok žinią kumelaitei auksakartei ir jūrų arkliams, o tada maudykis be jokios baimës.

O carui ji sako:

— Atéjau pažiūréti, ar viską taip suruošé, kaip aš sakiau.

Apéjo katilus, apžiūréjo ir sako:

— Viskas kaip reikia. Tu, caro didenybe, maudykis, o aš bėgsiu vestuvėms ruoštis.

Ir išėjo į savo būstą.

Ivanas Mažiulis — gudruolis didžiulis pažiūrėjo į carą:

— Gerai, padarysiu tau pramogą paskutinį kartą. Leisk tik-tai dar pamatyti kumelaiteę auksakartę:

Leido caras:

— Eik, tik greičiau!

Nuėjo Ivanas Mažiulis — gudruolis didžiulis į arklidę, kumelaitei auksakartei ir jūry arkliams viską apsakė, o tie jam sako:

— Kai užgirsi, kad mes visi tris kartus nusiprunkštēme, tai drąsiai nerk ir nieko nebijok.

Grjžo Ivanas pas carą:

— Na, dabar visai susitvarkiau, jūsų didenybe, tuojuau nersiu.

Ir jau girdi — arkliai suprunkštė kartą, kitą, trečią. Tada smarkusis jaunikaitis pūkšt į pieno katilą, išnérė ir tuoj iš pirmojo katilo į verdantį vandenį murkt, o po to šaltame versmės vandenye nusimaudė ir išlipo iš katilo toks dailus ir gražus, jog negalima né aprašyti, tik pasakoj apsakyti.

Caras, į jį pažiūrėjės, daugiau nieko nebegalvojo, šoko į pieno katilą ir suvirė tenai.

Tada Aliona, gražioji caraitė, nulékė nuo aukšto priebučio, Ivaną Mažiulį — gudruoli didžiulį už baltų rankų paémė, jungtuviu žiedą jam ant piršto užmovė. Nusišypsojo ir prabilo:

— Pagrobei tu mane caro įsakymu, o dabar nebér caro gyvo. Tai dabar turi valią: kad nori — vežk mane atgal, o kad nori — pas save palik.

Ivanas Mažiulis — gudruolis didžiulis gražiąją caraitę už

rankų paémė, savaja pavadino ir užmovė jai ant piršto savo žiedelj.

Greit tėvas su motina ir trisdešimt du broliai atvažiavo į caro dvarą. Ir kad iškélė vestuves, tai tik skambėjo dundėjo vien.

Vestuves atpylė, atūžė, atšoko. Ivanas Mažiulis — gudruolis didžiulis sėdo į caro sostą, émė tą šalį valdyti. Ilgai valdė ir išmintingai, ir niekur nebuvo gudresnés, gražesnés ir linksmesnés carienės kaip Aliona Gražioji.

SKRAIDANTIS LAIVAS

Gyveno seniukas ir bobutė. Jie turėjo tris sūnus. Du vyresnieji buvo tinginiai: tiek težiūrėjo — kaip pasipuošti, skaniai pagerti pavalgyti, ilgai pamiegoti, o darbas tai jiems nė j galvą.

Jauniausiasis brolis Ivanas buvo tylus, ramus ir darbštus. Keldavosi pirmutinis, eidavo gulti paskutinis. Ir su tėvu lauke dirbdavo, ir motinai padėdavo po namus ruoštis, po vakaruškas nesitrankė, valgė gérę kas atsiéjo, naujo apdarо neprašė, o nesižojo brolių palaikę drapaną. Miegodavo Ivanas ant krosnies.

Broliai iš Ivano juokdavosi, kvailiu laikė ir praminė Ivana Užkrošniniu. O pagal brolius ir kaimynai, pagaliau ir tėvas su motina iš Ivano po kiek pasijuokdavo.

Jis už tai nepykdamo, dirbdavo nuo ryto ligi vakaro, o šventom dienom ant krošnies sau gulėdavo.

Tuo metu caras sumanė dukterį už vyro išleisti ir išsiuntė šauklius į visus miestus, į visus valsčius.

Joja šaukliai į visas puses ir skelbia:

— Jei atsiras toks geras meistras, kad padirbs skraidantį laivą ir tuo laivu atskris į dvarą, tai jis gaus caro žentu būti. Po šešių savaičių caro puotoje bus jaunikių pražvalgos!

Vyresnieji broliai, kai išgirdo šitai skelbiant, émė ruoštis į kelionę:

— Padirbsim — nepadirbsim skraidantį laivą, bet pas carą papuotausim, patys pasirodysim ir žmonių pasižiūrēsim.

Seniukas ir bobutė vyresniuosius sūnus laikė esant protin-gus, gudruolius, nebesižinojo, kaip juos bemylėti, ir viską jiems daryti leisdavo. Ir ši kartą tévas motina nė žodžio nepasaké, émė brolius į kelionę ruošti. Motina prikepė pyragų, iðdėjo saldaus antpilo. O tévas įtaisė viską, ko meistrams reikia. Atsi-sveikino broliai su tévais ir iškeliaavo.

Nuėjo kokius dešimt varstų, o vyresnysis brolis ir sako:

— Geresnés kaip čia miško medžiagos mes niekur nerasiim. Kirskim medžius ir dirbkim skraidantį laivą.

— Pirma reikia išgerti ir užkasti, o tik po to kibti į darbą, — atsiliepė vidurinysis brolis.

Ir vos broliai spėjo susësti ir maišelius nusiimti — šit iš kaž-kur, lyg iš po žemiu išdygęs, atsirado senas senas seniukas, vos bepaeinantis:

— Pavalgydinkite mane, gerieji jaunikaičiai, gal būsiu jums kam nors naudingas.

Broliai nusijuokė ir vieniu balsu atsakė:

— Eik tu skradžiai, iš kur atsiradės! Pyragus mes ir be ta-vęs įveiksim.

Senis tą pat akimirką dingo, tarytum jo nė nebūta.

O broliai saldaus antpilo iškaušo, pyrago pavalgė ir atvirto dusnūsti.

Miegojo, miegojo, pabudo ir ēmė medžius kirsti, skraidantį laivą dirbtį.

Kiek jie kamavosi, kiek jie dirbo, medžio daugybę išgadino, o padirbtį nieko negalėjo.

— Laiko visiškai maža beliko, nebér kada mums čia kniūstis, galim nepaspėti į caro puotą, — sako vyresnysis brolis.

Viduriniųjam broliui ir visai darbas nebemielas. Jis sako:

— Be reikalo tik tąsémės. Ar tai girdėtas daiktas, kad laivai skrajotų?! Eime pėsti, dar spésim nueiti.

Užsimetė per petj maišelius ir traukė į sostinę.

O tuo tarpu Ivanas Užkrošninis prašosi:

— Tėte ir mamyte, leiskit mane į caro puotą!

Tėvai atkalbinėja:

— Gulék tu ant krosnies, Ivanai! Ar tai tau į caro puotą eiti, gi tu neturi nei drapanos, nei apsiauti kuo, ir pats tu visas murzinas, pelenuotas!

O Ivanas vis savo:

— Leisit — eisiu, neleisit — vis tiek eisiu.

Tėvas motina papyko, ēmė sūnų barti:

— Eik jau, eik, juokink gerus žmones! Tegu caraitė turės gardaus juoko, į tame, jaunikį, žiūrėdama!

Ibruko jam motina į maišelį žiauberę sužiedėjusios duonos, pasémė į abriną šaltinio vandens.

Ivanas nulipo nuo krosnies, pasiémė maišelį ir, kaip buvo, taip ir išėjo — su senom kelnėm, su senais marškiniais.

Kaimynai juokiasi:

— Ei, žiūrėkit, žiūrėkit, Ivanas Užkrošninis pas carą į piršlius išeina!

O jaunikaitis éjo, éjo ir priéjo tą vietą, kur vyresnieji broliai skraidantį laivą buvo dirbę. Atsisédo ant kelmelio. Ir staiga, kur buvës kur nebuvës, it grybas iš žemų išaugës, atsistojo priešais jį senas senas seniukas, vos bepaeinantis:

— Gerasis žmogau, pavalydink, pagirdyk mane, senj, gal būsiu tau kam nors naudingas.

— Aš mielai tave, seneli, pavalydinčiau ir pagirdyčiau, tik tai kažin, ar tu valgysi: aš, matai, teturiu tik sužiedėjusios duonos ir vandens, — taré Ivanas ir jau émësi maišelj.

— Ačiū, jaunikaiti, už malonų žodj! Trauk, ką turi.

Ivanas tuo tarpu maišelj atriso, žiūri ir savo akimis netiki: kas pasidarë? Vietoje sužiedėjusios duonos kampelio — minkštasis kvietinio pyrago raguolis, o vietoje vandens abrine — medus, šviežias, kvepiantis. Žiūri čia į raguolį ir medų, čia į seniuką žvilgtelia, o seniukas šypsosi:

— Vaišink, jaunikaiti, svečią, tik ir savęs neužmiršk.

Pavalgé abu, pagéré, kiek noréjo. Seniukas ir sako:

— Žinau, kur tu keliauji, ir aš tave kuo galédamas paremsiu. Jei darbo nebijai ir ant miego nesi per stalgus, tai pamokysiu tave, kaip skraidantį laivą pasidirbtí.

Padavé seniukas Ivanui maišelj:

— Čia yra viskas, ko mums reikës. Eiñe, jau metas darbo griebtis, laiko turime visai mažai.

Parinko seniukas miške tris medžius:

— Griauk šituos medžius! Pasakyti, parodyt aš galiu, bet dirbtí tai jau gausi vienas. Aš jau savo atidirbau: rankos nebelinksta, sveikatos visiškai nebeturiu.

Ivanas stvérësi darbo: tris dienas ir tris naktis rankų nesudėjo ir akių nesumerkë.

Trečiai dienai baigiantis seniukas sako:

— Dabar atgrüük pasilséti, o aš imsiuosи dailinti.

Kiek jis ten miegojo, tas Ivanas, kiek ne, tik žiūri — budina jį seniukas:

— Kelkis, jaunikaiti, drauge mano mielasai! Laikas tau keliauti.

Atsimerkė Ivanas ir mato: siūbuoja ant inkaro skraidantis laivas. To laivo burės šilkiniės, stiebai sidabriniai.

Atsisveikindamas seniukas pasakė:

— Visus, ką bekeliaudamas pavysi, vadink sau į draugę.

Įlipo Ivanas į laivą, inkarą pakélė, tai kad lékė tas laivas — ir nulékė viršum miško, viršum girių, pačiais padebesiai. Išskrido jaunikaitis į caro puotą.

Skridęs paskridęs, mato žemėj tokį senį. Tas senis ausi pri-glaudęs prie žemės guli ir klauso.

— Ko tu, seneli, klausai? — sako Ivanas.

— Aš esu Girdenis ir klausau, ar susirinko pas carą svečiai į puotą, — atsakė senis.

— Skrisk su manim, Girdeni!

— Ačiū, o jau buvau visai pavargęs.

Skridę paskridę, mato žemėj tokį senį. Šokuoja senis keliu viena koja, o kitą koją pasirišęs.

— Ko tu, seneli, kamuojiesi, šokuoji viena koja? — klausia Ivanas.

— Einu į caro puotą, tai, mat, jei kitą koją atsiriščiau, biju, kad nepralékčiau pro miestą. Aš, mat, pats greitasis greitenis pasaulyje.

— Sésk su mumis į laivą!

Įsėdo Greitenis, ir dabar jau jie trise.

Skrenda jie toliau ir mato: stovi žemėje ant kelio senis ir tai-ko iš šautuvo, niekur nei paukščio, nei žvėries nematyti.

— I ką tu, seneli, taikai?

— Ogi, mat, už devynių marių, už devynių girių tupi ant šakos tetervinas kurtinys, tai aš noriu tą teterviną nušauti ir nunešti carui dovaną, — atsako senis. — Aš, matai, esu Šaudenis.

Tad Ivanas jį vadina:

— Sėsk į laivą, skrisim į caro puotą.

— O, tai ačiū! — atsakė senis. — Man kaip tik tenai ir reikia.

Įlipo senis į laivą, ir jie jau keturiese.

Skridę paskridę, jie pavijo dar vieną senį.

— Ei, seneliuk, kur eini, kur keliauji, — klausia Ivanas, — ir kuo tu vardu pavarde?

— Aš vardu Šaltis, pavarde Šalčiūnas, o kur einu ir iš kur, tai tu manęs neklausk, nekamantinėk. Verčiau priimk mane į laivą, gal tau kada naudingas būsiu.

— Sėsk, seneli, sėsk! Skrisim visi į caro puotą.

Įsėdo Šaltis Šalčiūnas į laivą, ir jie kaip bematant nuskrido į sostinę.

Mieste žmonių kad prisirinkę — baisiausia, vis į caro puotą, į jaunikių pražvalgas.

Pamatė žmonės — laivas atskrenda: jo burės šilkinės, stiebai sidabriniai — ir émė šaukti:

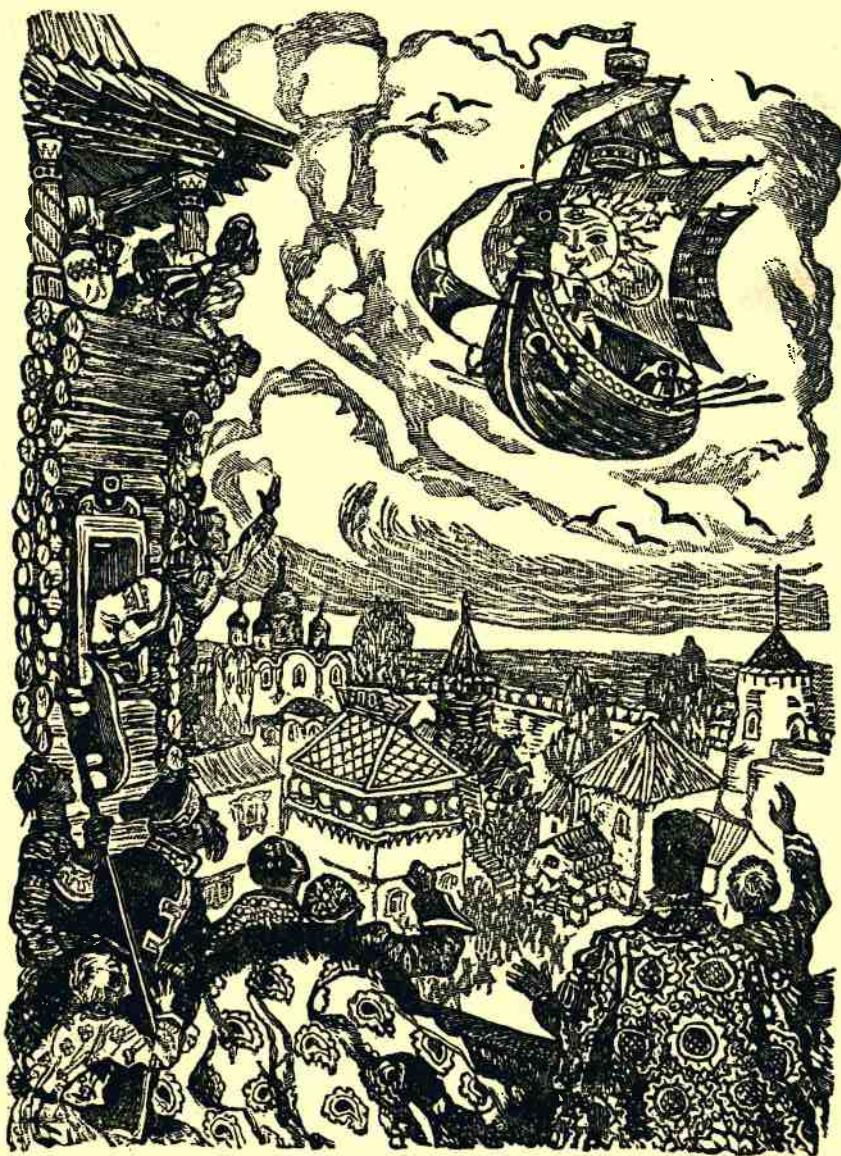
— Va, kur jaunikis! Va, kas caro žentas bus!

Émė kepures į aukštą mėtyti.

Nusileido skraidantis laivas tiesiai į caro dvarą.

Išbėgo iš menių didžiūnai, po jų ir pats caras su cariene, o iš paskos ir caraitė su auklėmis ir mergomis kambarinėmis. Bėga jaunikio pasitiki.

Išmetė Ivanas inkarą, sustojo laivas, siūbuoja. Émė lipti iš laivo Girdenis, Šaudenis, Greitenis ir Šaltis Šalčiūnas, o paskui juos ir Ivanas Užkrošninis kopija. Kelnės to Ivano — lopas ant

7. Stebuklingos uogos

lopo, marškiniai pakuliniai, pats visas skiedruotas, dažais išsi-
terliojės.

Klausia didžiūnai:

— O kur jaunikis? Kas skraidantį laivą padirbo?

Prasiskyrė seniai, rodo į Ivaną:

— Tai jis, Ivanas Užkrošninis, tokį skraidantį laivą padirbo.

Pažiūrėjo carienė į jaunikį, suplojo rankom, ašarom apsipyly, paskui puolė prie dukters, ēmė caraitę kabinėti, šaukti:

— Ok, tu vargeli, vargeli mano! Tai va, kam savo baltąja gulbelę auginome, puoselėjome, ant rankų nešiojome! Neprausta-
burniu i mužikui juodnugariui.

Po carienės ir caraitė su auklémis ir nešiotémis ēmė verkti raudoti.

Išgirdo caras, kaip carienė verkauja, ir pats ēmė šniurkšeti. Paskui tik sujudo rankom mosuoti, kojom trypti, barzdą kratyti, ēmė šaukti rékti ant piršlių:

— Ko jūs iš manęs tyčiojatės? Parodykite tikraji jaunikį! Atveskite tą jaunikaitį, kur skraidantį laivą padirbo!

Tuo tarpu žmonių kad prilékė — akim aprépti negali: visi, kas tik buvo į caro puotą suėję, suvažiavę, ir visi miesto gyventojai į skraidantį laivą ir į Ivaną žiūri, akių nenuleidžia.

O caras šaukia, niršta:

— Niekaip gyvai nepatikésiu, kad mužikas būtų skraidantį laivą padirbės!

Seniai išsiskyrė, į visas keturias puses nusilenkė, o carui ir carienei — skyrium:

— Laivą padirbo Ivanas Užkrošninis, jis ir yra jaunikis.

Ir visi žmonės ēmė šaukti:

— Caro žodis nepakeičiamas: kas skraidantį laivą padirbo, tas ir turi caro žentas būti!

Tada caraitė treptelėjo koja:

— Nenoriu už tokio jaunikio tekėti!

Išgirdo carienė ją taip sakant, pravirko dar labiau. Auklės, nešiotės ir mergos kambarinės pačiupo ją už parankių ir nuvedė į jos rūmus.

O caras nutilo, kaip debesis apsiniaukė ir stovi. Paskui nūmojo ranka:

— Na tai, mieli sveteliai, taip, matyt, ir turės būti. Eime geriti valgyti, o caraitės į jungtuvės rengti.

Susėdo svečiai už stalų ąžuolinių. Sédi, puotauja. O caras su artimaisiais didžiūnais — skyrium už stalo: negeria, nevalgo, tiktai susirūpinę galvas suka.

— Kaip mums tą Ivaną Užkrosninį, mužiką, sodžiaus išskėtėli, iš pasaulio išbūti? Ir skraidantis laivas paliks man, ir nuostolio neturėsiu: išsirinksiu žentą kilmungos giminės, — sako caras.

Atsistojo visų seniausias didžiūnas, nusilenkė lig juostos:

— Neliepk, care, man, seniui, galvą kirsti, leisk žodį tarti!

— Kalbék, didžiūne, mes paklausysim.

— Care valdove, liepk jaunikiui gauti už devynių jūry, už devynių girių užjūrio paukštį ir laiko teduok vieną valandą. Jei neatneš laiku, po valandos jam galvą nuręsim.

Pasakė Ivanui, ką caras liepia.

— Nenusimink, jaunikaiti! — sako Šaudenis. — Aš tą paukštį nušausiu, o Greitenis per pusvalandį parneš nulékęs — ir bus po visam.

Sulig šiaisiai žodžiais tik nutaikė ir pokšt, ir Greitenis koją atsrišo ir tą pat akimirką dingo, tarytum vėjas jį kur nupūtė.

Girdenis priglaudė ausį prie žemės ir sako:

— Jau pusę kelio nubėgo.

Po minutės vėl paklausė:

— Paukštį paémė ir gręžiasi atgal.

O puota eina savo ruožtu: svečiai geria, valgo, jaunikį ir jaunąjį garbsto, o kiti jau ir dainas émė traukti.

Ivanas su draugais laukia. Šit jau valanda baigiasi, o Greitenio nér ir nér.

Tada Girdenis vėl greit ausj prie žemės pridėjo ir sako:

— Miega, kad jí vanagai, pusiaukeléj! Girdžiu, kaip knarkia. Griebé Šaudenis šautuvą, nutaiké ir šové.

Po minutės atlékė Greitenis, atnešé užjūrio paukštį. Atidavé paukštį carui. O Greitenis atsigavo priilsés ir sako:

— Nubégau tenai vienu akies mirksniu, paémiau paukštį, o grįždamas susimaniau nusnūsti pusvalandj: vis tiek, manau, anksčiau nei reikia pareisiu, — tik užmigau taip kietai, jog jei nebūtų nukritusi medžio šaka, nebūtų manęs pabudinusi, tai lig vakaro būčiau išmiegojės!

O caras, kai sužinojo, kad paukštį Ivanas gavo, labai įširdo, blošké žemén karūnā, émė siauteti, šaukti ant didžiūnų:

— Eikit kiaulių ganyti, jei negalit mužiko įveikti!

— Care valdove, pakeisk rūstybę į malonę! — lankstosi didžiūnai. — Išbūsim mes Ivaną Užkrošninj, nemins jis daugiau žalios žolės! Yra tavo pirtis. Liepk tą pirtį prikūrenti priploškinti, o Ivanui su palyda liepk joje nusivanoti. Tenai jeis, iš ten nebeišeis — gyvi sudegs.

Dvyliką vežimų beržinių malkų sukūreno, kad prikūreno pirtį — artyn prieiti negali!

Pašauké caras Ivaną su seniais:

— Na, žente būsimasis ir jūs, piršliai brangūs, eikite šiandie išsimaudyti, nusivanoti. Rytoj vesim jaunuosius į jungtuves.

Uždaré juos pirty, o ten tokia karštybė, jog dvasios atgauti negali.

Šaltis Šalčiūnas tik šniūkš, pūkš į vieną kertę, į kitą kertę, — tuoju nebe taip karšta; šniūkš, pūkš į trečią kertę, į ketvirtą — ir visai pirtį išaušino.

Praėjo kiek ten laiko, siunčia caras tarnus:

— Eikit, surinkit mužikų kaulus ir užkaskit.

Caro tarnai pirtį atidarė ir savo akimis netiki: Ivanas ir jo seniai gyvi, sau gražiausiai sėdi ir niurna:

— Kaip čia maudytis tokioje pirtyj, jei visos sienos apšerkšnijusios, nors tarakonus šaldyk!

Tarnai išsigando, šoko lékti nuo pirties tolyn.

Ivanas Užkrošninis nušoko nuo plautų:

— Ech, kad taip turėčiau kariuomenės, parodyčiau tam carui, kaip su manimi juokus krēsti!

— Cia tai ne bėda, — Šaudenis sako. — Eime į lauką!

Išėjo jie visi į lauką, pamojo Šaudenis savo šaudykle kartą, kitą ir trečią — ir, kur buvę kur nebuvę, ėmė plaukti į juos karreiviai, ir raiti, ir pėsti. Eina pulkai, būgnus muša, „ura“ šaukia, šaudo.

Nuvedė pulkus Ivanas prie caro dvaro.

Pamatė caras kariuomenę, o priešais — Ivaną su savo seniais, išpuolė į didžiųjų prieangį, koja treptelėjo, rankas skėstelėjo:

— Oi, matyt, nebeišsisuksiu iš bėdos — reiks dukterį leisti už mužiko, ką gi bedarysi! Tik ne aš būsiu, jei tą negarbė pamiršiu. Laiko turime daug — išbūsiu aš jū.

Girdenis tą kalbą nugirdo, pasakė Ivanui Užkrošniniui ir pridūrė:

— Žiūrėk, kad nepasiduotum jo įkalbinėjimams ir prisigerinimams, o jei ne — išbus tave caras.

— Pats matau, ką jis galvoja. Nevertėjo man čia į piršlius važiuoti! Pats dabar matau, kaip reikia su caru šnekėti.

Tuo tarpu kariuomenė priėjo ligi pačių vartų. Išbėgo caras pasitikti, o pats malonus meilingas:

— Mūsų viskas suruošta, tik jaunikio belaukiame. Seniai metas į jungtuves važiuoti.

Nusijuokė Ivanas Užkrošninis ir sako:

— Plonas tavo liežuvis, tik labai šmaikščiai drožia! Pakrėtei juoką su manimi — pakaks. Nešdinkis iš mūsų karalystės gražiuoju, kad nė cariško kvapo čionai neliktu!

Išgujo Ivanas Užkrošninis carą su jo visais didžiūnais ir pats ēmė tą karalystę valdyti.

MARJA MOREVNA

Seniai labai seniai, toli labai toli, gyveno sau viename krašte caras. Jis turėjo sūnų, caraitį Ivaną, ir tris dukteris: caraitę Marfą, caraitę Olgą ir caraitę Aną.

Suseno caras. Sako jis kartą caraičiui Ivanui:

— Nebeilgai aš begyvensiu. Po mano mirties, sūnau mielas, valdyk tu karalystę, o caraites, savo seseris, išleisk už tų vyru, kurie pirmieji pasipirš.

Greitai mirė senasis caras. Pasielvartavo, pasikrimto caratis Ivanas, bet ką darys? — émė karalystę valdyti.

O caraitės Marfa, Olga ir Ana rauda aimanuoja.

Joms caraitis Ivanas ir sako:

— Eime, sesutės, į caro sodą pasivaikščioti, gal kiek apsi-maldysime.

Išėjo į priebutį. Ūmai pakilo juodas debesis ir vėtra. Grjžo jie į rūmus, o tuo tarpu trenkė perkūnas, ir, kur buvęs kur ne-buvęs, jlékė į menę Varnas. Davësi Varnas į grindis ir pavirto narsiu jaunikaičiu:

— Caraiti Ivanai, leisk už manęs caraitę Marfą!

Atsiminė caraitis Ivanas, kas tévo liepta buvo.

— Jei tu patinki seselei, tegu eina.

Caraitė Marfa ištakėjo už Varno Varnaičio, ir išsinešé jis ją pas save, į Varnų žemę.

Kitais metais caraitis Ivanas pavadino caraites Olgą ir Aną į caro sodą pasivaikščioti.

Išėjo į orą, žiūri: pakilo juodas debesis, vėtra, griausmas. Ir vos jie spéjo subėgti į vidų, tuoj sugriaudė labai, ir į menę įskri-do Sakalas. Davësi Sakalas į grindis ir pavirto narsiu jaunikai-čiu.

— Sveikas, caraiti Ivanai! Aš į piršlius atéjau: leisk už manęs caraitę Olgą!

— Ačiū už garbę! Jei seselė norës eiti, kelsim vestuves.

Caraitė Olga sutiko. Vestuves iškélė, pavalgė pagéré, ir išsi-nešé Sakalas vidurinę seserj pas save, į Sakalų žemę.

Trečiais metais caraitis Ivanas su caraite Ana išėjo į caro sodą. Neilgai tevaikščiojo: pakilo debesis, émë griausti, žaibuoti; paréjo namo. Tuo tarpu trenkė perkūnas, ir jlékė į menę Erelis. Davësi Erelis į žemę ir pavirto tokiu gražiu jaunikaičiu, jog nė kaip apsakyti, nė kaip aprašyti.

— Na, caraiti Ivanai, priimk svečią! Susigiminiuot su tavimi noriu: leisk už manęs caraitę Aną!

— Kaip seselė pati pasakys, taip ir bus!

— Matyt, broleli, atėjo metas ir man savo gūžtą sukti, savo namus steigt,— atsakė caraitė Ana.

Vestuves iškélė, ir išsinešė Erelis jauniausią seserį pas save, į Erelių žemę.

Ilgu pasidarė caraičiui Ivanui vienam.

— Josiu seselių aplankyt!

Prisakė didžiūnams šalį valdyti, o pats sėdo ant žirgo — ir tik dulkių sūkurys pakilo, kur jaunikaitis nujojo.

Jojo jojo, prijojo kitą karalystę ir mato: guli kariuomenė išmušta.

— Jei čia kas gyvas esat, atsiliepkit, pasakykit: kieno šita kariuomenė ir kas ją taip išguldė?

Atsiliepė vienas žmogus:

— Mes iš Kaščejaus žemės. Ėjome kariauti Marjos Morevnos — Kaščejaus nemirtingojo iš nelaisvės vaduoti, o ji mus beinančius sutiko ir visus išmušė; tik aš vienas ir palikau gyvas.

Nustebos caraitis Ivanas:

— Štai kokių stebuklų esama pasaulyje — viena mergaitė kariuomenę sumušė! Kad bent pamatyčiau tokią galiūnę! — Ir paklausė: — O j kurią pusę nuvažiavo Marja Morevna?

— Suk, jaunikaiti, į dešinę: ten ji nuvažiavo.

Pasuko caraitis Ivanas žirgą į dešinę ir nujojo. Trečią dieną pamatė plyname lauke palapines. Prie palapinių sargybos stovi. Prijojo arčiau prie tų baltos drobės palapinių. Sutiko jį pati Marja Morevna.

„Ne be reikalo ją žmonės gražuole vadina, — pagalvojo caraitis Ivanas: — kitos tokios gražios nerasi visame pasaulyje.“

O Marja Morevna meiliai pasisveikino:

— Sveikas, narsuoli jaunikaiti! Kokios tu giminės ir kaip vadiniesi?

— Esu iš caro šeimos, o mano vardas paprastas, lengvas: caraitis Ivanas.

— Ar savo noru keliauji, caraiti Ivanai, ar kokio reikalo spriamas?

— Narsuoliai jaunikaičiai visada savo noru keliauja.

— Na, jei taip, tai skubėti nėra ko, pasibūk, paviešek mano šalyje.

Su džiaugsmu caraitis Ivanas apsibuvo, paviešėjo pas ją savaitę ir smarkiai pamilo gražiąjų caraitę.

Marja Morevna irgi pamilo caraitį Ivaną.

Greit iškėlė vestuves ir toliau jau gyveno kartu.

Kiek ten laiko gyvenus, kiek pagyvenus, prireikė Marjai Morevnai pavažiuoti į kitą šalį, sesers aplankytį. Ėmė ji ruoštis į kelionę, caraičiui Ivanui prisakė:

— Valdyk šalį, visko žiūrėk. Po visus rūmus vaikščiok, tik neik į tą kamarą, kur durys karna užrištos, derva užantspaudotos. Jei manės nepaklausysi — bus blogai!

Padavė raktų ryšulį ir išvažiavo.

Neiškentė caraitis Ivanas, puolė į tą kamarą, kur negalima eiti.

Duris atidarė ir žiūri: kamaroje ugnis kūrenasi, ant ugnies katilas kaba, o katile senis sėdi, baisus, žalias. Jo rankos kojos prikaustytos prie katilo geležies grandinémis. Kai pamatė caraitį Ivaną, ėmė prašyti:

— Gerti man, gerti paduok! Treji metai vandens nesugéręs!

Pagailėjo jo caraitis Ivanas, padavė kibirą vandens. Išgérę senis kibirą vandens ir ēmė prašyti dar. Padavė jam caraitis Ivanas kitą kibirą, po to ir trečią.

Kai senis išgėrė trečią kibirą, tik papurtė grandines, ir vienos sutrūko it sudūlėjė siūlai. Iššoko iš katilo.

— Na, caraiti Ivanai, grąžinai tu man, Kaščejui, pirmynkiščią jégą — tiek tu bematysi dabar Marją Morevną, kaip savo ausis!

Išlékė Kaščejus nemirtingasis iš kamaros, pasivijo Marją Morevną, sugriebė ją ir išsinešė į savo žemę.

Pasielvartavo caraitis Ivanas ir ēmė į kelionę rengtis:

— Kad ir visą margajį pasaulį apkeliausiu, o surasiu Marją Morevną!

Jojo, jojo ir prijojo nuostabius rūmus. Priešais rūmus aukštasis ąžuolas, o ąžuole Varnas tupi.

Pakilo Varnas iš ąžuolo, davësi į žemę ir pavirto jaunu vyru:

— Sveikas, broliuk mielas!

Išgirdo caraitė Marfa, išbėgo į priebutį svečio pasitikti. Įvedė caraitį Ivaną į rūmus, ēmė vaišinti.

Caraitis Ivanas pernakvojo, rytą pakilo anksti, nusiprausė baltai ir taré:

— Reikia man joti — Marjos Morevnos ieškoti!

— Ė, brolau, su galva įgijai žmoną, tik be galvos praradai, — taré Varnas Varnaitis. — Sunku su Kaščejum nemirtinguoju kariauti!

Caraitė Marfa pravirko:

— Neik, broleli: užmuš tave Kaščejus!

— Ar taip, ar taip vieną kartą mirti reikės, sesele! Narsiam vyrui ne apie mirtį, apie gyvenimą reikia galvoti.

Ir atsisveikino.

Varnas Varnaitis davė varno plunksną:

— Saugok šitą plunksną! Jei bėda tave ištiks — aš žinosiu ir kuo galédamas padésiu.

Padėkojo caraitis Ivanas svainiui ir seseriai ir išjojo iš Varno karalystės.

Jojo dieną, jojo kitą. Trečią dieną pamatė rūmus, dar gražesnius už anuos. Priešais rūmus trys ąžuolai auga, o visų aukščiausiajame Sakalas tupi.

Nusileido Sakalas, atvirto jaunu vyru ir sušuko:

— Caraite Olga, išeik brangaus svečio pasitikti!

Išbėgo vidurinioji sesuo. Iš džiaugsmo nebežino, kur besodinti caraitį Ivaną, kuo bevaišinti.

Privaišino, privalgydino, miegoti paguldė. Ligi tik švistī pradėjo, caraitis Ivanas pakilo ir atsisveikina:

— Ačiū už vaišes, reikia man joti, savo žiūrėti.

— Paviešek, broleli, bent savaitėlę, — prikalbinėja caraitė Olga.

Sakalas Sakalaitis sako:

— Sunku tau bus, bet ką darysi: pats kaltas, keliauk sau! —

Ir padavė jam sakalo plunksną: — Laikyk prie savęs!

Atsisveikino caraitis Ivanas ir išjojo iš Sakalo karalystės.

Jojo, jojo ir pamatė gražių gražiausius rūmus. Priešais rūmus — devyni aukšti ąžuolai, pačiamе aukščiausiajame Erelis tupi.

Nusileido Erelis žemén ir pavirto jaunu vyru:

— Seniai tavęs laukiu, broleli!

Įsivedė caraitį Ivaną į rūmus:

— Caraite Ana, ką turi virus, iš krosnies trauk, viską ant stalo krauk!

Caraité Ana pripuolė, apsikabino broli. Uždengė stalą. Višokiu valgių pridėjo, vyno midaus prinešė.

— Valgyk, gerk, brangus sveteli!

Caraitis Ivanas pernakvojo, o ryta anksti émė ruoštis į keliонę.

— Vai, broleli, geriau jau tu niekur nebeitum, o pas mus viešétum! — prikalbinėja caraitė Ana. — Užmuš tave Kaščejus!

— Geriau jau man negyventi, nei be Marjos Morevnos būti! — Ir atsisveikina.

Erelis Ereliūnas padavė jam erelio plunksną:

— Kad su savim šitą plunksną turėsi — aš žinosiu, jei tave bėda ištiks.

Caraitis Ivanas svainiui ir seseriai padékojo, šoko ant žirgo ir išjojo į Kaščejaus karalystę.

Jojo jojo, jojo jojo ir prijojo aukštus rūmus. O prie lango Marja Morevna liūdna sėdi.

Pamatė caraitį Ivaną, graudžiai pravirko:

— Oi, caraiti Ivanai, sakale mano raibasis, kam tu čia atjovai? Manęs vis tiek neišvaduosi, tik save pražudysi. Grjš namo Kaščejus — nebeliksi gyvas! Nepaklausei manęs — ir pri-darei bédos.

— Atleisk, Marja Morevna, man šitą kaltę, daugiau taip nedebarysiu! O dabar skubék, ir jokim, kol Kaščejus namo nepar-grižęs.

Susiruošė Marja Morevna, ir jie išjojo.

O Kaščejus tuo metu iš svečių namo grijo.

Ęmė po juo arklys klupinéti.

— Ko tu klupinéji? — suriko Kaščejus. — Gal bédą kokia, nelaimę pajutai?

Arklys atsakė:

— Caraitis Ivanas Marją Morevną išgabeno!

— O ar mes galim juos pavyti?

— Galima kviečius paséti, — sako arklys, — sulaukti, kol užaugs, nupiauti ir iškulti, sumalti ir ragaiši iškepti, tą ragaiši suvalgyti ir po to joti — ir tai pavysim.

Kaščejus tik šoko ir kaip mat privijo caraitį Ivaną su Marija Morevna.

— Na, vyruti, pirmąkart tavęs pagailėjau dėl to, kad tu mane vandeniu pagirdei, stiprumą grąžinai, ir ši kartą dovanoju, o jau trečiąkart nesirodyk man akyse: sukaposiu į kąsnelius!

Puolė ant jo caraitis Ivanas su kalaviju.

Nusijuokė Kaščejus:

— Kvailas tu, caraiti Ivanai, jei manai, kad man savo jėga ir kalaviju ką padarysi. Manęs kalavijas neima ir jokia jėga įveikti negali.

Pagriebė Mariją Morevną ir dingo iš akių.

Paliko caraitis Ivanas vienas. Pasišérė arklį, ir vėl nujojo į Kaščejaus karalystę. Kaščejaus arkliui trys šuoliai, o caraičiui Ivanui trys savaitės joti.

Kaščejaus tuo laiku namie nebuvo. Caraitis Ivanas užsikélé ant žirgo Mariją Morevną, ir jie išjojo.

Grįžta Kaščejus namo, arklys jam sako:

— Namie pas mus ne viskas gerai. Caraitis Ivanas Mariją Morevną išsigabeno.

— O ar mes galim juos pavyti?

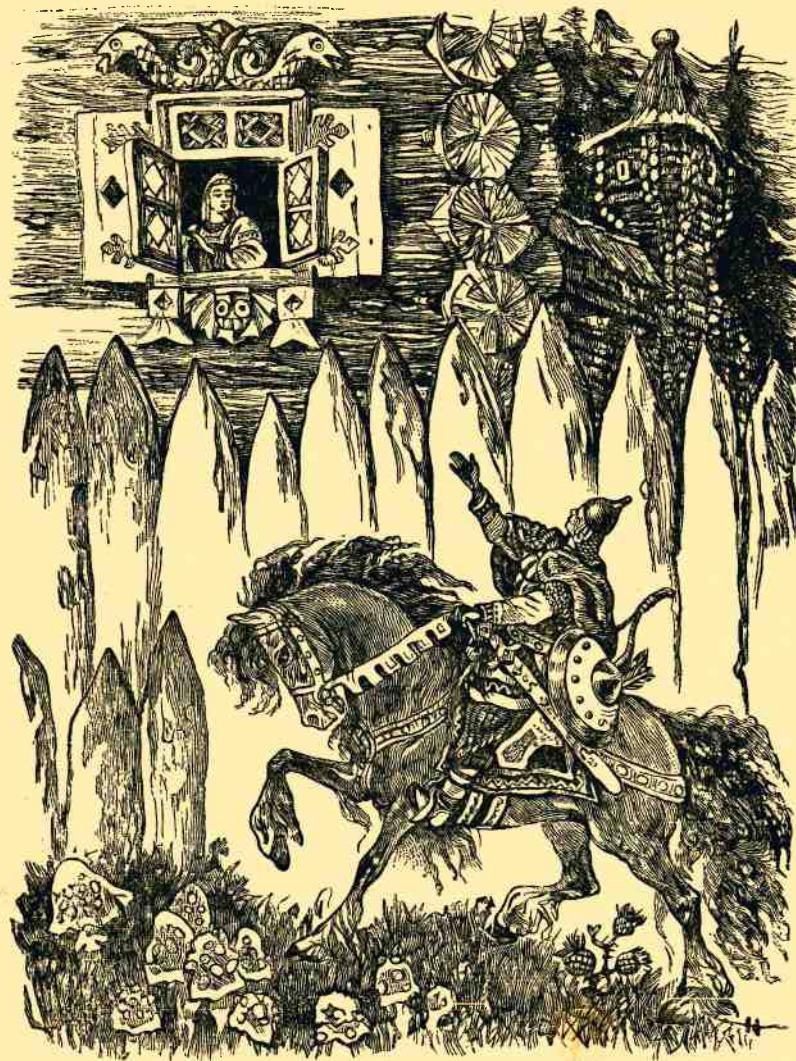
— Galima kviečių pasėti ir užauginti, nupiauti ir iškulti, alaus padaryti, tą alų išgerti ir išsimiegoti — ir tai dar pavysim.

Kaščejus tik šoko į privijo caraitį Ivaną.

— Sakiau tau — žiūrėk, kad kitąkart nebepakliūtum man į akis!

Išsitraukė užburtą savo kalaviją ir sukapojo caraitį Ivaną į kąsnelius — tegu lesa šarkos ir varnos!

Tuo laiku Varnui, Sakalui ir Erelui ant plunksnų kraujas pasirodė.

Matyt, brolelj nelaimė ištiko!

Ir visi trys sulékė ten, kur caraitis Ivanas gulėjo.

Varnas nuskrido atnešti sveikojo vandens, Sakalas — gyvojo vandens, o Erelis šaltinio vandeniu nuplovė kiekvieną galėlį ir visus sudėjo į vieną kūną, kaip turi būti. Varnas ir Sakalas grjžo. Pašlakstė kūną sveikuoju vandeniu — sveikas; pašlakstė gyvuoju vandeniu — krüptelėjo caraitis Ivanas, atmerkė akis ir atsistojo:

— O, kaip ilgai aš miegojau!

— Per amžius tu būtum nebeatsikėlęs, jei mes tavęs nebūtume atgaivinę, — atsakė svainiai. — Eime pas mus į svečius!

— Ne, broliukai, ne laikas man į svečius vaikščioti, reikia Marją Morevną vaduoti.

Padékojo svainiams ir išvyko į Kaščejaus karalystę.

Pamatė jį Marja Morevna, iš džiaugsmo ir verkia, ir juokiasi:

— Ar tai tu čia, mano brangusis caraiti Ivanai?

— Aš, kas gi kitas. — Ir papasakojo, kaip svainiai jį išbédos išvadavo. — Matyt, jėga nei kalaviju nejveiksiu Kaščejaus. Jis gudrus, ir reikia jį gudrumu pergalėti. Sužinok, iš kur jis gavo arklį, kuris viską žino, ir kame yra Kaščejaus mirtis.

Pavalgydino jį Marja Morevna ir sako:

— Eik, slépkis rūsyje, tuoj Kaščejus parléks.

Tik nusileido į rūsi caraitis Ivanas, tuoj sutrinko subildo — parlékė Kaščejus. Meiliai pasitiko jį Marja Morevna:

— Seniai norėjau tave klausti: iš kur tu gavai tokį arklį ir kame yra tavo mirtis?

— Arklį gavau už devynių kalnų, už devynių girių. Ten už ugnies upės gyvena mano teta Jaga Jagišna.

— O kaipgi tu per ugnies upę persigavai?

Parodė Kaščejus skarelę:

— Pamoji skarele triskart į kairę — aukštas tiltas atsi-randa, ugnies nepasiekia. Į dešinę triskart — nebér tilto.

Marja Morevna sako:

— Kad žinočiau, kame yra tavo mirtis, tai saugočiau tave labiau kaip savo akį.

— Mano mirtis šluotražyje, o šluotražis pakrosny.

Marja Morevna šoko, ištraukė šluotražį, į šilko skarelę ji su-vyniojo ir pastatė užstalej kertėj.

Nusijuokė Kaščejus:

— Kvaila tu, Marja Morevna! Mano mirtis — ne šluotražyje, o kiaušinyje, kiaušinis — antyje, antis — geležinėje skrynioje, o skrynia — po pačiu didžiuoju ąžuolu Bujano saloje, okeano vidury.

Kitą dieną išlékė Kaščejus medžioti. Marja Morevna pasakė viską caraičiui Ivanui, davė jam stebuklingą skarelę, ir caraitis Ivanas išėjo sau arklio susirasti.

Ėjo, éjo, peréjo devynis kalnus, devynias girias, privargo. Eina alkanas per dešimtą girią ir užeina užjūrių paukštį su mažais vaikais.

Buvo benorjis caraitis tą paukštį šauti, bet paukštis sako:

— Nešauk, jaunikaiti, nežudyk manęs ir mano vaikų! Aš tau kada gera padarysiu.

Paklausė caraitis Ivanas, eina toliau ir pamato didelį avili:

— Na, bent medaus pakabinsiu!

O bičių motinėlė sako jam:

— Neimk, jaunikaiti, medaus! Kol gyva atminsiu tavo gerumą.

Pagailo caraičiui Ivanui bičių, neémė medaus. Ir veikiai pri-éjo jūrą. Prie pat vandens, ant smėlio, lydys guli, žiopčioja.

— Va dabar tai radau ką valgyti.

O lydys ēmė maldauti:

— Leisk mane, jaunikaiti, į jūrą! Aš tau daug gera padarysiu.

Įmetė caraitis Ivanas lydį į jūrą, siūsiveržė diržą ir eina toliau. Netoli jūros pamatė trobelę. Trobelė stovi kitapus upės, o upėje ne vanduo teka, bet ugnis dega.

Pamojo stebuklingąja skarele į kairę tris kartus — atsirando tiltas viršum ugnies. Perėjo į kitą pusę, pamojo skarele į dešinę tris kartus — nebeliko tilto. Priėjo prie trobelės. Priesais trobelę dvylika karčių įsmeigta, ant vienuolikos karčių po žmogaus galvą pamauta, tik ant dvyliktosios nėra galvos.

Į priebutį kopė, duris atidarė, žiūri — trobelėje sėdi ragana žiežula, jai kojos kaulinės, nosis kaip žvakė, rankos kaip kailiai. Sėdi ragana, siūlus suka, kauline koja trepsi.

— Ko vaikštinėji, jaunikaiti? Nuo darbo bėgi ar darbo ieškai?

— Reikia man, senele, tokio žirgo, kokiais galiūnai didžia-vyriai jodinėja.

— Turiu, turiu tokį žirgą, tik reikia jį nusipelnyti. Na, bet ne trejus metus reikės tarnauti, tik tris dienas mano kumeles ganyti. Išganysi kumeles — duosiu žirgą; neišganysi — patį save kaltink: bus tavo galva ant karties.

Pavalgydino ji caraitį Ivaną ir liepė darbo imtis. Išleido dvylika kumelių. O kumelės išlakstė po laukus, po pievas, kiek-viena sau. Sėdi caraitis Ivanas ant pakelės akmens liūdnas: „Kur jas surinksi dabar?“

Sédėjo, sédėjo ir užsnūdo. Ir budina jį užjūrio paukštis:

— Kelkis, jaunikaiti, kumelės jau visos namie!

Eina caraitis Ivanas artyn į trobelę, girdi — rėkia ragana žiežula ant kumelių:

— Ko namo parlékėt?

— O kurgi nelėksi — kaip supuolė viso pasaulio paukščiai, vos akių mums neiškabino!

— Na, gerai, rytoj išlakstykit po girių tamsiasias!

Kitą dieną nespėjo caraitis Ivanas išginti kumelių — jos tik puolė į girių tankynes ir išlakstė į visas puses.

Vaikščiojo, vaikščiojo — nė vienos nerado; atsisėdo ant kelmelio. O šit jau ir diena vakarop. Tik girdi:

— Ž-ž-ž... Nesirūpink, caraiti Ivanai, gink kumeles namo.

Atsigrėžia ir mato: skraido aplink jį bičių motinėlę ir visos dvylika kumelių ant takiuko stovi.

Bitė kužda:

— Rytoj, kai parginsi kumeles, Jagai Jagišnai nesiodyk. Eik į pačią toliausią arklidę — tenai toks prastas arklelis drybso. Tu pasislėpk už édžių ir vidunaktį trauk su arkleliu į kitą upės pusę, o jei ne, tai neišliksi gyvas.

Nulékė sau bičių motinélė, o caraitis Ivanas rikteléjo, švilpteléjo, šermukšnio rykste šmaukštéléjo — ir lekia kumelės namo.

Parginė kumeles ir girdi, kaip ragana žiežula jas plūsta ir muša:

— Vél jūs neiškentét, namo parbègot!

— Tai kad negalima buvo iškësti: sulékė bitės iš viso pasaulio, taip émè gilti, taip émè pulti — vos gyvos palikome!

— Na gerai, nei pievose, nei giriose neatsilaikête — rytoj į jūrą lîskite.

Rytą kumelės išlakstė po visą pajūri į sulindo į jūrą.

Saulutė jau arti laidos, o caraitis Ivanas sëdi ant akmenėlio prie pat vandens, suka galvą: „Kur tu jas jūroje sugaudysi?“

Iškišo galvą iš vandens lydys ir sako:

— Nesirūpink, caraiti Ivanai, aš tau padësiu.

Ir tučtuojau sujudo subangavo jūra, ir išpuolė ant kranto visos dvylika kumelių.

Pamatė ragana žiežula kumeles, émė plūsti:

— Ai, vargas man su jumis, nè jūroje negaléjote nusislépti!

— Visos jūrų žuvys taip mus kandžiojo, kad nebegaléjom ištūrēti, — atsakė kumelės.

O caraitis Ivanas i pačią tolimiausią arklių išlinko, ligi vidunakčio už édžių išguléjo. Vidunaktį prastą arklių pasibalnojo ir išjojo. Ugnies upę pasieké, pamojo skarele triskart į kairę — atsirado tiltas. Perjojo į kitą pusę, pamojo skarele į dešinę ne tris kartus, o tiktai du — paliko tiltas plonutis plo nučiukas: vos laikosi.

Pabudo Jaga Jagišna, žiūri — niekur néra caraičio Ivano.

— Pats ištrūko ir arkli išjojo! Na palaukš, pavysiu, neištruks iš manęs!

Ir šoko vytis. Piestoje sédì, grūdekliu ragina, ražu pèdas užšluoja. Tik pasileido tiltu per ugnies upę, o tiltas per patį vidurj triokšt, ir sulūžo. Idribo Jaga Jagišna ir sudegė.

O caraičio Ivano arkliolis šilkinës žolelës paédë, trijų rytų rasose pasivoliojo ir toks žirgas pasidaré, kad tik galiūnamis didžiavyriams jodinéti!

— Na, caraiti Ivanai, aš visiškai atsiganiau. Jokim, kur tau reikia.

Caraitis Ivanas pamojo skarele triskart į kairę ir taré:

— Tegu atsiranda tiltas per jūrą, per okeaną, į tą salą, į Bujaną!

Ir pakibo ant jūros tiltas.

Sédo caraitis Ivanas ant žirgo, nujojo į Bujano salą ir émė kasti duobę po pačiu aukštuoju ąžuolu. Kasé, kasé — iškasé geležinę skrynią. Skrynią atvožé, išléké antis ir iškilo į padebesius.

Caras Ivanas įtempė tamprų lanką, nutaikė ir šovė strėlę. Antis nukrito į jūrą.

— Ką dabar daryti? Kad bent lydys padėtų man!

Tučtuojau, kur buvės kur nebuvės, pasirodė iš vandens lydys, pačiupo antį ir priplaukė prie krašto:

— Se tau, caraiti Ivanai, už tavo gerumą!

Paémė antį, išémė kiaušinį, suvyniojo į skarelę ir įkišo į balno kišenę. Užšoko ant žirgo ir prašo:

— Skubék į Kaščejaus žemę!

Marja Morevna išbėgo į priebutį:

— Oi, Ivanuška brangusis, tuoj Kaščejus grįš!

— Sėsk, Marja Morevna, ant žirgo, ir jojam. O Kaščejui tai aš užduosiu, jei jis susimanyis mus vytis!

Pasičiupo ją, ir jie išjojo iš Kaščejaus žemės.

Kaščejus namo joja, jo visa žinantis arklys klupinėja.

— Kokią bėdą nelaimę jauti? — sušuko Kaščejus.

— Bijok dabar tu caraičio Ivano, — tarė arklys.

Nusijuokė Kaščejus:

— Caraiti Ivaną seniai šarkos ir varnos sulesė!

— Varnas, Sakalas ir Erelis jį atgaivino. Jis mūsų žemėje buvo ir Marja Morevną pagrobė.

— Ar mes galim juos pavyti?

— Pavyti tai galima, tik tau gero tai nebus iš to!

Supyko Kaščejus ant arklio, sudrožė jam rimbu per šoną:

— Tavo darbas bėgti, o mano — tave raginti!

Arklys tik šoko ir iššoko aukščiau miškų, aukščiau kalnų ir émė vysi caraiti Ivaną su Marja Morevna.

Caraičio Ivano žirgas prašneko:

— Pasirenk, caraiti Ivanai, Kaščejus nebetoli.

Išsiémė caraitis Ivanas kiaušinį, o Kaščejus jau jau baigia privyti:

— Pažaukš, palaukš, vagie tu, dabar nebepaspruksi!
Davė caraitis Ivanas kiaušinį į žemę, ir toks buvo trenks-
mas, tarytum griaustinis sugriaudė. Cia Kaščejus ir mirti pa-
tiko.

Caraitis Ivanas sudegino jį ant laužo ir pelenus pavėjui pa-
leido. Pats persėdo ant Kaščejaus arklio, ir jojo sau abudu to-
liau be jokių bėdų, be jokių kliūčių.

Pasiviešėjo pas Varną, Sakalą ir Erelį, o po to caraitis Iva-
nas grįžo su jauna žmona į savo karalystę ir iškélė puotą, kad
būtų taukuota.

APIE DU BROLIUS — TURTINGĄ IR BETURTĮ

Gyveno sau du broliai. Vyresnysis buvo turtinas, o jaunesnysis beturtis.

Turtuolis tik puotauja, linksmybėse gyvena, o beturčiu iki taikart duonos kąsnelio stinga: vaikų pilna troba, ir visi kaip pupos.

Paskutinę karvutę pravalgė, ir priėjo tokia striukė, jog viškai nebeturėjo ko paduoti vaikams.

Sako beturtis:

— Einam, žmon, pas broli, paprašykim, gal miltų kokį maišeli duos.

— Ką gi, einam.

Ir nuėjo.

Tą dieną ten viešnagė buvo. Privažiavę svečių iš visų pakraščių: ir pirklių, ir popų, ir turtingų valstiečių, seklyčioje pri-sédę, valgo geria.

Beturtis ir jo žmona pasisveikinę prašo:

— Duok, broliuk, duonos, neturiu kuo vaikų valgydinti! Ateis ruduo — atsiteisiu.

Išnešė turtuolis sužiedėjusį kepalą, padavė ir sako:

— Lauke pasidarbuosite už jį dienelę kitą ir būsite atsiteisę. O prie stalo nepavadino. Skaudu jiems paliko, bet ką darysi? Padavė samdinė mergaitę giros, jie išgérė, ir tiek, ir išėjo namo.

Girdėti — svečiai seklyčioje dainuoja.

Sako beturtis:

— Žinai ką, žmon, uždainuokim ir mes. Tegu žmonės mano, kad ir vynu pavaišino.

— Ką čia kalbi niekus! Svečiams bepigu dainuoti, kad gar-džiai prisivalgę ir gerai išgérę, o mudviem bene dainos galvoj.

Neklausė beturtis, užtraukė dainą, ir pasigirdo jam du bal-sai: kažkas plonyčiu balseliu taria.

— Ar tu čia, žmon, padedi man dainuoti?

— Ką tu! Nė nemanau.

— Tai kas gi dar čia dainuoja?

— Nežinau, — atsako žmona. — Nagi uždainuok, paklau-sysim.

Jis vėl uždainavo. Dainuoja vienas, o girdėti du balsai: kažkas plonai taria. Sustojo. Klausia beturtis:

— Kas čia taria man dainuojant?

— Tai aš, tavo Béda.

Apsigręžė ir žiūri — čia pat stovi mažutytė kaip pirštelis bobutytė, visa vieni skarmalai.

Jis riktelėjo jai:

— Na, ko čia stypsai ant vėjo? Lisk, šit, į mano maišą, panėšesi.

Įlindo Béda į maišą, o beturtis tą maišą užrišo tvirtai tvirtai, ir eina visi toliau.

Namie šeimininkė atriekė vaikams po riekę duonos, pavalgydino ir guldo juos miego.

Vyras neina gulti, piausto, obliuoja lentas.

— Naktis ant nosies, tai ką čia sumanei dar meistrauti? — klausia žmona.

— Tylėk, žmon, aš grabą kalu. Reikia Bédą palaidoti: atsiųko, pasiutélė, šikšna pasmirdo!

Šit grabą sukalė, Bédą įguldė ir gerai gerai užkalė dangti vinimis.

Pasiémė lopetą ir išnešė grabą į kapus. Iškasė ten giliaj duobę, įleido Bédą ir tik pakilo užkasti — girdi, džengtelėjo lopeta į kažką. Pasilenkė, žiūri — aukso gabala rado. Tuoj greitai kapą užkasė, žemę sumynė:

— Gulėk sau čia, mes dabar gyvensim be Bédos!

Paréjo namo, atgulė miego.

Kitą dieną nuėjo į miestą, pardavė ten auksą. Už tuos pinigus nusipirko arkli, karvę ir grūdų tris vežimus. Daugiau pripirko visiems vaikams ir žmonai drabužių, apavo ir dar pinigų liko sočiai. Trobą pataisė, visus reikalus apsigynė, émė darbuo-

tis sau, gyventi žmoniškai ir piktą laiką užmiršo. Visur jam ēmė sektis: ir javas užderėjo, ir žuvies prigaudė į valias, ir vakių pradėjo paaugti, prie darbo padėti.

O turtingasis brolis pavydi:

„Buvo elgeta, dirbo svetimam, o dabar savo gyvenimą susikūrė. Ar tik ne mano bus ką pavogės?“

Nenukentęs eina pas jaunesnįjį broli ir klausia:

— Tu buvai paskutinis visam sodžiu, o dabar pasidarei gyventojas kaip vien reikiant. Kaip tau pavyko iškopti iš skurdo?

Apsakė jam jaunesnysis brolis viską, nieko nenuslėpdamas: kaip jie su žmona éjo tada iš jo namo ir kaip Béda jam dairuojant tarė, ir kaip jis ja nusikratė.

Išklausinéjo turtuolis, kur Béda palaidota, ir sukruto skubėti — iš pavydo nebenustygsta:

— Užsisédéjau čia pas tave, o manęs darbai laukia.

— Pasibūk, broleli, pietus pavalgysime, arbatos pagersime, — įkalbinéja jaunesnysis brolis.

— Ne, neturiu kada pietų valgyti ir arbatos gerti. Reikia namo skubéti.

Ir išėjo.

Namie pasiémé lopetą, kirvį ir tekinas išlékė į kapus. Susiieškojo tą vietą, kur Béda palaidota, atkasė kapą, pasilenkė ir klausia:

— Béda, Béda, ar tu gyva dar?

— Oi, gyva, — vos girdimai atsiliepė Béda, — tiktai bloga man, oi kaip bloga!

— Gerai, tuoj tave paleisiu.

Ilipo į duobę, atkalé kirviu viršų ir sako:

— Eik, Béda, pas jaunelį broli, gerą gyvenimą turėsi.

O Béda nutykojusi tik striuokt jam ant sprando, ir užšoko:

— Ne, anaš brolis mane gyvą po žemėm užkasęs buvo, o tu geras, paleidai mane. Nuo tavęs aš dabar niekur nebesitrauksiu!

Ir paliko Bėda su vyresniuoju broliu. Jam ėmė sektis vis prasčiau ir prasčiau, galiausiai jis visiškai nusigyveno.

APIE VIENUOLYNĄ, KUR RŪPESČIŲ NEPAŽINO

Viename vienuolyne gyveno trys šimtai vienuolių ir jų viršininkas. Vienuolynas buvo didelis, pajamų daug. Ir gyvena save tie vienuoliai visko pertekę: skaniai valgo geria, ilgai miega, o dirba jų naudai valstiečiai.

Išgirdo apie tą be rūpesčių vienuolyną caras Petras Didysis ir galvoja šitaip:

„Kaip tai? Visa mūsų tauta ir aš pats, visi darbo ir rūpesčio turim ligi kaklo, pasilsėt nér kada — dieną naktį ramybės neturim, o čia trys šimtai vyrų gyvena kaip inkstai taukuose: skaniai valgo geria, ilgai miega, nei jiems darbo, nei jiems rūpesčio, nusipenėjė iš lengvos duonos!“

Ir išsiuntė caras žygūną į tą vienuolyną:

— Važiuok ir sakyk vienuolyno viršininkui: liepė, sakyk, caras suskaičiuoti žvaigždes danguje ir sužinoti, ar gili žemė, ir dar tegu viršininkas atspėja, ką aš galvoju, kas yra mano, caro, galvoje! Laiko duok tris dienas. Ketvirtą dieną tegu pats viršininkas man atneša atsakymą. Jei taip nepadarys, liepsiu visus vienuolius ir patį viršininką pristatyti prie darbo, o vienuolyną uždaryti.

Gavo vienuolyno viršininkas caro įsakymą, susirūpino, susikrimto:

— Oi, bėda užgriuvo!

Ir papasakojo vienuoliams viską, kaip yra. Galvojo, galvojo vienuoliai — nieko sugalvoti negalėjo.

O tuo tarpu užėjo į vienuolyną atsitarnavęs kareivis ir klausia:

— Ko tokie susikrimtę, tėvai dvasiški? Gyvenot visada bėdos nei liūdesio nepažindami, o dabar — galvas nuleidę.

Vienuoliai jam sako:

— Oi, kareivi, kad tu žinotum, kokia mums didelė bėda! Liepė caras tris mīsles įminti ir po trijų dienų viršininkui į rūmus su atsakymu eiti.

— Kokios tos mīslės? — klausia kareivis.

— Reikia suskaičiuoti, kiek yra žvaigždžių danguje, sužinoti, ar gili žemė, ir pasakyti, ką caras galvoje turi, ką jis galvoja.

Išklausė kareivis ir sako:

— Žinočiau, kaip carui atsakyti, jei būčiau jūsų vietoje.

Vienuoliai nubėgo pas viršininką:

— Tas kareivis apsiima visas mīsles įminti ir atsakymus carui duoti.

Prašo viršininkas kareivį:

— Imk, vyruti, kiek tik nori, tiktai padék mums, pamokyk, kaip carui atsakyti!

O kareivis ir sako:

— Nieko man nereikia. Duokš savo drabužius, aš už tave pas carą nueisiu.

Apsidžiaugė viršininkas, ir visi vienuolai pralinksmejo:

— Na, ačiū dievui, praéjo bėda, kaip kalnas nusirito!

Emė kareivj vaišinti:

— Gerk, valgyk, ko tik širdis geidžia.

Ir patys savęs nepamiršta: taip prisidrožė, jog paskui visą dieną voliojosi. Taip atėjo metas ir pas carą eiti.

Persivilko kareivis vienuolyno viršininko drabužiais ir nuėjo į rūmus.

Klausia caras:

— Na kaip, tėve dvasiškasis, ar įminei mano mīsles?

— Iminiau, jūsų didenybe.

— Kiek žvaigždžių priskaitei? — klausia caras.

— Septynis šimtus keturiasdešimt du tūkstančius keturis šimtus aštuoniasdešimt devynias.

— Tikrai?

— Aš, caro didenybe, suskaičiavau teisingai, o jei netiki — skaičiuok pats, patikrink.

Caras nusišypsojo ir klausia:

— Na gerai, o kokio gilumo žemė?

— Žemė tai labai gili.

— O iš kur tu žinai?

— Ogi, mat, kai mano tetušis nuėjo į žemę, bus greit jau trisdešimt metų, ir lig šiol dar vis nepargrįžta — vadinasi, že-mė labai gili.

— Na, o dabar pasakyk, — klausia caras, — ką aš galvoju?

— Tu, caro didenybe, dabar galvoji: „Vyras iš to vienuolyne viršininko, pataikė man atsakyti!“

Caras jis pagyrė:

— Tavo teisybė. Vyras esi, viršininke, visas mano mūsles įminei!

O kareivis sako:

— Va čia tu ir apsirikai, caro didenybe!

— Kaip tai? — klausia caras.

— Gi taip: mane, savo kareivį atsitarnavusį, tu palaikei vienuolyno viršininku.

Nustebo caras, ėmė klausinėti ir sužinojo, kas jo mūsles įminė. Kareivis visą teisybę išsakė. Caras pasijuokė ir liepė kareivį apdovanoti, o vienuolyno viršininką su visais vienuoliais pristatyti prie darbo.

PONAS IR DAILIDĖ

Važiavo dailidė iš miško, vežesi storą rastą. Iš priešais ponas su trikinke atvažiuoja:

— Ei, mužike, suk iš kelio!

— Ne, pone, tu suk. Aš su vežimu, o tu dykom — tau ir sukti iš kelio.

Ponas, daug nekalbėdamas, riktelėjo vežėjui ir tarnui:

— Verskit, vyrai, vežimą nuo kelio ir įpilkit jam gerai, kad žinotų, kaip su ponu šnekėti!

Tarnas su vežėju šoko nuo pasėstų, vežimą apvertė į griovį, o dailidę smarkiai apkūlė. Paskum sėdo ir nuvažiavo sau, tik dulkių sūkurys nurūko.

Kamavosi, kamavosi dailidė — iškélė šiaip taip vežimą iš griovio ir galvoja sau:

„Na palaukš, pone, tas tau dovanom nepraeis! Atminsi tu man, kaip meistrą skausti!“

Parsivarė namo, pasičiupo kirvi bei piūklą ir išėjo į dvarą.
Eina pro pono namus ir rékia:

— Kam šiltą priemenę, kam pirtį pastatyti?

O ponas išgirdo ir šaukia dailidę:

— Ar tu mokési gerai priemenę pastatyti?

— Ko man nemokét! Antai netoli nuo šiicia tokie šilti medžiai miške auga, jog jei iš jų priemenę pastatysi, tai nė žiemą kūrenti nereiks — visada bus šilta.

Ir šaukia poną:

— Einam medžių statybai parinkti!

Nuėjo abu į mišką. Vaikšto dailidė nuo medžio prie medžio, kirviu kalsnoja. Suduoda, paskui ausj pridėjės paklauso:

— Šitas netinka. O va šitas bus kaip tik pats tikrasis.

Klausia jį ponas:

— Kaip tu čia permanai, kuris medis tinka? Pamokyk ir mane.

Privedė jį dailidė prie storos pušies:

— Apkabink va šitą medį ir pridék ausj. Aš kalsnosiu, o tu klausyk. Tik gerai prisiauspusk!

— Tai kad man rankos neištenka apkabinti.

— Niekis, duokš, aš tave pririšiu.

Pririšo poną už rankų prie medžio, išsilaužė beržo žabą šmaikštų ir kad ims jį šutinti! Lupa ir vis sako:

— Aš tau parodysiu! Žinosi tu man, kaip mužiką skriausti!

Prilupo, prilupo, atgavo širdį ir paliko poną vieną miške. Pats parėjo namo.

Tiktai kitą dieną atrado poną, nurišo nuo medžio ir parvežė.

Atgulė ponas nuo tokio lupimo, serga negali.

O dailidė apsimetė žiniuoniu ir eina į dvarą:

— Gal ką reika pagydyti, nuo kerų atburti?

Ponas išgirdo ir šaukia:

— Pagydyk, brolau, mane! Arkliai ēmė nešti, va iškritau ir susitrenkiau.

— Kodėl ne — pagydysiu! Liepk iškūrenti pirtį ir pasakyk, kad šiukštu niekas nedristu pas mus tenai listi, nes pagadins — visas gydymas nieku nueis, dar prasčiau tau bus.

Pirtį iškūreno. Atvedė dailidė poną, duris užkišo ir sako:

— Nusivilk ir gulkis ant plautų. Aš tave tepsių gaižiu tepalu ir šutinsiu. Gausi pakentėti.

— Verčiau tu pririšk mane prie plautų, kad nenukrisčiau kartais.

Dailidei to ir tereikia. Pririšo poną prie plautų tvirtai, gerai ir kad ēmė per pliką mėsą šutinti diržu! Lupa ir vis sako:

— Neskausk meistrelio, neskausk mužikėlio!

Privaišino poną kiek tik lindo ir parėjo namo.

Kitą dieną nuvažiavo ponas į miestą, pamatė turguj dailidę ir klausia:

— Sakyk, vyruti, tu tas vakarykštis?

O dailidė sumetė, kas čia bus, ir sako:

— O, ne, man keturiasdešimt šešeri metai, koks gi aš vakarykštis?

Nuėjo sau ponas kaip musę kandės ir niekad nuo to laiko nebeskaudė meistrų.

VALSTIETIS IR CARAS

Gyveno toksai caras. Smagiausias daiktas pasaulyje jam būdavo klausytis pasakų. Ir vis jam norėdavosi naujų ir naujų pasakų. Caro pasakininkai visas pasakas išsakė, kokias tik mokėjo, ir niekas jam įtikti nebegalėjo.

Liepė caras paskelbtį:

— Atiduosiu savo dukterį ir pusę karalystės tam, kas pasakys man pasaką, kokios dar nesu girdėjęs.

Norinčių atsirado daug. Atsiliepė į skelbimą ir kunigaikščiai, ir didžiūnai, ir generolai, ir pirkliai, tik vis jiems nesisekė. Vos pradeda kuris sakyti kokią pasaką, jau caras rėkia:

— Žinau, žinau, girdėjau tą pasaką!

Ir galas — ir veja laukan tą jaunikį.

O toje karalystėje gyveno beturtis valstietis. Nei savo namų, nei ūkio jis neturėjo. Gyveno kur pakliuvo, valgė gérę, ko po ranka buvo. Vienadien pusbadžiu, kitadien ir visiškai nevalges sédėjo.

Užėjo tas vyras kartą į smuklę sušilti, degtinėlės iškaušti. Žmonės iš jo šaiposi:

— Ko neini carui pasakos sakyti? Žiūrėk, caraitė akis gal bus pražiūrėjusi — laukia nesulaukia tavęs, jaunikio.

Klausosi vargdienis tu pašaipų, o sau vienas galvoja:

„O ką, ir nueisiu paméginti laimės. Caro žentas nebūsiu, tai bent paësti dieną kitą gausiu!“

Nuėjo į rūmus. Caras klausia:

— Ko, vyruti, atėjai?

— Noriu tau, caro didenybe, pasaką pasakyti. Tik pirma liepk pavalydinti, pagirdyti mane.

Caras jį apžiūrėjo ir nusijuokė sau vienas:

„Na ir jaunikis! Marškiniai nudriskę, vyžos virvelėm parištos.“

Bet nieko nepasakė.

Valstiečiui davė pavalygti, atsigerti. Caras sušaukė didžiūnus bei patarėjus ir liepia tam vyrukui:

— Sakyk savo pasaką!

— Mano tėvas amžinatilsj, — sako valstietis, — buvo visų turtingiausias žmogus mūsų karalystėje. Jis pasistatydino aukštus rūmus. Jų bokštų stogais balandžiai vaikštinėjo ir nuo dangaus žvaigždes lesinėjo — tokie aukšti buvo rūmų bokštai! O mūsų dvaras buvo toks, kad per visą dieną balandis neįstengdavo nulékti nuo vieno krašto ligi kito...

Caras tyli, ir didžiūnai tyli, nenutraukia. O valstietis kalba:

— Daugiau papasakosiu rytoj, po pietų, pavalgęs pyrago ir minkštос duonos.

Ir nuéjo vakarieniauti.

Kitą dieną jis émė sakyti pasaką toliau:

— O mūsų dvare buvo septynergis jautis. Ant vieno jo rago sédėjo vienas piemuo, o ant kito — kitas. Piemenys dūdas pūtė, rageliais birbino, dainas dainavo, bet kits kito neišmatė ir balso negirdéjo. Tai mat, koks didelis buvo tas mūsų jautis!

Tyli caras, nenutraukinéja, ir didžiūnai tyli. Pasakotojas atsistojo ir sako:

— Rytoj baigsiu sakyti, o šiandien — jau metas eiti pasiltéti.

Ir nuéjo vakarieniauti.

Tada caras prakalbo:

— Ką darysim, didžiūnai? Tokios pasakos aš negirdéjės, bet leisti dukterį už vyžoto mužiko nenoriu. Sugalvokit, kaip pasakininką apgauti.

Kunigaikščiai ir didžiūnai émė galvas sukti. Suko, suko galvas ir sugalvojo:

— Pasakyk, care valdove, kad šią pasaką esi girdéjės, ir mes visi patvirtinsime: „Žinome, sakysime, girdéjome apie tai.“ O kad viskas būtų tvirčiau, tu liepk tokį raštą surašyti, ir mes visi Jame pasirašysime.

Taip ir susitarė.

Valstietis apie tą jų susitarimą nugirdo, tik neišsidavė. Kitą dieną kaip niekur nieko nuéjo po pietų, atsisėdo ir sekė pasaką toliau:

— Turéjo mano velionis tévas tokią kumelę, tai ta per tris dienas visą žemę apibégdavo. Kas vieną parą ta kumelę po tris kumeliukus vesdavo...

Kunigaikščiai ir didžiūnai vieni į kitus žvilgčioja, sau į barzdą šypsosi, o pasakininkas sako:

— Aukso ir sidabro mes turéjome aruodus pilnus prisipylę.

Ir tu, care valdove, tada pasiskolinai iš mūsų skrynių aukso ir lig pat šiai dienai dar vis neatiduodi...

Tada caras suriko:

— Žinau! Žinau!

O kunigaikščiai ir didžiūnai tvirtina:

— Žinom, ir tokį raštą galim pasirašyti.

Iš vietų pašoko, raštą pasirašė. Paėmė valstietis raštą ir sako:

— O kad girdėjot ir dar raštą pasirašėt, tai mokėk skolą, caro didenybe!

Tuo tarpu caras atsigodojo:

— Apgavo mane mužikas vyžočius!

Tiktai nér ko daryti — kas parašyta, tai parašyta, nei išskusi, nei išgrandysi. Gavo pripilti skrynių aukso.

Valstietis pinigelius pasiėmė ir gyvena sau į sveikatą. Ir dabar jis vis gyvena ir juokiasi.

GUDRUS VALSTIETIS

Gyveno viename kaime du valstiečiai. Vienas buvo turtin-gas, kitas beturtis.

Turtingojo valstiečio pilni namai visokio gero, o beturčio — vaikų pulkas ir viena žąsis kieme.

Ir priėjo tokia striukė, jog nebeliko beturčiu ko vaikams valgyt paduoti. Ką daryti?

Suko, suko galvą: kaip čia verstis, kuo vaikus pavalgydinti? Ir sugalvojo piauti paskutinę žąsi.

— Kepk, šeimininkel!

Iškepė žąsi, pasidėjo ant stalo, o duonos — né trupinėlio.

Sako tas valstietis:

— Taigi ar ilgam jos mums užteks, kai imsim be duonos valgyti? Verčiau nunešiu žąsi ponui, paprašysiu iš jo duonos.

— Eik, žmogeliuk, eik! — sako pati. — Gal bent pusmaišėli miltų duos.

Atėjo valstietis pas poną:

— Atnešiau tau žąselę, nepaniekink, priimk, o man bent trupučiuką miltų duok: neturiu vaikams ko duot valgyti!

— Ačiū, mužikėli, ačiū! Mokėjai žąsį padovanoti, tai dabar mokėk ir padalinti ją mums teisingai. Jei padalinsi teisingai — liepsiu apdovanoti, nemokési padalinti — liepsiu išlupti.

O šeimynos to pono buvo — jis pats su pačia, du sūnūs ir dvi dukterys, iš viso šešetas.

Paprašė valstietis peilio ir émė dalinti žąsį. Pirmiausia nupiovė galvą, padavė ponui:

— Tu namų galva, te tau žąsies galvą!

Nupiovė užpakalio smailę, ponai padavė:

— Tavo darbas namie sédéti, namų žiūréti — te tau užpakaliuką!

Nupiovė kojas, padavė sūnumus:

— Te jums po kojytę — tévo takais lakyti!

O dukterims po sparniuką davė:

— Jūs, kai tik užaugsite, ilgai nelauksite — iš namų skrissite, sau gūžteles taisysite.

Kas liko, pasiémė sau:

— O man, kvailam, prastam mužikui, — graužti, kas nuo ponų liko.

Nusijuokė ponas:

— Gerau, mužikėli! Žąsį padalinai ir savęs neaplenkei!

Pasuko stikliuką degtinės ir liepė duoti du maišus miltų neturtingam valstiečiui.

Išgirdo tai turtingasis valstietis, émė pavydėti beturčiui.

Iškepė penkias riebias žąsis, nunešė ponui ir linkčioja:

— Nepaniekink, jūsų malonybe, priimk mano pagarbos paraiškimą ir penkias penėtas žąsis dovanų.

— Ačiū, broliuk, ačiū! Mokėjai žąsis dovanoti, tai mokék dabar savo dovaną mums visiems padalinti teisingai. Jei padalinsi teisingai — apdovanosiu, o jei nemokési padalinti — liepsiu išlupti arklidėje.

Stovi turtingasis valstietis, suka galvą šiaip ir taip — niekaip jam neišeina penkias žąsis padalinti šešiemis žmonėms!

Pašaukė ponas beturtį:

— Ar tu gali penkias žąsis mums teisingai padalinti?

— Ogi kodėl ne, — atsako beturtis.

Paduoda vieną žąsių ponui su ponia:

— Jūs dviese — ir te jums žąsių: dabar būsite trise.

Kitą žąsių dviem sūnumams padavę:

— Ir jūs dabar trise.

Trečią paduoda dviem dukterims:

— Ir jūs trise.

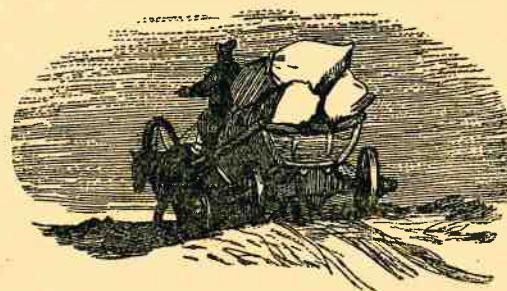
Dvi likusias žąsis pats pasiémė:

— Ir mes dabar trise. Niekam skriaudos.

Ponas nusijuokė:

— O, vyras iš tavės, mužikel! Žinojai, kaip reikia dalinti, ir savęs neaplenkei.

Pasuko jam stikliuką degtinės, liepė duoti vežimą miltų, o turtingajį valstietį į arklidę nuvarė, pasakė, kad jį tenai išluptu.

TURINYS

Kareivis Semionas — greituolis žygūnas. <i>Piešiniai</i>	
<i>V. Minajevo</i>	3
Matiuša Pelenius. <i>Piešiniai T. Mavrinos</i>	16
Kareivis ir giltinė. <i>Piešiniai I. Kuznecovo</i>	35
Stebuklingos uogos. <i>Piešiniai T. Mavrinos</i>	49
Ivanas Mažiulis — gudruolis didžiulis. <i>Piešiniai</i>	
<i>T. Mavrinos</i>	62
Skraidantis laivas. <i>Piešiniai N. Kočergino</i>	91
Marja Morevna. <i>Piešiniai N. Kočergino</i>	103
Apie du brolius — turtingą ir beturtį. <i>Piešiniai</i>	
<i>V. Minajevo</i>	120
Apie vienuolyną, kur rūpesčiu nepažino. <i>Piešiniai</i>	
<i>I. Beketovo</i>	125
Ponas ir dailidė. <i>Piešiniai N. Kočergino</i>	129
Valstietis ir caras <i>Piešiniai I. Beketovo</i>	132
Gudrius valstietis. <i>Piešiniai V. Minajevo</i>	136

JAU'NESNIOJO MOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKAMS

ЧУДЕСНЫЕ ЯГОДЫ
РУССКИЕ НАРОДНЫЕ СКАЗКИ
На литовском языке

Redaktorius P. Velička Viršelis E. Los

Techn. redaktorius V. Serapinas Korektorė L. Greblikiénė

Isleido Valstybinė Grožinės Literatūros Leidykla Vilniuje 1953 m. Leidinio Nr. 1391.
Pasirašyta spaudai 1953.I.28. LD 06334. Tirazas 30.000 egz. Popierius 70×92^{1/16} — 4,375
pop. l. = 10,23 sp. l., 6,6 leid. l. Spaudė valst. K. Požėlos v. spaustuvė Kaune,
Puškino g. Nr. 11. Užsak. Nr. 1760 Kaina 3 rb. 30 kp

Гос. Издательство Художественной Литературы. Вильнюс. Отпечатано в
типогр. им. К. Пожела, Каунас, ул. Пушкина 11.